

Европско конкурентско право

Обука за судии од Северна
Македонија
Скопје, 4-6 февруари 2026

EXCELLENCE IN
EUROPEAN LAW¹

Говорници

Ирина Трајкоска Стрезоски, директор, Академијата за судии и јавни обвинители

Малгоржата Козак, доцент, Универзитет во Утрехт

Мануел Келербауер, правен советник, правна служба, Европска комисија, Брисел

Вирџинија Павел, Директор на курс, ERA

Љиљана Павлиќ, Главен економски советник, Агенција за заштита на конкуренцијата на Хрватска, Загреб

Ѓоко Живковски, судија на Управен суд, Скопје

Клучни теми

- Улогата на судиите
- Дефинирање на пазарот
- Економски докази
- Дигитални пазари
- Проблеми во спроведувањето на член 101 од ДФЕУ
- Злоупотреба на доминантна положба на традиционални и дигитални пазари
- Докажување штета и пресметка на надоместокот на штета
- Приватно спроведување на конкурентското право

Јазици

Македонски и англиски
(со симултано толкување)

Настан број
226DT015

Организатори

Д-р Вирџинија Павел (ERA) во соработка со Академија за судии и јавни обвинители

Европско конкурентско право

Обука за судии од Северна Македонија

Среда, 4 февруари 2026

08:30 Пристигнување и регистрација на учесниците

08:45 **Отворање на семинарот**
Вирџинија Павел, Ирина Трајкоска Стрезоски

I. Судски перспективи за дефинирање на пазарот и економски

09:00 Член 101(1) во пракса

- Поим на претпријатија и здруженија на претпријатија
 - Договори, одлуки и усогласени практики
 - Целта или последицата на спречување, ограничување или нарушување на конкуренцијата
 - Доктрината *de minimis*
 - Влијанието врз трговијата помеѓу земјите членки
- Мануел Келербауер*

09:45 Дискусија

10:00 Член 101(3): исклучоци

- Член 101(3) критериуми
 - Член 101(3) и Регулативата 1/2003
 - Врската помеѓу член 101(3) и прописите за групно ослободување
- Мануел Келербауер*

10:15 Дискусија

10:30 Пауза за кафе

11:00 Навигација низ дефинирањето на пазарот

- Принципи и економски концепти
 - Импликации за судското одлучување
 - Тековни трендови и предизвици во дефинирањето на пазарот (новото Известување за дефинирање на пазарот и неговите импликации, нова VBER, ревидирани Хоризонтални насоки)
 - Дефинирање на пазарот во судот: области на често оспорувани основи
- Мануел Келербауер*

12:00 Дискусија

12:15 Ручек

II. Член 101 ДФЕУ во практиката: дефинирање на пазарот, спроведување и судски предизвици

13:30 Дефинирање на пазарот во дигиталната ера: приспособување кон трансформациите

- Карактеристики на дигиталните пазари
 - Приспособување на традиционалните алатки
 - Предизвици во процената на пазарната моќ
 - Заемна врска меѓу конкурентското право и регулирањето
- Мануел Келербауер*

14:30 Дискусија

14:45 Јавно спроведување на правото на ЕУ за конкуренција

- Улоги, распределба на предмети и соработка во ЕКН
 - Постапни аспекти на истрагата
 - Судска ревизија
- Мануел Келербауер*

15:30 Дискусија

16:00 Пауза за кафе

Цел

Овој семинар има за цел да им овозможи на националните судии сеопфатен преглед на најважните нови достигнувања во конкурентското право на ЕУ, со фокус на дефинирањето на пазарот, економските докази и најновите трендови во спроведувањето на антitrust правото. Преку експертски согледувања и практични студии на случај, судиите ќе стекнат подлабоко разбирање за сложените прашања од конкурентското право, вклучувајќи дигитални пазари, злоупотреба на доминантна положба и приватно спроведување. На тој начин, семинарот има за цел да ја подигне свеста кај националните судии за спроведување во областа на јавното и приватното конкурентско право и да ја подобри нивната способност за постапување во антitrust предмети.

Ќе научите за...

- улогата на судиите во примената на конкурентското право
- нови правила и предизвици во дефинирањето на пазарот
- оценување на економски докази во предмети од областа на конкуренцијата
- конкурентското право на дигиталните пазари
- клучни проблеми во спроведувањето на член 101 од ДФЕУ
- злоупотреба на доминантна положба на традиционални и дигитални пазари
- антitrust прашања на пазарите на трудот
- докажување штета и пресметка на надоместокот на штета во приватно спроведување

Локација

Академија за судии и јавни обвинители, Скопје

Кој треба да присуствува?

Судии, јавни обвинители, судии приправници и вработени во судски служби од Северна Македонија

- 16:30 **Студија на случај: Дефинирање на пазари во сложени предмети**
Вирџиниа Павел
- 17:15 Крај на првиот ден од семинарот
- 19:30 Вечера

Четврток, 5 февруари 2026

08:45 Пристигнување и регистрација на учесниците

III. Осигурување ефективна примена на антitrust правото: стандарди на докажување и практични предизвици

09:00 **Спроведување на член 101 ДФЕУ – дел 1. Хоризонтални договори**

- Принципи и исклучоци
- Тековни трендови и предизвици во оценката според чл. 101
- Член 101 ДФЕУ пред суд: области на често оспорувани основи

Мануел Келербауер

09:45 Дискусија

10:00 **Спроведување на член 101 ДФЕУ – дел 2. Вертикални договори**

- Принципи и исклучоци
- Тековни трендови и предизвици во оценката според чл. 101 ДФЕУ
- Член 101 ДФЕУ пред суд: области на често оспорувани основи

Малгеоржата Козак

10:45 Дискусија

11:00 Пауза за кафе

11:30 **Товар на докажување и стандарди за докази**

- Товар на докажување во член 101 ДФЕУ – правило и исклучоци
- Доволни докази за антиконкурентен договор
- Доволни докази за усогласена практика

Малгеоржата Козак

12:00 Дискусија

12:15 **Практична работилница – чекорите за оценување на прекршување на член 101 од ДФЕУ**

Малгеоржата Козак

13:15 Ручек

IV. Практично спроведување на членовите 101 и 102 ДФЕУ

15:00 **Спроведување на член 102 ДФЕУ**

- Поим за доминантна позиција
- Поим за злоупотреба
- Исклучувачко однесување и теории на штета — како да се разликува конкуренција според заснованоста од злоупотреба
- Тековни трендови и предизвици во оценката според член 102 ДФЕУ

Љилјана Павлиќ

15:45 Дискусија

16:00 Пауза за кафе

16:15 **Проценка на одбраните согласно член 102 од ДФЕУ**

- Видови одбрана
- Товар и стандард на докажување

За проектот

Семинарот е дел од голем проект за обезбедување обука на националните судии од Косово и Северна Македонија во областа на конкурентското право на ЕУ

Ваши контакти

Д-р Вирџиниа Павел
Раководител на програма за обука, Секција за европско деловно право
Е-пошта: vpavel@era.int

Елизабет Гринвуд
Координатор на настани
Тел.: +49 651-93737-322
Е-пошта: egreenwood@era.int

Кофинансирано од Европската Унија

Овој документ е изготвен за Европската комисија. Меѓутоа, тој ги одразува само ставовите на авторите и Комисијата не може да се смета за одговорна за каква било употреба на информациите содржани во него.

- Увид во судската практика
 - Како да се процени пропорционалноста
- Љилјана Павлик*

17:30 Дискусија

17:15 **Практична работилница – чекорите за оценување на прекршување на член 101 од ДФЕУ**

- Интерактивна сесија: примена на ажурирани упатства и теории за штета во случаите
 - Дискусија во пленум
- Малгоржата Козак*

18:00 Крај на вториот ден од семинарот

Петок, 6 февруари 2026

08:15 Пристигнување и регистрација на учесниците

V. Нови предизвици во членовите 101 и 102 ДФЕУ

09:00 **Интеграција на EU *acquis* во законодавството на Северна Македонија**

- Преглед на моменталната состојба на усогласување и преостанатите приоритети
 - Кривично- правни пристапи на конкурентското право
 - Национални процедури за поднесување барања за приватна оштета
- Ѓоко Живковски*

10:15 Дискусија

10:30 **Приватно спроведување на конкурентското право: обезбедување ефективна правна заштита**

- Правна рамка и улога на националните судови
 - Товар на докажување и стандарди за докази
 - Интеракција со јавното спроведување
 - Квантификација на штета и процена на надомест на штета
 - Колективни тужби и застапнички барања
- Љилјана Павлик*

11:30 Дискусија

11:45 Пауза за кафе

12:15 **Практична работилница – оценка на штета**

Малгоржата Козак

13:30 Лесен ручек

14:30 Крај на семинарот

УСЛОВИ ЗА УЧЕСТВО

1. Семинарот е наменет за национални судии, обвинители, судии-приправници и судски персонал од Северна Македонија.
2. Само ограничен број места е достапен за курсевите за обука. Секој кандидат ќе добие одговор кратко по истекот на рокот за пријавување. Учеството се потврдува само по примање на писмен одговор од Академијата за европско право. Ќе се состави листа на чекање на кандидати кои не се примени. Во случај на откажување, на кандидатите од листата на чекање ќе им биде понудено место.
3. Учеството е бесплатно.
4. Учесниците се одговорни за самостојно организирање на патувањето. Учесниците кои патуваат од оддалеченост поголема од 50 км од Скопје ќе добијат фиксен придонес од 70 евра за нивните патни трошоци и ќе бидат замолени сами да го резервираат своето патување откако ќе добијат потврда од ERA. Услов за плаќање на овој придонес е да ги потпишат сите листови за присуство на настанот. Не се потребни придружни документи.
5. На успешните кандидати ќе им биде испратен соодветниот формулар за барање и информации за тоа како да добијат исплата на придонесот за нивните трошоци. Ве молиме имајте предвид дека не е можно плаќање доколку регистрираниот учесник го откаже своето учество од која било причина.
6. Сместување за учесници чие место на работа е повеќе од 50 км од Скопје може да се побара и за најмногу три ноќевања по 95 евра од ноќ.
7. ERA нуди два ручека, еден лесен ручек, една вечера, пијалоци што се консумираат за време на настанот и онлајн документација за семинарот. По завршувањето на семинарот ќе бидат издадени сертификати за присуство.
9. Учеството во е-курсот на ERA, дизајниран како дел од овој проект финансиран од ЕУ, е предуслов и задолжително пред да се присуствува на овој настан. Е-курсот е достапен тука: <https://elearning-comp.balkans.era.int>
10. Учеството во целата програма на семинарот е задолжително. Учесниците не смеат да прават патни аранжмани што бараат од нив да го напуштат семинарот пред неговото завршување. Пополнувањето на формуларот за евалуација на семинарот е исто така задолжително. Неприсуството на целиот курс и/или непополнувањето на формуларот за евалуација автоматски ќе значи дека учесникот нема право на сертификат за присуство или на надомест на патните трошоци.
11. Ве молиме имајте предвид дека во случај на откажување по соодветните рокови и без оправдана причина, ERA ќе ги наплати трошоците што произлегуваат од тоа, на пр. за сите хотелски и/или патни аранжмани.
12. Список на учесници, вклучувајќи ја и професионалната адреса на секој учесник, ќе им биде достапен на сите учесници, освен ако Академија не добие писмен приговор од учесникот најдоцна една недела пред почетокот на настанот.

Обука по европско конкурентско право за судии од Северна Македонија

Д-р Мануел Келербауер

Правен советник во Правната служба на Европската комисија

Изразените мислења се на говорниците. Тие не мора да ги одразуваат ставовите на Европската комисија.
Постапувањето на компаниите е наведено само за илустрација и не мора да го одразува нивното вистинско постапување.

Право на конкуренција на ЕУ, дел I: Вовед

- I. Член 101, став 1 и член 101, став 3 од ДФЕУ: преглед (60 минути)
 - II. Навигација низ дефиниција на пазарот (60 минути)
 - III. Дефиниција на пазарот во дигиталната ера: прилагодување на трансформациите (60 минути)
 - Карактеристики на дигиталните пазари
 - Прилагодување на традиционалните алатки
 - Предизвици при проценка на пазарната моќ
 - Интеракција помеѓу правото на конкуренција и регулативата
 - IV. Член 101 од ДФЕУ: Хоризонтални договори (45 минути)
 - Принципи и исклучоци
 - Тековни трендови и предизвици во евалуацијата на чл. 101
 - Член 101 ТФЕУ пред судот: области на најчесто оспорување
- IV. Јавна примена на правилата за конкуренција на ЕУ (45 минути)

I. Член 101, ставови (1) и (3) од ДФЕУ

Дел III: Член 101 одДФЕУ

II. Член 101 (1) ДФЕУ

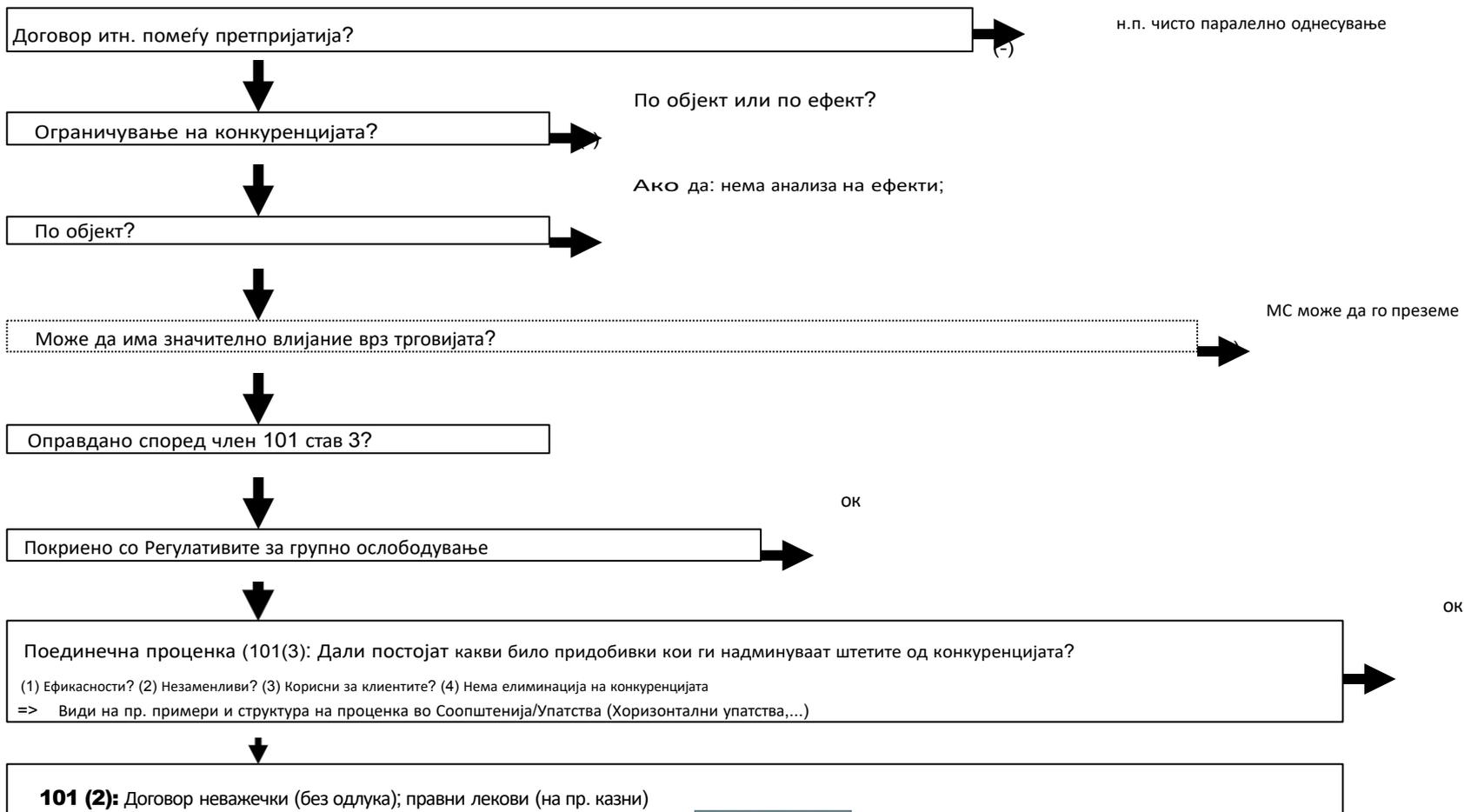
1. Облик на координација помеѓу претпријатија
2. Ограничување на конкуренцијата по предмет или по ефект
3. Способност да се влијае на трговијата помеѓу државите членки
4. Доктрината де минимис

III. Член 101 став 3 одДФЕУ

1. Регулативи за групни изземања
2. Поединечни изземања

Член 101 - Преглед

О. Претпоставка: Независност при донесување одлуки

- Член 101 се заснова на премисата дека секое претпријатие мора самостојно да ја одреди политиката што има намера да ја усвои на внатрешниот пазар и условите што им ги нуди на своите клиенти.
- Независноста при донесување одлуки и ризиците од неизвесност се сметаат за "две карактеристики на конкуренцијата во нејзината идеална форма" (AG Stix-Hackl во C-99/04, Thyssen)

=> Член 101 став 1 не е применлив, ако постапката *е побарана* од националното законодавство (таканаречено *одбрана со државно принудување*), спореди референци во параграф 22 од Хоризонталните насоки)

Competition

1. Претпријатија или здружение на претпријатија

Член 101 од ДФЕУ бара најмалку ДВЕ претпријатија

поим на *претпријатие*.

"го опфаќа секој субјект што се занимава со економска дејност, без оглед на правниот статус на субјектот и начинот на кој е финансиран"

(сп. СЕП, С-41/90 Höfner и Elser)

=> Член 101 (-) за договори меѓу правни лица

во рамките на истото претпријатие (сп. С-73/95 Р, *Вихо*)

2. Договор/Одлука на здружение/Усогласена практика

a) Договор меѓу претпријатија

- за да постои договор, доволно е да ги имаат изразено заедничката намера да се однесуваат на пазарот на специфичен начин
- постоење на поклопување на волјите меѓу најмалку две страни, при што формата во која тоа се манифестира не е важна сè додека претставува верен израз на намерата на страните
(Види T-41/96, Bayer, во параграфите 67, 69)

2. Договор/Одлука на здружение/Усогласена пракса

Нема договор ако едностраната политика има исти ефекти

Самото тоа што едностраната политика на квоти спроведена од Баер, во комбинација со националните барања упатени до големопродажбите да понудат целосен асортиман на производи, *произведува ист ефект* како забрана за извоз, не значи ниту дека производителот наметнал таква забрана, ниту *дека постоел договор забранет со член 101 од ДФЕУ.*

(СЕС, С-2/01 Р, Баер)

2. Договор/Одлука на здружение/Усогласена пракса

b) одлука на здружение на претпријатија

- Со оглед на целта за спречување на координацијата, терминот "одлука" не може да се разбира дека опфаќа само резолуции кои според статутите на здружението треба да бидат обврзувачки во строга смисла, туку треба да се толкува и така што ќе опфати и обични препораки кога усогласеноста со препораката од страна на претпријатијата до кои е упатена има значително влијание врз конкуренцијата на предметниот пазар.

(Случај 96/82, IAZ, став 20)

2. Договор/Одлука на здружението/Координирана пракса

C) *Координирана пракса*

- **форма на координација меѓу претпријатија која, без да се достигне фазата на склучување договор во вистинска смисла на зборот, свесно ја заменува практичната соработка меѓу нив за ризиците од конкуренцијата**

(сп. C-48 итн./69, ICI, во став 64, C-8/08 T-Mobile NL, став 26)

=> Тоа опфаќа секоја форма на контакт меѓу конкуренти со која се елиминира неизвесноста за однесувањето на пазарот на другиот

3. Ограничување на конкуренцијата

Концептот на ограничување во судската пракса

"Треба да се земат предвид реалните услови во кои [договорот] функционира, особено економскиот и правниот контекст во кој делува претпријатијата, производите или услугите опфатени со договорот и реалната структура и условите на работење на пазарот во прашање"

(сп. T-99/04, AC Treuhand, на 126)

=> Одлучувачки: дали практиката е способна негативно да влијае врз параметрите на конкуренцијата?

н.п. цена, квалитет на производот или избор на потрошувачот.

3. Ограничување на конкуренцијата по ефект или предмет

- "превенција, ограничување или искривување" на конкуренцијата
 - Нема потреба да се прави разлика меѓу трите: доволно е **попречување** на конкуренцијата
 - Ограничувањето може да влијае
 - меѓубрендска или внатребрендска конкуренција
 - вистинска или потенцијална конкуренција, C-307/18, Generics, "плаќање за одложување"
 - Ограничувањето може да влијае и на економската слобода на трети страни (на пр. пабови врзани за една пиварница, C-234/89, Delimitis)

3. Ограничување на конкуренцијата

Ограничувања според објект

одредени практики меѓу претпријатија кои, сами по себе и имајќи ги предвид содржината на нивните одредби, нивните цели и економскиот и правниот контекст во кој се вклопуваат, откриваат доволен степен на штета за конкуренцијата [...], бидејќи некои форми на координација меѓу претпријатија можат да се сметаат, по својата природа, за штетни за правилното функционирање на нормалната конкуренција.

Случај C-307/18 Generics, став 67 (решавање на спорови за патенти како ограничувања по предмет)

3. Ограничување на конкуренцијата по предмет

Идејата зад тоа:

одредени видови координација меѓу претпријатија можат да се сметаат, по својата природа, за штетни за правилното функционирање на нормалната конкуренција.

СЕП, С-67/13, Cartes Bancaires, 57: "суштинскиот правен критериум за утврдување дали координацијата меѓу претпријатија вклучува такво ограничување на конкуренцијата "по предмет" е утврдувањето дека таквата координација сама по себе открива доволен степен на штета за конкуренцијата".

Но: Сите релевантни околности и особено економските и

мора да се испита целиот релевантен контекст и особено економскиот и правниот!

3. Ограничување на конкуренцијата по предмет

Ограничување по предмет – Примери

- Усогласување на цени
- Поделба на пазарот
- Фиксирање квоти и ограничување на производството
- Воведување *фиксни или минимални малопродажни цени*
- Воведување *забрани за извоз*
- договори *"плати за одложување"*, C-307/18, Generics, на стр. 87.

Забелешка: Кога договор има за *предмет* ограничување на конкуренцијата, нема потреба да се анализираат неговите *ефекти*.

3. Ограничување на конкуренцијата

Chiquita, Dole и Weichert (наречени "страните") ги утврдуваат своите соодветни "цени на понуда" за банани " " секоја недела и ги објавуваат нив до своите клиенти. Цените што клиентите всушност ги плаќаат произлегуваат од следните преговори или од однапред утврдени ценовни формули делумно поврзани со цените на понуда.

Пред да ги утврдат цените на понудата, страните имаат билатерални комуникации и разговараат за фактори релевантни за утврдувањето на цените на понудата.

Откако ќе се утврдат цените на понудата, страните ги разменуваат своите цени на понудата да ги следи поединечните одлуки за цени во светло на претходните комуникации.

Дали овие комуникации претставуваат ограничување по предмет?

3. Ограничување на конкуренцијата

ЕСЈ: комуникациите пред утврдување на цени се прекршок по предмет

- Како дел од нивните комуникации за утврдување на цени, страните дискутираа за цени на понуди и трендови на цените
- Цените на понудите беа релевантни за засегнатиот пазар.
Од нив можеше да се извлечат пазарни сигнали, пазарни трендови или индикации за наменетиот развој на реалните цени.
- Подоцнежните комуникации не претставуваа самостојно прекршување, туку дел од истото прекршување

C-286/13, Dole, §129-134

3. Ограничување на конкуренцијата по предмет

C-67/13, Cartes Bancaires – нема ограничување по предмет

Такси наплатени на новите членови кои се приклучуваат на Здружението на банки-издавачи на картички и на оние трговци кои не прифаќаат доволно картички

⇒ Создава бариери што ги попречуваат новите влегувачи

НО:

- Платежниот систем е **двострана пазарна** структура: потребни се и корисници на картички (емитенти) и продавници (приматели) за системот да функционира;
- Банките што издаваат картички без да регрутираат трговци се "возат бесплатно" на грбот на банките што ја градат трговската мрежа;
- Комисиите се наменети за одржување рамнотежа помеѓу двете страни.

⇒ Не е суштински антиконкурентно, потребна е анализа на ефектите

Competition

3. Ограничување на конкуренцијата по објект

T-491/07 RENV, Cartes Bancaires – анализа на ефекти: Бариери за влез: такси толку високи што практично ги одвратија новите влегувачи (како онлајн банки) од конкуренција.

Намалена иновација: Со тоа што им се отежнува на "нетрадиционалните" банки да влезат на пазарот, надоместоците го попречија развојот на нови видови картични производи и платни услуги.

Зголемување на цените за потрошувачите: Кога трошоците за банките-издавачи се зголемуваат (поради надоместокот), тие трошоци често се префрлаат на потрошувачите во форма на повисоки годишни надоместоци за картичките

3. Ограничување на конкуренцијата

Различни банки во Шпанија се согласуваат да воспостават систем за размена на информации за солвентноста на нивните клиенти. Информациите се однесуваат на идентитетот и економската активност на должниците, како и на посебни ситуации како што се стечај или несолвентност.

Поради размената на информации, на некои клиенти им е одбиено заем. Дали овие комуникации претставуваат ограничување на конкуренцијата?

3. Ограничување на конкуренцијата

Соодветноста на размената на информации со чл. 101, став 1 од ДФЕУ зависи од специфичните карактеристики на засегнатиот систем, особено

- целта и условите за пристап и учество во него,
- типот на разменета информација – дали е, на пример, јавна или доверлива, агрегирана или детална, историска или тековна
- значење за утврдување на цени, количини или услуги.

C-238/05, Asnef-Equifax, § 54

Ограничување по ефект: Случај Аснеф

(+)

- може да го намали ризикот од неисполнување на обврските од страна на заемопримачот, со што се намалуваат трошоците за задолжување
- може да ја олесни мобилноста на потрошувачите на кредити кон други финансиски институции
- може да помогне во намалување на дефицитите на информации за новите учесници на пазарот

(-)

- може да создаде свесност за пазарната позиција/стратегија на други компании
 - ⇒ Идентитетот на кредиторите не смее да се открие (индиректно)
 - ⇒ пазарот не смее да биде високо концентриран
- може да овозможи исклучување на конкурентите ако е достапно само на некои
 - ⇒ Мора да биде достапно за конкурентите на недискриминаторска основа

3. Ограничување на конкуренцијата

Оценивост - доктрината де-минимарис

Договорот не спаѓа во забраната од член 101 кога има само незначително влијание врз пазарот, земајќи ја предвид слабата позиција што ја имаат засегнатите страни на предметниот пазар.

C-5/69, Völk v. Vervaecke, §7.

Забелешка: Не се однесува на ограничувања *по објект*

C-226/11 Expedia, §16.

Детали: Известување на Комисијата за договори од мала важност кои не ја ограничуваат значително конкуренцијата според член 101(1) од ДФЕУ (Известување De Minimis) Прагови: комбиниран удел на пазарот од 10 % за хоризонтални договори, 15 % за

Вертикални договори. За МСП се претпоставува дека значително не ја ограничуваат конкуренцијата.

II. Ослободување според член 101(3) од ДФЕУ?

Регулативи за групно ослободување (член 103(1), 105(3) ТФЕУ)

Типична структура:

- Рециталите ги објаснуваат целите на политиката
- Дефиниции
- Ослободување се доделува за одредена категорија трансакции
- "Строгите ограничувања" се на црна листа => се губи придобивката од групното изземање доколку тие се дел од трансакцијата.
- Трансакциите се квалификуваат за блок-исклучок само ако пазарниот удел на претпријатијата не надминува одреден процент.

II. Ослободување според член 101, став 3 од ДФЕУ?

Поединечни ослободувања според чл. 101 (3):

- од 1.5.2004 директно применливо; повеќе нема "доделување" на поединечни ослободувања од страна на Комисијата
- секој договор може да има корист од чл. 101 (3), сепак ова е неверојатно во однос на строгите ограничувања како што е фиксирање на цени итн.
- теретот на докажување е на претпријатието кое го бара бенефитот од чл. 101 став 3, спореди чл. 2 од Уредба 1/2003

II. Ослободување според чл. 101 (3) од ДФЕУ?

Суштински услови:

- a) Подобрување на производството или дистрибуцијата на стоки или поттикнување на техничкиот или економскиот напредок
- b) Незаменливост на ограничувањето
- c) Овозможување на потрошувачите фер удел од добиената корист
- d) Договорот не смее да овозможи можност за елиминирање на конкуренцијата

II. Освободување според член 101, став 3 од ДФЕУ?

Пример за поединечно ослободување: Одлука на Комисијата од 24 јануари 1999 година во случај IV/F.1/36.718 (случај CECED):

Производителите на перални машини (Miele, Bosch, Whirlpool итн.) склучија договор да **престанат со производство и увоз** на најмалку енергетски ефикасните перални машини

=> **хоризонталниот договор ја ограничува производството и техничкиот развој.** Со согласување да ги елиминираат поевтините, помалку ефикасни модели, претпријатијата ги отстрануваат нискобуџетните опции од пазарот и ги координираат опсезите на производите.

=> **Ограничување на конкуренцијата во смисла на чл. 101(1) од ДФЕУ**

II. Ослободување според чл. 101(3) од ДФЕУ?

Пример за индивидуално ослободување (случај CECED):

1. Подобрување на производството/дистрибуцијата (Технички напредок):

поенергетски ефикасна технологија, намалување на потрошувачката на енергија.

2. Правичен удел за потрошувачите:

потрошувачите уживаат пониски сметки за електрична енергија. Плус колективна еколошка корист.

3. Незаменливост:

Поединечно, компаниите може да се воздржат од прекин на производството на евтини машини, бидејќи би изгубиле пазарен удел во корист на конкурентите кои продолжуваат да ги продаваат.

4. Нема елиминирање на конкуренцијата:

Производителите се согласија само на минимални стандарди за ефикасност. Тие сè уште беа слободни да да се натпреваруваат по цена, бренд, дизајн, па дури и по повисоки нивоа на ефикасност.

Навигација низ дефиницијата на пазарот

Навигација низ дефиниција на пазарот

- 1.** Зошто ги дефинираме пазарите?
- 2.** Што е производ, што е географско пазариште?
- 3.** Што е заменливост од страна на побарувачката / од страна на понудата?
- 4.** Што е "SSNIP-тест"?
- 5.** Кои се новите случувања во дигиталната ера?

Зошто ги дефинираме пазарите?

Главна цел:

Идентификувајте ги конкурентските ограничувања што може да влијаат на однесувањето на претпријатијата при проценка на нивната пазарна моќ

Овозможува пресметување на **големината на пазарот** и на **пазарните удели**

Дефиницијата на пазарот е предуслов за конкурентската проценка; видете ги случаите T-691/18 KPN, став 63; T-321/05, AstraZeneca, став 30

Анализата е специфична за случајот; не ја обврзува Комисијата во идни случаи; види Предмет T-210/01, General Electric, став 120

Зошто ги дефинираме пазарите?

Дефиницијата на пазарот често го одредува исходот:

- Процесуални последици (на пр. во контролата на спојувања во ЕУ)
- Ја обликува суштинската анализа, особено:
 - Доминантна положба (член 102 ТФЕУ)
 - Значително влијание од ограничување на конкуренцијата (член 101 ТФЕУ)
 - Безбедно пристаниште (Правилник за ослободување од обврска)
 - Совместимост со внатрешниот пазар (контрола на спојувања во ЕУ)

Дефиницијата на пазарот **може да се остави отворена ако е ирелевантна** за исходот од конкурентската проценка

Неделен пазар

Може ли единствениот продавач на јаболка да ги удвои цените?

Што е релевантно пазарно подрачје?

Известување за дефиниција на пазарот од 2024 година, рецитали 12(а) и (б):

- **Релевантен пазар на производи**

"го опфаќаат сите оние производи кои **клиентите ги сметаат за меѓусебно заменливи** или алтернативни на производот/производите на вклучените претпријатија, врз основа на карактеристиките на производите, нивните цени, нивната наменета употреба, земајќи ги предвид условите за конкуренција и структурата на понудата и побарувачката на пазарот."

- **Релевантно географско пазариште**

"го опфаќа географското подрачје во кое вклучените претпријатија снабдуваат или бараат релевантни **конкуренција се доволно хомогени** за да може да се проценат ефектите од однесувањето или концентрис истрага, и кое може да се разликува од другите географски подрачја, особено затоа што условите за значително различни."

условите за редмет на ие подрачја се

Субституција на страната на побарувачката и понудата

● Субституција од страната на побарувачката (пазар на производи)

Почетна точка и најнефективна дисциплинска сила

- Може ли клиентот да се префрли на друг производ или услуга?
- Релевантни фактори: карактеристики на производот; наменета употреба; клиент преференции; имиџ на производот, цена.

● Замена од страната на понудата

Непосредноста и ефикасноста мора да бидат еднакви на DSS

- Може ли добавувачот да го замени производот или услугата што му е потребна на клиентот?
- Релевантни фактори: Време и трошоци за префрлување

Известување за нова дефиниција на пазарот

Ново известување за дефиниција на пазарот (2024), параграфи 90 и след.: ако компаниите се натпреваруваат во развој на нова технологија што сè уште не постои, Комисијата може дефинирајте пазар базиран на **напорите за истражување и развој** наместо тековната продажба.

⇒ **во високо иновативни сектори, конкуренцијата често се одвива многу пред производот да се најде на полица.**

⇒ *"Немаме доминантен пазарен удел затоа што сè уште немаме производ"* не поминува!

Ново известување за дефинирање на пазарот

Ново известување за дефиниција на пазарот (2024), став 15: Одржливоста сега се признава како клучен неценовен параметар на конкуренцијата.

⇒ Комисијата нагласува дека потрошувачите не ги избираат производите само врз основа на цената

⇒ тие исто така може да избираат врз основа на тоа колку се "зелени" или "етички" производите.

Ново известување за дефиниција на пазарот

Пример: AdBlue (AT.40178) во 2021 година:

Комисијата им изрече казни на производителите на автомобили во вкупен износ од околу 875 милиони евра за договарање за **ограничување на ефикасноста на системите за прочистување на емисиите.**

⇒ Колузијата ја ограничува конкуренцијата во однос на еколошката ефикасност

⇒ Намалувањето на емисиите како димензија на квалитетот и иновациите на производот

Слично: Картел "Возила на крајот од животниот век" (AT.40669, 2025) за договор да не плаќаат за услуги за рециклирање на автомобили, рекламираат колку од нивните автомобили се направени од рециклирани материјали.

Пример на случај

Дали машките/немашките дезодоранси припаѓаат на различни пазари на производи?

Разгледувања: пакување, маркетинг, презентација во малопродажни објекти, разлика во цената

SSNIP тест

Алатка за проценка на супституцијата на побарувачката

Поставуваме хипотеза за мало, но значително (5-10%) нетрајно зголемување на цените од страна на хипотетички монополист

Како би реагирале клиентите на тоа зголемување на цените? Дали би се префрлиле на замени или кај добавувачи на друго место?

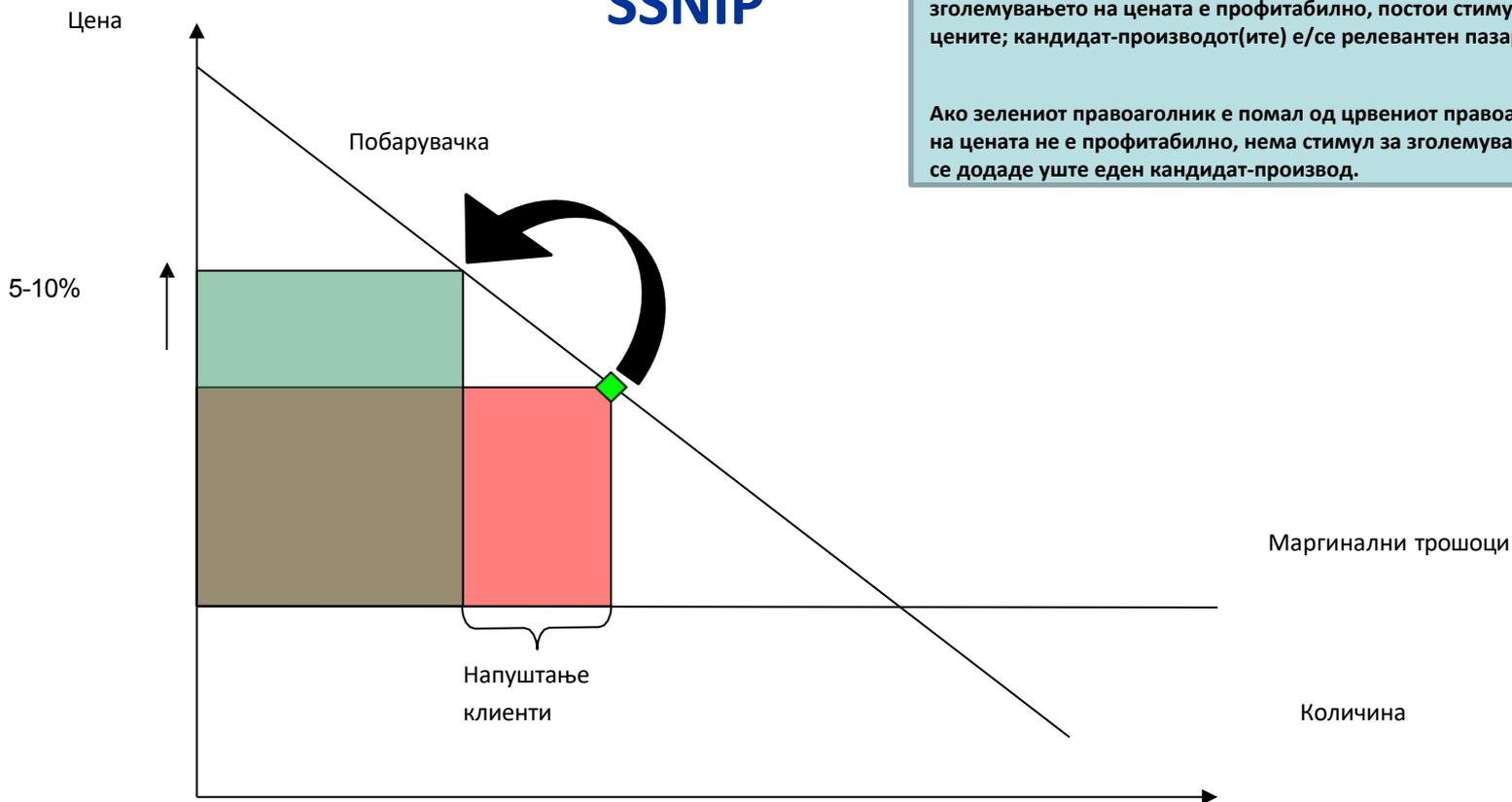
Колку би се префрлиле? Дали е тоа доволно за зголемувањето да стане неисплатливо?

Забелешка: нема обврска за спроведување на SSNIP-тестот, валидни се и други видови докази

Известување за дефиниција на пазарот од 2024 година, §31 со понатамошни референци

SSNIP

Ако зелениот правоаголник е поголем од црвениот правоаголник, зголемувањето на цената е профитабилно, постои стимул за зголемување на цените; кандидат-производот(ите) е/се релевантен пазар.

Ако зелениот правоаголник е помал од црвениот правоаголник, зголемувањето на цената не е профитабилно, нема стимул за зголемување на цените; треба да се додаде уште еден кандидат-производ.

SSNIP тест: Пример со вода

Пример: Дали мирната, газираната и ароматизираната вода се дел од истиот пазар на производи?

- Започнете со најтесниот можен пазар (на пр. обична вода) и тестирајте дали хипотетичка компанија која е единствен продавач би можела профитабилно да воведо SSNIP или дали доволно клиенти би се префрлиле на најблискиот сурогат

→ Не, зголемувањето на цената е непрофитабилно, доволно клиенти се префрлаат на газирана вода.

- Потоа разгледајте пошироко пазарно подрачје со комбинирање на обичната вода со нејзиниот најблизок сурогат (газирана вода) и тестирајте дали единствениот продавач и на обичната и на газираната вода би можел профитабилно да спроведе SSNIP.

→ Да, зголемувањето на цената е профитабилно. Недоволно клиенти преминуваат на ароматизирана вода.

Заклучок: релевантниот пазар вклучува мирна и газирана вода.

Безабната заблуда

Дали бананите и другото овошје се на истото пазариште?

"Бананата има одредени карактеристики, изглед, вкус, мекост, без семки, лесна за ракување, постојано ниво на производство што ѝ овозможува да ги задоволи постојаните потреби на важен дел од населението составен од најмладите, старите и болните"

Суд на правдата на ЕУ, предмет 27/76, United Brands, § 31

Но: Кој е процентот на постари лица, деца и болни лица во вкупниот процент на клиенти? Што ако останатите (можеби 90%) можеа да преминат на јаболка или портокали?

Целофанската заблуда

Што ако поради пазарната моќ на компанијата, преовладувачката цена веќе е значително повисока од конкурентската цена?

Мал пораст потоа може да предизвика многу клиенти да престанат да купуваат.

- Земањето предвид на преовладувачките цени може да доведе до преголемо широки пазари и да ја потцени вистинската пазарна моќ
- Тестот SSNIP не треба да биде единствениот метод за дефинирање на пазарите.

Дефиниција на пазарот во дигиталната ера

Дефиниција на пазарот: Нови развојни проекти

- Примена на SSNIP на пазари со нулта цена
Види AT.40099 – Google Android, §286 и след.; Предмет T-604/18, § 174-181 – примена на тестот SSNDQ
- Мрежни ефекти/многострани пазари;
- Асиметрични ограничувања: конкурентска врска помеѓу и две производи е "еднонасочна улица" На пр. Интернет со голема брзина наспроти интернет со мала брзина

За детали видете го известувањето од 2024 година за дефиниција на пазарот, §18а, 30, 57, 94 и след.

Дефиниција на пазарот во дигитална ера

Традиционалните алатки сè уште важат, но може да биде потребна адаптација

- Дефиницијата на пазарот е првиот чекор во проценката на доминацијата (член 102 TFEU), одредени договори (чл. 101 TFEU) и спојувања.
- Помага да се идентификуваат уделите/моќта на пазарот, заменливоста и конкурентските ограничувања.
- На дигиталните пазари границите се замаглуваат — производите често се "бесплатни", многустрани и постојано во развој.
- Традиционалниот SSNIP-тест (мало, но значително и нетрајно зголемување на цената) кој се фокусира на цената не секогаш лесно се применува.

Замена од страната на понудата во дигиталната ера

Денес, клиентите често земаат предвид дали:

- дистрибуција канал е практичен (на пр. онлајн/офлајн припаѓаат на различни пазари на производи)
- дали направиле истиот избор во минатото (бихевиорална пристрасност: *(нов) избор не е најлесниот избор*)

Известување за дефиниција на пазарот на Комисијата од 2024 година, §50

Дефиниција на пазарот: Дигитална ера

Мрежни ефекти/многострани пазари

Платформите со повеќе страни овозможуваат интеракции помеѓу различни групи корисници, создавајќи ситуација во која побарувачката од една група корисници влијае на побарувачката од другите групи.

Примери:

Apple App Store (развојувачи на апликации и корисници); пазариште на Amazon (трговци и купувачи)

За повеќе информации видете известување на COM 2024 за дефиниција на пазарот, §18a, 30, 57, 94 и след.

Дефиниција на пазарот: Дигитална ера

Мрежни ефекти/многострани пазари

Кога **мрежните ефекти** меѓу групите корисници на различните страни на платформата се **силни** и **услугите** што им се обезбедуваат на различните страни се **тесно поврзани** или суштински за една единствена трансакција, промената на цената на едната страна значително влијае на побарувачката на другата страна.

=> Конкуренцијата се одвива **на самата платформа како целина**.

⇒ Релевантниот пазар на производи ги вклучува **сите групи на корисници**

На пр. еден "пазар за системи за плаќање со кредитни картички" наместо

пазар за сопственици на картички" и а "пазар за трговци"

↔ Недоволна блиска врска за пребарувач кој им обезбедува "бесплатно пребарување" на корисниците и "таргетирано рекламирање" на компаниите

Дефиниција на пазарот: Дигитална ера

Платформите со повеќе страни може да обезбедат производ на група корисници по **нултова парична цена**, или дури и по негативна цена, со цел да привлечат корисници на производите понудени на другите страни од платформата и да ги монетизираат своите производи на тие страни.

Нула парична цена може да биде составен дел од деловната стратегија на повеќестраните платформи. Фактот што некој производ се нуди по нула парична цена не значи дека за тој производ не постои релевантно пазарно опкружување.

Дефиниција на пазарот: Дигиталната ера

За производите со нула цена, неценовните параметри како што се функционалностите на производот, намената на употреба, докази за мината употреба или замена, бариерите или трошоците за префрлување, како што се интероперабилноста со други производи и преносливоста на податоците, се особено релевантни.

Алтернативите на SSNIP може да се состојат во проценка на однесувањето при префрлување на корисниците на производот со нула цена како одговор на мало, но значително и трајно намалување на квалитетот ("SSNDQ").

Види AT.40099 – Google Android, §286 и натаму; Предмет T-604/18, § 174-181

Дефиниција на пазарот: Дигитална ера

Пример за SSNDQ: случајот Google Android (T-604/18):

П: Дали корисниците би се префрлиле од Google Search на други пребарувачи ако квалитетот на резултатите од пребарувањето на Google опаднеше?

Испитувано: хипотетичко намалување во точност или
неутралност (пристрасност) на Гугл пребарување резултати.

Заклучок: дури и ако квалитетот се намали, не е веројатно дека доволно корисници ќе се префрлат поради пристрасноста кон статус кво и високите трошоци. на префрлање екосистеми.

Дефиниција на пазарот: Дигитална ера

На "нула-ценовни" пазари, пресметувањето на уделот на пазарот според "приход" е невозможно.

Известувањето 2024 ја поддржува употребата на метрики засновани на користење, на пр.

- Број на активни корисници
- Ангажман: Време поминато на платформата
- Сообраќај: обем на податоци, број на преземања

Види Соопштение на Комисијата за дефиниција на пазарот 2024, §108

Интеракција со Законот за дигитални пазари

- **Цел:**
Да се регулираат "чувари на портите" — големи дигитални платформи кои го контролираат пристапот помеѓу деловните корисници и потрошувачите во основните платформски услуги (пребарувачи, продавници за апликации, социјални мрежи итн.).
- **Цел:**
Обезбедување **конкурентност** и **правичност** на дигиталните пазари преку наметнување обврски *ex ante* — *пред* да настане антиконкурентната штета.
- **Клучна идеја:**
Наместо да реагира на злоупотреби (како што е предвидено во член 102 од ДФЕУ), ДМА ги спречува **проактивно** преку јасни, препишувачки правила.

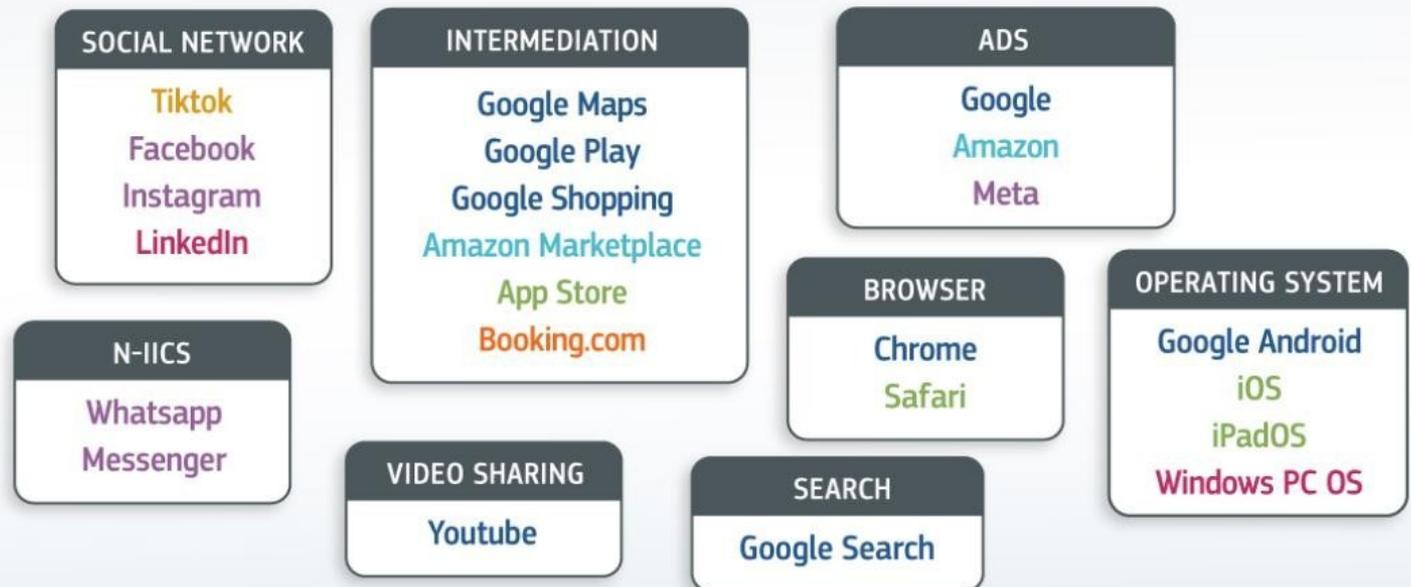
Gatekeeper Designations

Gatekeeper

- Alphabet
- Amazon
- Apple
- Booking
- ByteDance
- Meta
- Microsoft

Core Platform Service

Интеракција со Законот за дигитални пазари

Членовите 101 и 102 од ДФЕУ и соодветните национални правила за конкуренција [...] имаат за цел заштита на неискривена конкуренција на пазарот.

[DMA] го следи **целта** која е **комплементарна, но различна** [...] а тоа е да се обезбеди дека пазарите каде што се присутни чувари на пристап се и остануваат предмет на конкуренција и фер, независно од вистинските, потенцијалните или претпоставките ефекти од однесувањето на одреден чувар на пристап опфатен со [DMA] врз конкуренцијата на одреден пазар. [DMA] затоа [...] **треба да се применува без да се наруши нивната примена.**

DMA, рецитал 10, нагласувањето е додадено.

Competition

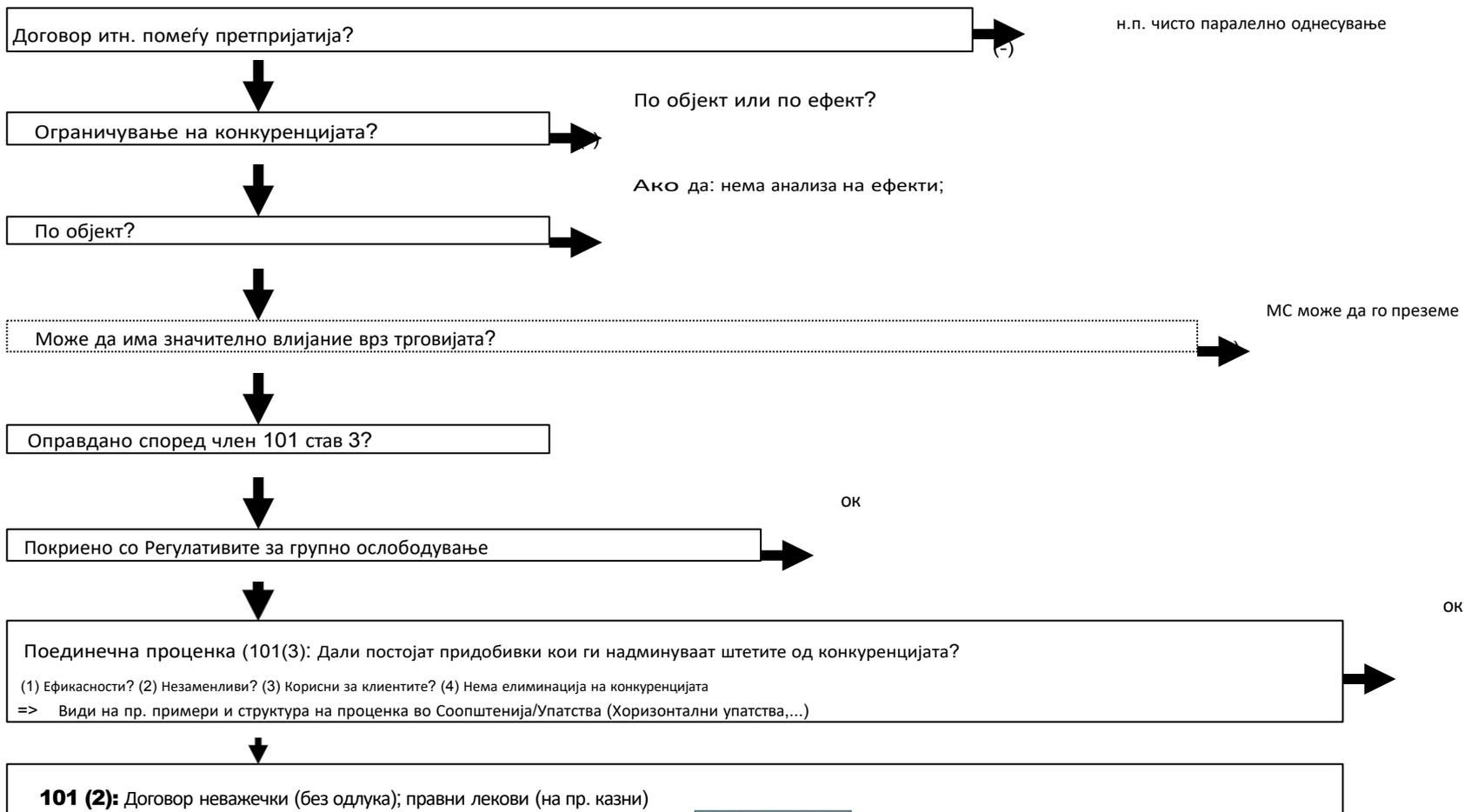

III. Член 101 од ДФЕУ - Хоризонтални договори

Член 101 - Преглед

Хоризонтална спогодба

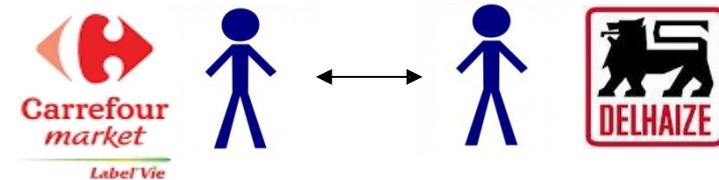
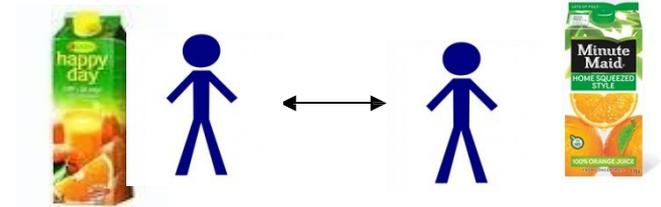
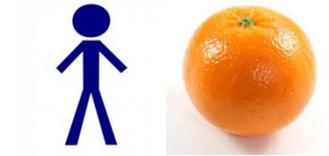
=> Договор помеѓу конкуренти

сп.

Вертикален договор

=> Договор помеѓу претпријатија кои се активни на различни нивоа на синџирот на снабдување

("горе-долу по синџирот на снабдување")

2. Договор/Одлука на здружение/Усогласена пракса

а) Договор помеѓу претпријатија

- за да постои договор, доволно е да ги изразиле заедничките намери за тоа како ќе се однесуваат на пазарот на специфичен начин
- постоење на совпаѓање на волјите меѓу најмалку две страни, при што формата во која тоа се манифестира не е важна сè додека претставува верно изразување на намерата на страните

(Види Т-41/96, Bayer, во параграфите 67, 69)

2. Договор/Одлука на здружение/Усогласена пракса

а) Фактори кои не го исклучуваат утврдувањето на договор:

- едно претпријатие било *принудено* на договор од друго претпријатие
- договорот *никогаш* не бил *спроведен*
- субјектот што склучил договор *немал овластување* да го стори тоа

2. Договор/Одлука на здружение/Усогласена пракса

Стандард на докажување:

Доказите мора да бидат доволно веродостојни, прецизни и доследни за да **ја поткрепат цврстата убеденост** дека правното лице го сторило прекршувањето.

Но: "Постоењето на антиконкурентна пракса или договор мора да се изведе од низа случајности и индикации кои, земени заедно, можат, во отсуство на друго веродостојно објаснување, да претставуваат доказ за еден

нарушување на правилата за конкуренција."

Случај C-441/11 P, *Verhuizingen Coppens*, став 70 и цитираната судска пракса

Претпријатијата се одговорни за еднократно и континуирано кршење ("SCI"), дури и ако не учествуваат во секој негов аспект.

Примери за SCI:

- низа картелски практики во текот на одреден временски период
- серија картелски практики на широк географски простор
- серија картелски практики во опсег на различни производи
- серија на различни картелски практики.

Прочитајте: Виш/Бејли, Закон за конкуренција,^{11-то}издание, стр. 108 и натаму.

Еднократно и континуирано кршење

Услови за едно и континуирано нарушување:

1. Свкупен план за остварување на заедничка цел;

надминување на општата цел за искривување на конкуренцијата

2. Намерен придонес кон тој план;

нема потреба планот да се спроведува на точно ист начин

3. Свесност за недозволената постапка на другите учесници; свесност за опсегот и суштинските карактеристики на картелот како целина

Единствено и непрекинато кршење

Последици од СКП:

- 1.** Секое претпријатие е одговорно за постапките на другите претпријатија во текот на своето учество во SCI.
- 2.** SCI може да се прошири на периоди кои би биле застарени
- 3.** SCI може да резултира со картел што има ефект врз трговијата меѓу државите

2. Договор/Одлука на здружение/Усогласена пракса

Синхронизирана пракса

- форма на координација меѓу претпријатија која, без да се достигне фазата во која е склучен договор во вистинска смисла на зборот, свесно ја заменува практичната соработка меѓу нив за ризиците од конкуренција

(сп. С-48 итн/69, ICI, во параграф 64, С-8/08 T-Mobile NL, параграф 26)

=> Опфаќа секоја форма на контакт меѓу конкуренти со која се елиминира неизвесноста во врска со однесувањето на пазарот на другиот

Координирана пракса (I)

Концртирана пракса е форма на координација која

без да се достигне фазата на договор, свесно ја заменува практичната соработка меѓу претпријатијата за ризиците од конкуренцијата

Види Предмет 48/69 ICI, § 64, Предмет C-8/08 T-Mobile NL, § 26

⇒Тоа опфаќа секоја форма на соработка со конкуренти со која се елиминира неизвесноста во однесувањето на другиот

Концртирана пракса (I)

Паметна адаптација како усогласена пракса?

Координирана пракса (II)

Претпријатијата можат интелегентно да се прилагодат на постоечките или предвиденото однесување на нивните конкуренти
Поврзани предмети C-89/85 и др. Wood Pulp II, параграфи 61-72

Одлучувачки во однос на паралелното однесување:

Може ли тоа да се објасни поинаку освен со усогласеност?

Види предмет T-442/08 CISAC; слични територијални ограничувања како резултат на логична и независна одлука на секое здружение за колективно управување.

Координирана пракса (III)

Составните елементи на координирана пракса

1) Облик на контакт меѓу конкуренти

2) Сорботката свесно ги заменува ризиците од конкуренција **3)** Понатамошно однесување на пазарот како последица

Види Упатства за хоризонтална соработка, параграфи 60-63 со референци на судска пракса

Презумпција за последователно однесување

Во случаи на размени со конкуренти, постои презумпција дека таквото однесување ќе произлезе од волјата за соработка, освен ако

компанијата може да приложи доказ дека конзервацијата немала никакво влијание врз нејзиното однесување на пазарот.

на пр. јавно дистанцирање/јасна изјава дека не сака да прима такви податоци

Координирана пракса: често поставувани прашања

Што ако

- едно претпријатие го открива своето идно однесување пред конкурент?
- претпријатието присуствува на состанок каде конкурентите откриваат планови за цени?
- претпријатието прави еднострано соопштение за печат за зголемување на цените?

Координирана пракса: често давани одговори

- Координирана пракса бара реципрочни контакти

"Тоа условие е исполнето кога еден конкурент ги открива своите идни намери или однесување на пазарот пред друг, кога вториот тоа го побара или, во најмала рака, го прифати."

T-25/95 итн., Цементарници, §1849.

- Присуство на состанок каде конкурентите откриваат

плановите за цени може да бидат опфатени од член 101 од ДФЕУ

T-202/98 итн. Tate & Lyle §54.

- Едностраните јавни соопштенија генерално не претставуваат усогласена пракса

освен ако не е дел од стратегија за постигнување заедничко разбирање

Хоризонтални насоки, § 63.

Тековни предизвици: Алгоритми

- можат да создадат ефикасности, да ги намалат трошоците и пречките за влез.
- можат да се користат и за следење (постоечки) антиконкурентни договори меѓу конкуренти, откривање ценовни отстапки во реално време и правење на казнените механизми поефективни.
- Може да се користи за да се договорите за суштинските параметри на конкуренцијата со цел да се овозможи колузија (колузија преку код).

Главни принципи:

- ако ценовните практики се незаконски кога се применуваат офлајн, најверојатно ќе бидат незаконски и кога се применуваат онлајн.
- Субјектите кои учествуваат во незаконски ценовни практики не можат да избегнат одговорност со образложение дека нивните цени биле одредени од алгоритми. Алгоритмите се споредливи со вработени или надворешни консултанти кои работат под "насоки или контрола" на фирмата

Тековни предизвици: Алгоритми

Учеството на состанок каде што едно претпријатие ги открива своите планови за цени на своите конкуренти најверојатно ќе пада под опсегот на член 101(1), дури и во отсуство на експлицитен договор за зголемување на цените.

На сличен начин, воведувањето правило за цени во заедничка алгоритамска алатка (*на пример, најниската цена на релевантните онлајн платформи или продавници +5%, или цената на еден конкурент -5%*), може да подлежи на член 101, став 1, дури и во отсуство на експлицитен договор за усогласување на идните цени.

Види Упатства за применливоста на чл. 101 од ДФЕУ на хоризонтални договори за соработка, §397

Тековни предизвици: Алгоритми

Кога алатка за алгоритмиско одредување на цени се користи **независно и врз основа на јавно достапни податоци**, генерално не постои усогласена пракса

Причина: Паметната адаптација не претставува усогласена пракса

Предизвик: Што со вештачка интелигенција доволно моќна за да развие ефективни стратегии за координација?

Тековни предизвици: Алгоритми

Кога едно претпријатие добива комерцијално чувствителни информации од конкурент (било на состанок, по телефон, електронски *или како влез во алгоритамска алатка*), ќе се претпостави дека ќе ги земе предвид тие информации и соодветно ќе го прилагоди своето пазарно однесување, освен ако не одговори со јасна изјава дека не сака да прима такви информации или не ги пријави на административните власти

Насоки за применливоста на членот 101 од ДФЕУ на хоризонтални договори за соработка, § 397

Тековни предизвици: Алгоритми

Судир преку код:

Конкуренти за користење алгоритми кои ја искористуваат чувствителни податоци.

Видете го случајот C-74/14 Eturas во врска со туристички агенции кои користат заеднички компјутеризиран систем за резервации, кој генерално ги ограничува попустите што им ги нудат на клиентите на 3%: **усогласена пракса**

Тековни предизвици: Алгоритми

Центар и краци:

Размена на комерцијално чувствителни информации меѓу конкуренти може да се одвива преку трета страна (на пример, давател на услуги од трета страна, вклучувајќи платформа или давател на алатки за оптимизација од трета страна).

Онлајн-платформа може да дејствува како јадро каде што овозможува, координира или спроведува размена на информации меѓу деловните корисници на платформата, на пример, за да обезбеди одредени маржи или ценовни нивоа.

Насоки за применливоста на членот 101 од ДФЕУ на хоризонтални договори за соработка, § 402

Алгоритми

Случај C-74/14 Eturas:

Системот за онлајн резервации за патувања испраќа е-пораки до туристичките агенти во кои им соопштува дека го конфигурирал својот софтвер за да го ограничи попустот што можат да го понудат при продажба на пакети за одмор.

Ако по дисеминацијата на таа порака, системот во прашање ги претрпи потребните технички измени за да ја спроведе таа мерка, тие економски оператори — доколку биле свесни за таа порака — може да се претпостави дека учествувале во координирана пракса.

PUBLIC ENFORCEMENT *of* **EU COMPETITION LAW**

DG COMP

INVESTIGATIONS

Commission action against anti-competitive conduct

НКА и Комисијата: Кој е надлежен?

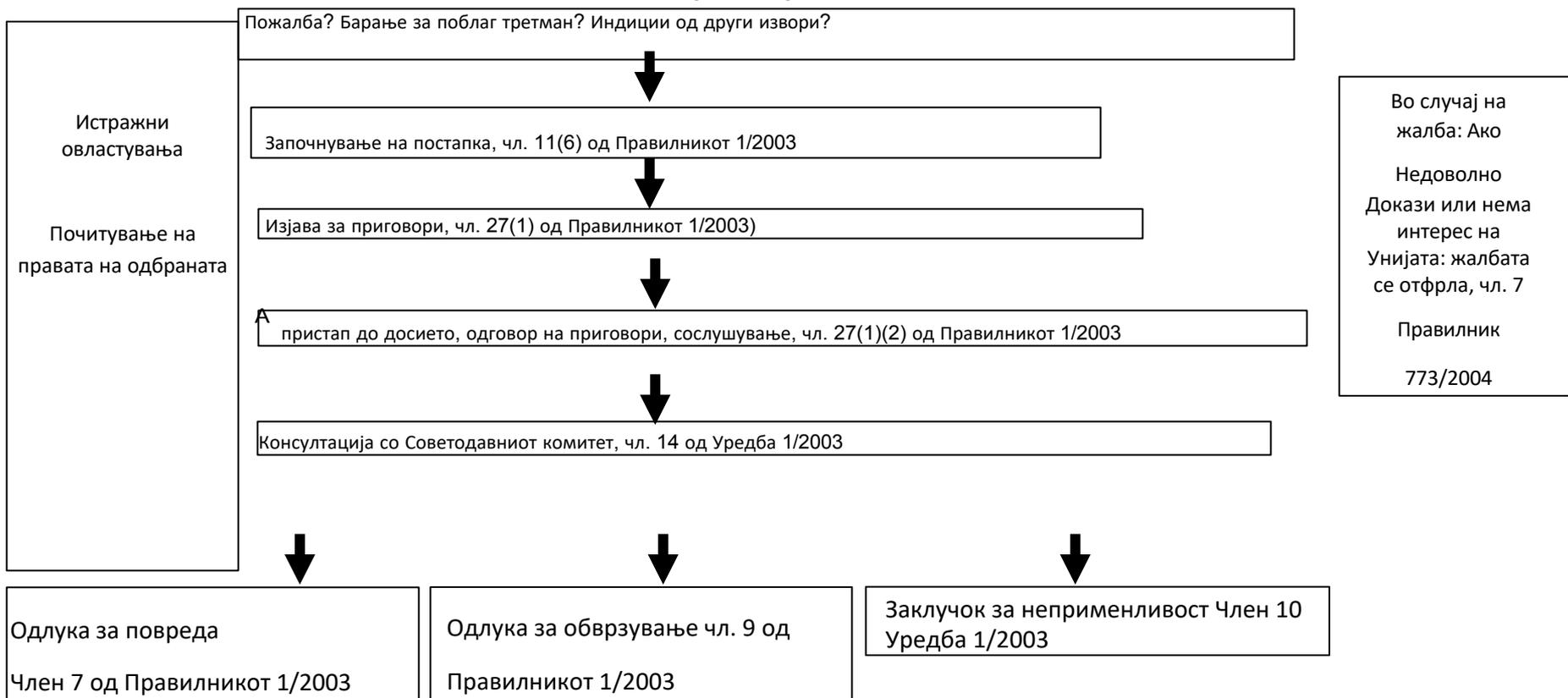
- **Националните конкурентски органи се обврзани да го применуваат правото на ЕУ за конкуренција** > секогаш кога применуваат национално право за конкуренција на договор или практика што може да влијае на трговијата помеѓу државите-членки.
- **Принцип на паралелни надлежности**
од сите НЦА на чија територија се спроведува или е способна да ја извитопери конкуренцијата
- **Соодветно надлежен орган треба да се занимава со случајот**
 - Власт која ја започнува постапката обично останува задолжена
 - НСА што може да ја обнови или одржи конкуренцијата на пазарот е добро поставена
 - ЕК е добро поставена кога *ефектите се во повеќе од 3 МС* или постои посебен интерес на Унијата

(Види Известување за соработка на Комисијата (§ 5-15), кое не создава права за компаниите)

Забелешка: Почитувањето на барањата на владеењето на правото е релевантен фактор што Комисијата мора да го земе предвид при утврдувањето кој орган за конкуренција е најдобро позициониран да ја разгледа жалбата, видете го случајот T-791/19, Sped-Pro S.A.

Дел IV: Јавно спроведување

Што е со привремените мерки?

Во согласност со член 8(1) од Регулативата 1/2003, привремени мерки може да се наложат ако на прв поглед ("*prima facie*") постои повреда на правилата за конкуренција, како и итна потреба од заштитни мерки поради ризикот од сериозна и непоправлива штета за конкуренцијата.

Види Одлука на Комисијата од 16.10.2019 г. AT.40608 - Broadcom

Истражни овластувања на Комисијата

- Барања за информации (чл. 18 од Правилникот 1/2003)
- Инспекции на деловни простории (член 20 од Правилникот 1/2003)
- Инспекции на други простории (чл. 21 од Правилникот 1/2003)
- "Овластување" за земање (усни) изјави (член 19 од Правилникот 1/2003)

Забелешка: Комисијата е должна да го сними секое интервју што го спроведува за да собере информации поврзани со предметот на истрагата и да го добие одобрувањето за снимката од лицето интервјуирано;

Види C-693/20, Intermarché, параграфи 105 и след.

Идни истражни овластувања на Комисијата

- Наредби за зачувување за да се наложи на компаниите да ги зачуваат дигиталните докази?
- Дистанциски инспекции?
- Вистинска "моќ" да се земаат (усни) изјави?

Инспекции во деловни простории: Преглед

- **Две видови:** доброволни инспекции (потребна е согласност) и задолжителни инспекции, чл. 20(3) и чл. 20(4) од Правилникот 1/2003
- **Несоработката може да резултира со казни**, чл. 23(1)(в) од Правилникот 1/2003
Нарушување на пломба: Глоба од 38 милиони евра е законска, видете C-89/11 E.ON Energie
- Одлуката на Комисијата се **преиспитува само од страна на СЕП**, чл. 20(8) од Регулотивата 1/2003
- **Не е потребна претходна судска контрола.** Националниот суд само ја проверува автентичноста на одлуката на Комисијата и принудителните мерки.
- Комисијата може да го копира целиот хард диск и **да ја продолжи инспекцијата во Брисел** доколку не се нарушени правата на одбраната и ако се надоместени дополнителните трошоци, C-606/18, Nexans, параграфи 54-91

Студија на случај – Инспекции, Предмет C-583/13

Без судско одобрение, Комисијата усвојува одлука со која му наложува на DB да достави е за инспекции на во врска со , , можно кршење на на , чл. 102 TFEU. Кога службениците на Комисијата ја известуваат компанијата за одлуката за инспекција, DB го одбива влезот додека надворешните адвокати не пристигнат еден час подоцна.

На крајот, Комисијата утврдува повреда на член 102 од ДФЕУ и изрекува парична казна против DB, која е зголемена за 3% поради задоцнетото овозможување пристап до просториите на DB.

Deutsche Bahn тврди дека

1. Инспекции без претходно судско одобрение го прекршуваат чл. 8 од ЕКЧП;
2. Остварувањето на правото на правна помош не смее да доведе до зголемување на казната.

Дали овие аргументи ќе ги убедат судовите на ЕУ?

1. Право на почитување на домот, член 8 од ЕКЧП

Според член 8 од ЕКЧП, деловните простории може да се прегледаат ако постојат доволни заштитни мерки против злоупотреба

ЕЧП, Позевини против Бугарија, 63638/14 [2017], § 69; Види исто така Науменко против Латвија, Ап. 50805/14 [2022], § 45 и натаму; C-693/20, *Интермарше*, § § 32 и натаму.

Нема повреда со оглед на следниве заштитни мерки:

- **Изјава на образложенија** го ограничува опсегот на одлуките за инспекција
- **Правата на одбраната** мора да бидат заштитени
- Комисијата **не смее да користи сила** за спроведување инспекции
- Интервенција на националните власти во случај на приговор
покренува **национални механизми за преиспитување**
- Постојат **ex post facto правни лекови пред судовите на ЕУ**, кои можат да доведат до исклучување на докази или до отштета.

Види случаи T-289/11, § § 64-113; C-583/13 P, §§31-34 *Deutsche Bahn*

2. Права на одбраната за време на инспекции

- **Право на правна помош**

Комисијата мора да им дозволи на компаниите само краток временски период да се консултираат со своите адвокати пред да започне со инспекцијата

Одбивањето на влез до пристигнувањето на надворешен адвокат може да оправда поголема казна. Видете го случајот T-357/06, KWS, § § 220-233 (47 минути => поголема казна)

- **Право на правно професионално привилегирање**

за да се зачува доверливоста на кореспонденцијата адвокат-клиент

- **Право на воздржување од самообвинување**

Комисијата не може да го принуди правното лице да ѝ даде одговори кои би можеле да претставуваат признавање на постоење на прекршок

Правно професионално привилегирање: Барања

- Корспонденција со **надворешни (независни) адвокати**, не: внатрешни правни советници/адвокати вработени во компанија
- примен во адвокатска **комора во ЕУ/ЕЕП**
- Комуникација што се однесува на **одбраната на клиентот** во врска со предметот на истрагата
 - Никаков правен совет што е од општа природа
 - Може да бидат опфатени внатрешни работни документи изготвени исклучиво со цел (подоцна) да се побара совет од надворешен адвокат
 - Нема заштита само затоа што документите биле дискутирани со адвокати

Види C-550/07 Akzo Nobel, §§165-179, предмети T-125/03 итн., Akzo §§122-24

Прочитајте W. Wils, World Competition 42, бр. 1 (2019): стр. 21–42.

Правно професионална тајна: Постапка

Ако компанијата тврди дека станува збор за правно-професионална тајна, **Комисијата не смее да го чита документот**. Сепак, доколку тврдењето не е поткрепено, дозволен е **површен увид**.

Во случај на спор, **документите се ставаат во запечатена коверта**. Таму тие остануваат додека не може да се повика Судот.

Може да се побара од службеникот за сослушување да посредува ако двете страни се согласат.

Прочитајте го чл. 4(2)(а) од Мандатот на Службеното лице за сослушување

Право да не се самообвинувате: Суштина

Право да не се признае повреда. Нема право на молчење.

=> **не може** да се повика ако:

- компаниите не се обврзани да обезбедат информации
на пр. доброволни поднесоци/одговори на едноставни барања за информации
- барањето се однесува на факти, а не на мислење/толкување
Граница во случај на "целта на состанокот", Случај T-112/98, Mannesmann
- компаниите се обврзани да достават претходно постоечки документи
на пр. записник од состанок на картел

Види рецитал 23 од Регулативата 1/2003, Предмет C-238/99 итн. LVM, §§272-279,

C-301/04 SGL, § § 41-49; Случај C-466/19 Qualcomm, §§143-147.

Право на несамообвинување: Постапка

Компаниите можат

- одбива да одговори
- да побараат од службеникот за сослушување да даде препораки

Види рецитал 23 од Регулатива 1/2003, Предмет C-238/99 итн. LVM, §§272-279, C-301/04 SGL, §§41-49; чл. 4(2)(б) од Мандатот на Службеното лице за сослушување

Не е јасно дали одговорот на задолжително прашање што води кон самообвинување претставува откажување од правото на обврзувачите и, следствено, дали Комисијата има право да го користи тој одговор како доказ.

Види генерален адвокат Вол, C-247/14 Heidelberg Cement § 164 со понатамошни референци

Студија на случај: Право на изјаснување

AMD поднесе жалба до , и против Intel за прекршување на член , член 102 од TFEU. Поведението во прашање веќе беше истражено од американските власти, кои собраа значителни докази. Комисијата започнува постапка и испраќа изјава за приговори до Intel.

При одобрување на пристап до датотеката, Комисијата го одбива барањето на Интел да добие:

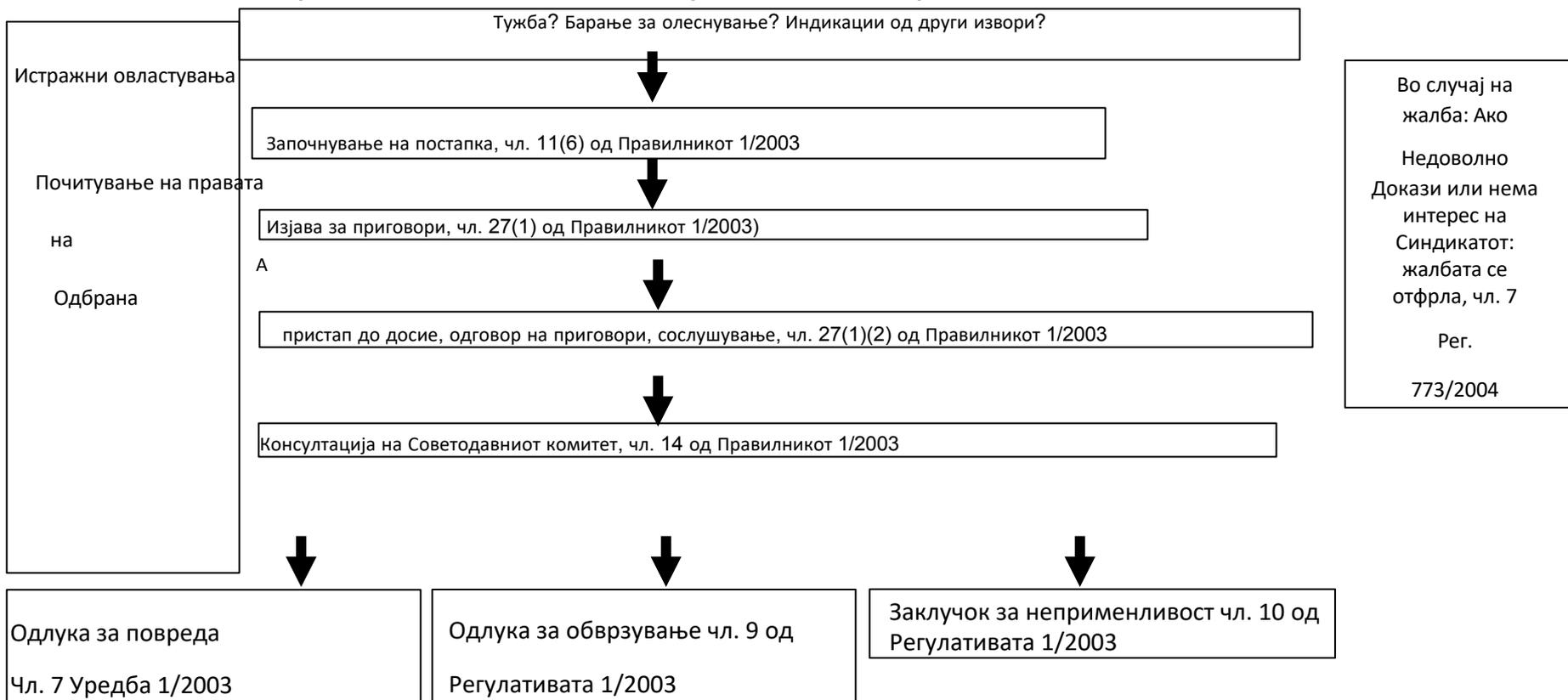
- Жалбата на AMD
- Записникот од состанокот што Комисијата го одржа со AMD. Не беше водено таков записник бидејќи Комисијата го оцени состанокот како неодлучен.

Може ли Intel да тврди дека е нарушено неговото право на пристап до досието?

Може ли Intel да се обрати до судовите на ЕУ за да ги добие предметните документи/докази?

Главни чекори во антимонополска истрага на Комисијата

Правото на странките да бидат сослушани

Одлуките мора да се засноваат само на елементи на факти и право врз кои

страните беа во можност да ги изнесат своите ставови

Член 27 од Регулативата 1/2003, општ принцип на правото на ЕУ, член 41(2) од Договорот за функционирање на ЕУ

- Страните се известуваат со "Изјава за приговори" ('SO');
- Страните добиваат пристап до досието;
- Страните можат да коментираат писмено и на формално усно сослушување;
- Нови елементи бараат дополнителен СО или "писмо за факти";
- Прекршувањата доведуваат до поништување на одлуката на Комисијата ако можеле да влијаат на исходот од постапката.

доста е "мала шанса": C-265/17 P, United Parcel Service, § 56 (во врска со спојување)

T-235/18, Qualcomm, § 295:

познавање на информации доставени до Комисијата на нерегистрирани состаноци

со трети страни можело да биде релевантно за одбраната на апликантот

Правото на странките на пристап до досието

Правило: правото на странката на пристап до досието ги опфаќа **сите документи добиени во текот на истрагата**, обвинителни или (потенцијално) ослободителни (принцип на еднаквост на оружјето).

Види чл. 27(2) од Правилникот 1/2003, чл. 15 од Правилникот 773/2004.

Исклучоци:

внатрешни и доверливи информации генерално недостапни

Право на доверливост ⇔ Право на пристап до досието

Како да се најде вистинската рамнотежа?

- Да се обезбедат содржински значајни не-конфиденцијални верзии.

Давателите на информации се обврзани да подготват такви верзии; чл. 16 од Регулацијата 773/2004

- Користете прстени за доверливост и сали за податоци

Услови или договорени меѓу страните или наметнати од службеник за сослушување

Санкциите за прекршувања зависат од националните правила; Комисијата известува до адвокатските комори

Види https://ec.europa.eu/competition/antitrust/conf_rings.pdf

Пред откривање на наводно доверливи информации, давателот мора да добие можност да покрене постапка пред судовите на ЕУ (привремени мерки)

Види на пр. T-423/17 R, Nexans. Види исто така C-53/85 Akzo Chemie, § 29

Пристап до записници од состаноци/интервјуа

Секоја средба/интервју со цел собирање информации поврзани со предметот на истрагата претставува интервју во смисла на член 19, став 1 од Уредба бр. 1/2003, кое **мора да се сними во целост** и снимањето мора да се направи достапно.

C-413/14 P, Intel§82-98 и T-235/18, Qualcomm, § § 201, 251 (исто така конференциски повици) и (дури и пред ^{првиот}истражен чин) § 281

Право на изјаснување: Што да се прави при прекршувања?

За време на истрагата, прекршувањата не можат да се поднесат пред судовите на ЕУ. Судовите на ЕУ ги разгледуваат таквите барања само **откако ќе биде донесена конечна одлука**

Претходно, службениците за сослушување ги разгледуваат жалбите и одлучуваат во име на Комисијата

Види чл. 6, 7 и 9 од Мандатот на Службеното лице за сослушување.

Забелешка: Необраќањето до Службеното лице за сослушување може да резултира со тоа што судот нема да ги разгледа тужбите

Види T-44/00, Mannesmannröhren-Werke, § 53.

Обука за европското конкурентско право за судии од Северна Македонија

Ви благодарам за вниманието!

Изразените мислења се на говорниците. Тие не мора да ги одразуваат ставовите на Европската комисија. Постапките на компаниите се наведени само за илустрација и не мора да ги одразуваат нивните вистински постапки.

До Националната конкурентска власт

Почитуван господине претседателе,

Се викам Џон До. Во моментот сум затворен во **затворот Ривертон**, кој се наоѓа во селото Ривертон (население ~28.000). Пишувам за да изразам загриженост за цените на производите што се продаваат во затворската продавница.

Во изминатите неколку месеци забележав дека основните намирници, закуски и лични предмети во затворската продавница **чинат значително повеќе отколку сличните производи во градот надвор од затворот.**

На пример:

- Литро **млеко, леб**, дузина **јајца** или пакување **тестенини** се значително поскапи од цените што сум ги видел во **локалните супермаркети.**
- **Газирани пијалоци, чоколади, чипс и средства за лична хигиена** како сапун, паста за заби и шампон исто така чинат повеќе отколку во продавниците во Ривертон.
- Некои производи во продавницата во затворот се **од одредена марка**, додека други се генерички, но цените на двете категории изгледаат повисоки од вообичаените градски цени.

Ги споредив цените во продавницата во затворот со оние во **супермаркетите и малите продавници во Ривертон**, и разликите се впечатливи за неколку секојдневни производи. На пример, пакет бисквити што чини 1,50 евра надвор од затворот често се продава за 2,20 евра во продавницата. Литар млеко што чини 1,10 евра во градските продавници чини 1,60 евра внатре.

Исто така, свесен сум дека цените во продавницата во затворот се менувале со текот на времето. Цената на некои производи се зголеми во последните неколку месеци, а овие промени се чини дека следат шеми кои не се секогаш јасни. На пример, цената на одредени грицки се зголеми, додека сличните производи во градските продавници останаа стабилни.

Загрижен сум дека овие разлики може да влијаат на тоа како луѓето купуваат производи во затворот и како го доживуваат секојдневниот живот. Би сакал Управата да **ги испита цените и внимателно да ја разгледа ситуацијата**, бидејќи верувам дека тоа може да помогне да се разјасни дали цените ги одразуваат вообичаените локални пазарни услови.

Џон Доу

Прашања – карактеристики на пазарот

1. Ако цените на млеко, леб, јајца или тестенини во затворската продавница се зголемат малку, дали некои затвореници **би се обиделе да ги набават овие производи од супермаркетите во Ривертон?**
2. Дали затворениците би можеле **да купат мали количини грицки, пијалаци или хигиенски производи од локалните продавчиња** наместо од затворската продавница?
3. Дали затворениците би можеле **да организираат набавка на стоки од продавницата со попуст на 12 км од селото?**
4. Дали затворениците би можеле **да нарачуваат намирници онлајн за достава во затворот**, доколку доставата е изводлива?
5. Дали затворениците **би продолжиле да купуваат од затворската продавница и покрај повисоките цени**, прифаќајќи ги трошоците поради практичноста или ограничениот пристап?
6. Дали затворениците би можеле **да ги мешаат изворите**, на пр., да купат некои производи однадвор, а некои од затворската продавница, за да ги намалат трошоците?
7. Дали **затворската продавница** би можела **да го зголеми својот асортиман или да ги прилагоди цените** како одговор ако затворениците се обидат да ги заменат со надворешни извори?
8. Дали **супермаркетите Ривертон** би ги зголемиле испораките или **би понудиле специјални услуги** за да допрат до затворениците ако цените во затворската продавница се зголемат?
9. Дали **продавницата со попусти** би можела **да ја прошири својата понуда или опциите за достава** за да ја послужи затворската популација доколку продавницата ги зголеми цените?
10. Дали **онлајн продавниците за намирници** би можеле **да го зголемат капацитетот за достава или понудата** до затворот Ривертон доколку побарувачката се зголеми поради повисоките цени во продавницата?

Сценарија

Група 1 – Стандардни ограничувања

- **Сценарио:** Затворениците имаат **ограничен пристап до надворешниот свет**. Онлајн доставата е возможна во теорија, но многу скапа и ретко користена. Затворската продавница е главен извор на стоки.
-

Група 2 – Потенцијал за онлајн пристап

- **Сценарио:** Некои затвореници **повремено** имаат **пристап до онлајн достава на намирници** (пријатели или семејство можат да прават нарачки). Доставките се бавни и ограничени по обем.
-

Група 3 – Реактивност на добавувачот

- **Сценарио:** Затворската продавница може **брзо да го прилагоди својот залих и цените** како одговор на промените во побарувачката. Локалните супермаркети и продавницата со попусти не смеат да продаваат на затвореници.

Група 4 – Надворешен пристап преку пријатели/семејство

- **Сценарио:** Затворениците можат да добиваат производи од пријатели или семејство кои ги посетуваат во затворот, иако количините се ограничени и не сите производи се донесени.

Кофинансирано од Европската Унија

Студија на случај

Жалба за сценарио од реалниот живот

Д-р Вирџинија Павел - ERA

Почитуван господине претседателе,

Почитуван господине претседателе, Се викам Џон Доу. Во моментов сум затворен во затворот Ривертон, Се викам Џон Доу. Во моментов сум затворен во **затворот Ривертон**, кој се наоѓа во селото Ривертон (население ~28.000). Пишувам за да изразам загриженост за цените на производите што се продаваат во затворската продавница.

Во текот на изминатите неколку месеци забележав дека основните намирници, закуски и лични предмети во затворската продавница **чинат значително повеќе отколку сличните производи во градот надвор од затворот.**

На пример:

Литро **млеко, леб**, дузина **јајца** или пакет **тестенини** се значително поскапи од цените што сум ги видел во **локалните супермаркети. Газирани пијалоци, чоколади, чипс и средства за лична хигиена** како сапун, паста за заби и шампон исто така чинат повеќе отколку во продавниците во Ривертон.

Некои производи во затворската продавница се **од одредена марка**, додека други се генерички, но цените на двете категории изгледаат повисоки од вообичаените градски цени.

Ги споредив цените во продавницата во затворот со оние во **супермаркетите и малите продавници во Ривертон**, и разликите се впечатливи за неколку секојдневни производи. На пример, пакет бисквити што чини 1,50 евра надвор од затворот често се продава за 2,20 евра во продавницата. Литар млеко што чини 1,10 евра во градските продавници чини 1,60 евра внатре.

Исто така, свесен сум дека цените во продавницата во затворот се менувале со текот на времето. Цената на некои производи се зголеми во последните неколку месеци, а овие промени се чини дека следат шеми кои не се секогаш јасни. На пример, цената на одредени грицки се зголеми, додека сличните производи во градските продавници останаа стабилни.

Загрижен сум дека овие разлики може да влијаат на тоа како луѓето купуваат производи во затворот и како го доживуваат секојдневниот живот. Би сакал Управата да **го испита ценообразувањето и внимателно да ја разгледа ситуацијата**, бидејќи верувам дека тоа може да помогне да се разјасни дали цените ги одразуваат вообичаените услови на локалниот пазар.

Џон Доу

Важност на дефиницијата на пазарот

- Договори со антиконкурентен ефект
- Значително влијание врз конкуренцијата
- Влијание врз трговијата помеѓу земјите-членки на ЕУ
- Блоковско изземање
- Доминантна положба

Карактеристики на пазарот

- Побарувачка

- K1

- K2

- K3

- Четврт квартал

- П5

- П6

- Понуда

- П1

- Q2

- Q3

- Четврт

Сценарија

- Група 1 - Затворениците имаат **ограничен пристап до надворешниот свет**. Онлајн достава е возможна во теорија, но многу скапа и ретко се користи. Затворската продавница е главниот извор на стоки.
- Група 2 - Некои затвореници **повремено имаат пристап до онлајн достава на намирници** (пријатели или семејство можат да прават нарачки). Доставките се бавни и ограничени по обем.
- Група 3 - Затворската продавница може **брзо да го прилагоди својот асортиман и цени** како одговор на промените во побарувачката. Локалните супермаркети и продавницата со попусти не смеат да продаваат на затвореници.
- Група 4 - Затворениците можат **да добиваат производи од пријатели или семејство кои ги посетуваат во затворот**, иако количините се ограничени и не сите производи се внесуваат.

Заклучоци?

Ви благодарам!

Право на конкуренција и вертикални договори

*Обука по европско конкурентско право
за судии од Северна Македонија*

Нацрт

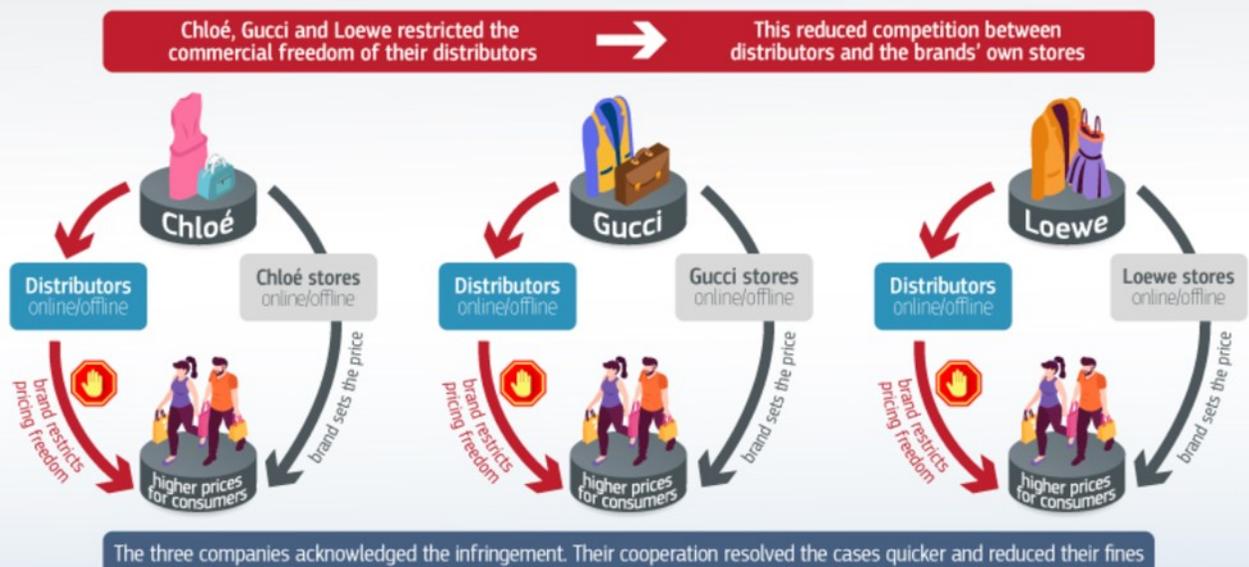
1. Поставување на сцената
2. Сценарија за вертикална интеграција – Зошто се правно релевантни?
3. Оправдание и конкурентски загрижености за вертикалните шеми
4. Правен рамковен акт на ЕУ за вертикални ограничувања
5. Предизвици

1. Постановвање сцена

Commission fines fashion brands Gucci, Chloé and Loewe over €157 million for anticompetitive pricing practices

Commission fines **Chloé**, **Gucci** and **Loewe** for resale price maintenance (RPM) practices

The European Commission has fined fashion companies **Gucci**, **Chloé** and **Loewe** for fixing resale prices, in breach of EU competition rules. The Commission's investigation revealed that the three companies restricted the ability of the independent third-party retailers they work with to set their own online and offline retail prices for products designed and sold by Gucci, Chloé and Loewe under their respective brand names. This kind of anticompetitive behaviour increases prices and reduces choice for consumers.

Рамка на член 101: Пет кумулативни чекори

1. Дали се вклучени преземања?

2. Дали постои колузија помеѓу тие претпријатија?

3. Дали оваа колузија има значителен предмет или ефект врз конкуренцијата?

4. Дали оваа колузија има значително влијание врз трговијата помеѓу државите-членки?

5. Може ли корупцијата да биде ослободена?

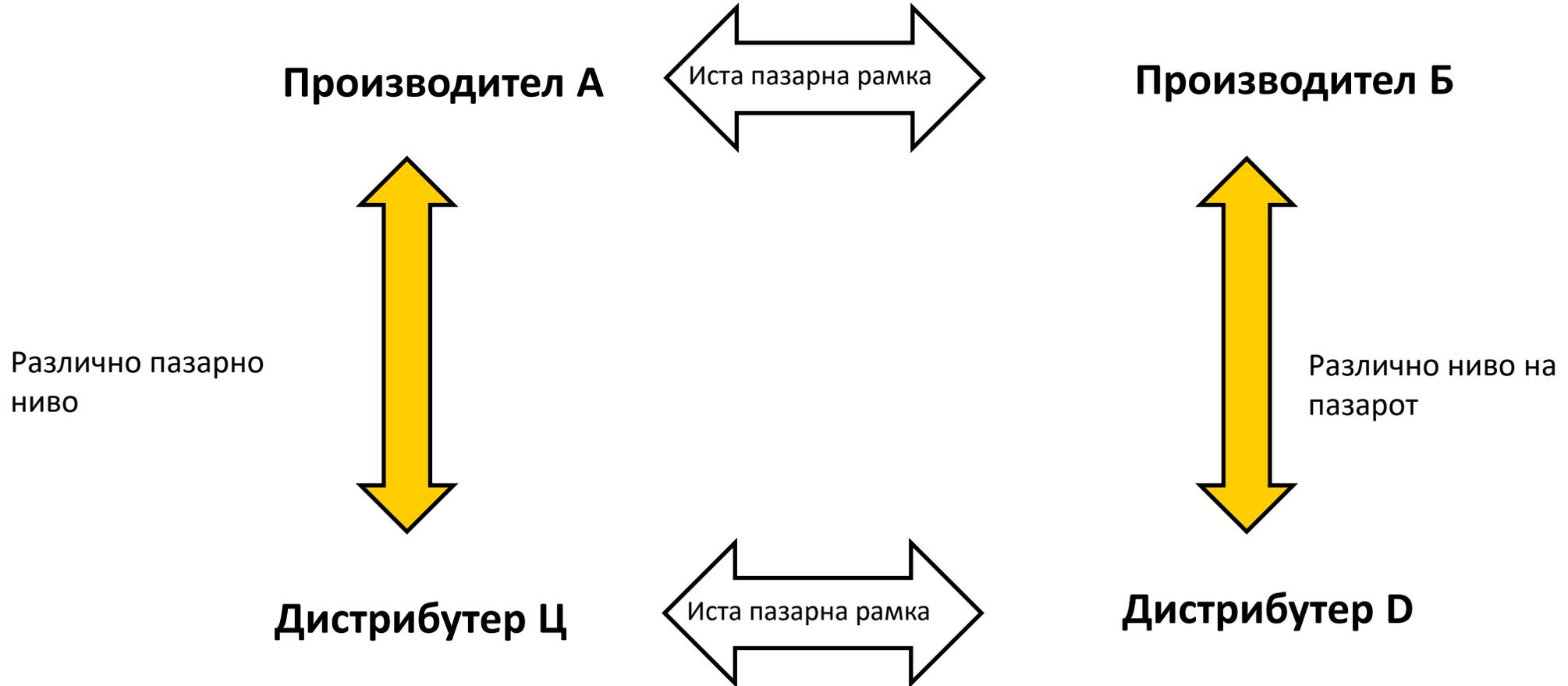

Рамка на член 101: Пет кумулативни чекори

Договори кои спаѓаат во опсегот на член 101

Констен и Грундиг, 56, 58/64

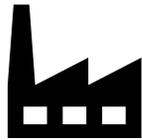

2. Сценарија за вертикална интеграција

– Зошто се правно релевантни?

Вертикална интеграција и синџир на дистрибуција

Производител

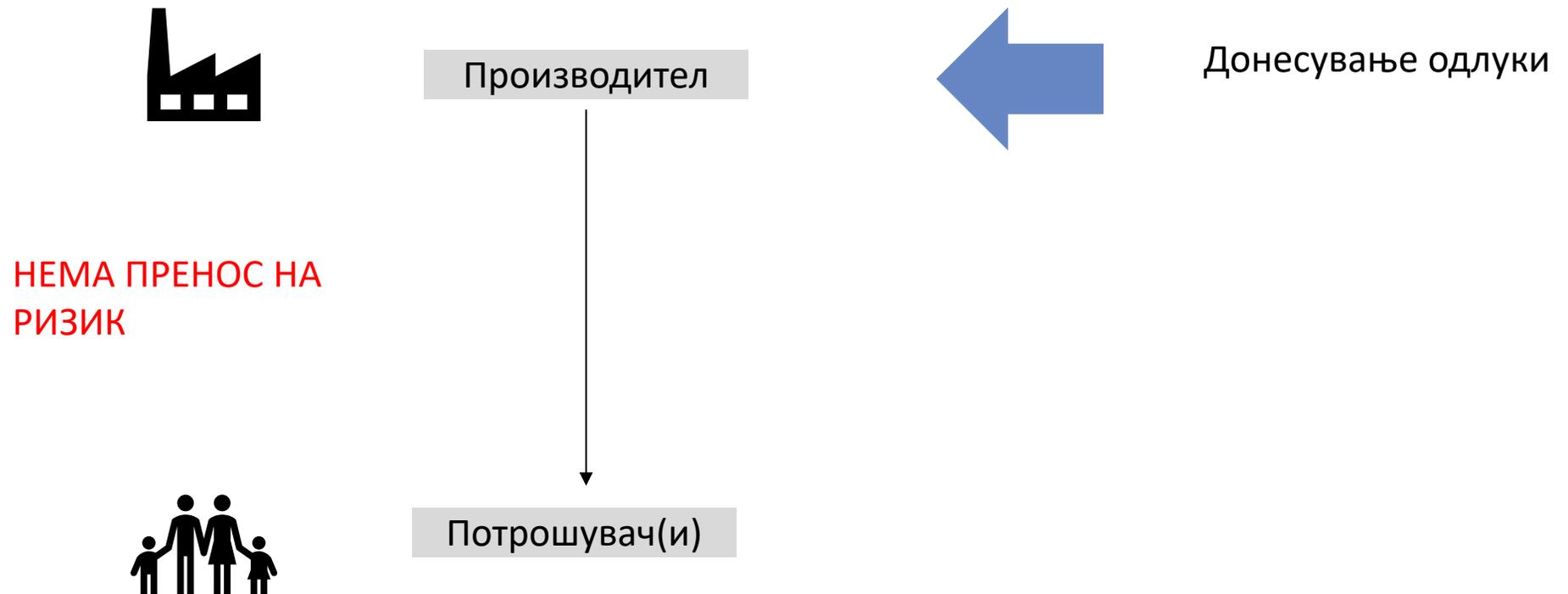
Договори во рамките на капиталната група,
Вихо, C-73/95

Прво сценарио:
вертикална
интеграција

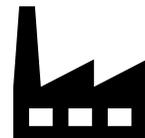
Потрошувач(и)

Вертикална интеграција и синџир на дистрибуција

Вертикална интеграција и синџир на дистрибуција

**Второ сценарио:
независен
трговец на мало**

Производител

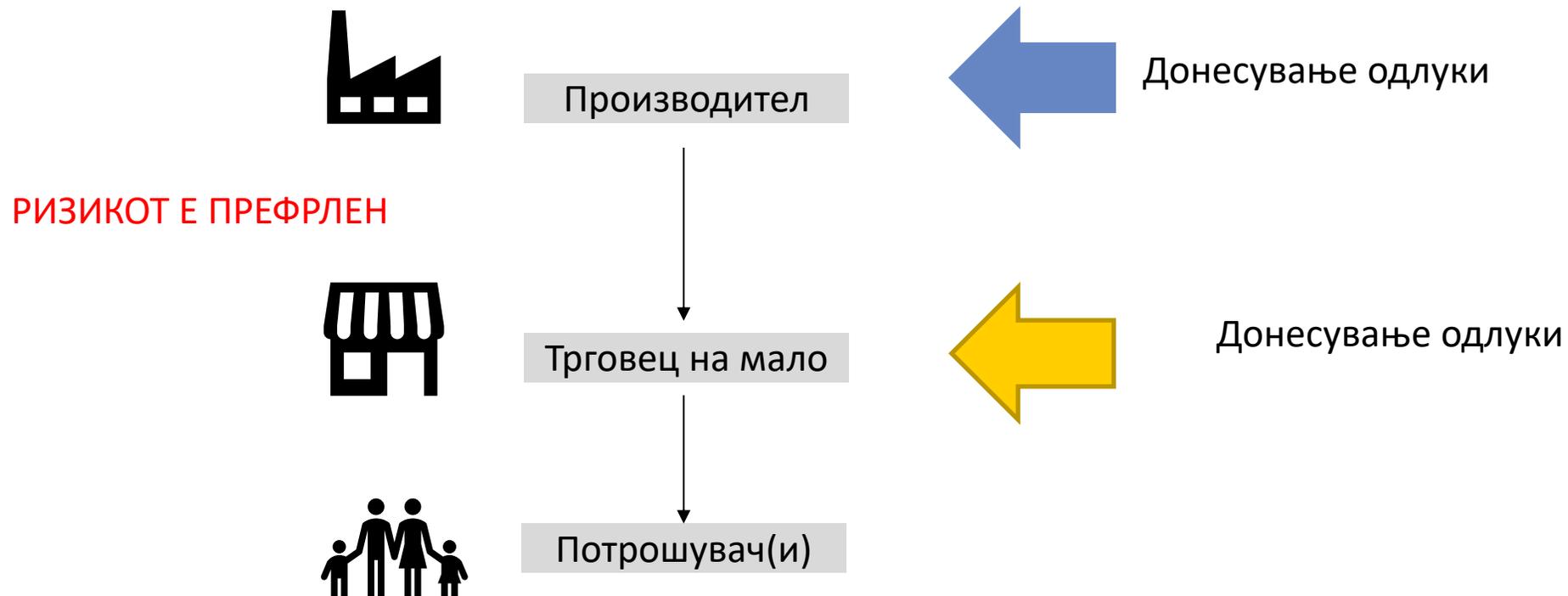

Трговец на мало

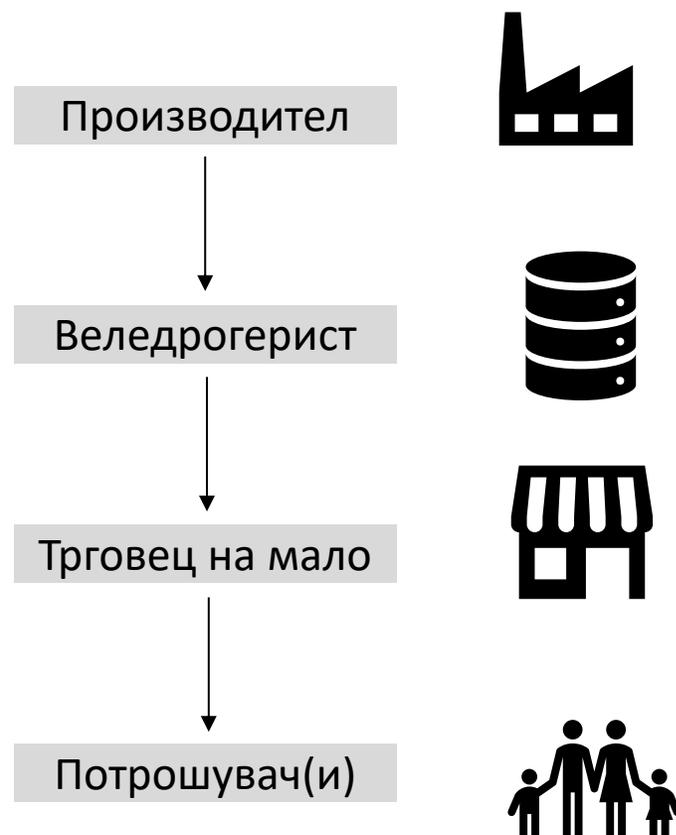

Потрошувач(и)

Вертикална интеграција и синџир на дистрибуција

Вертикална интеграција и синџир на дистрибуција

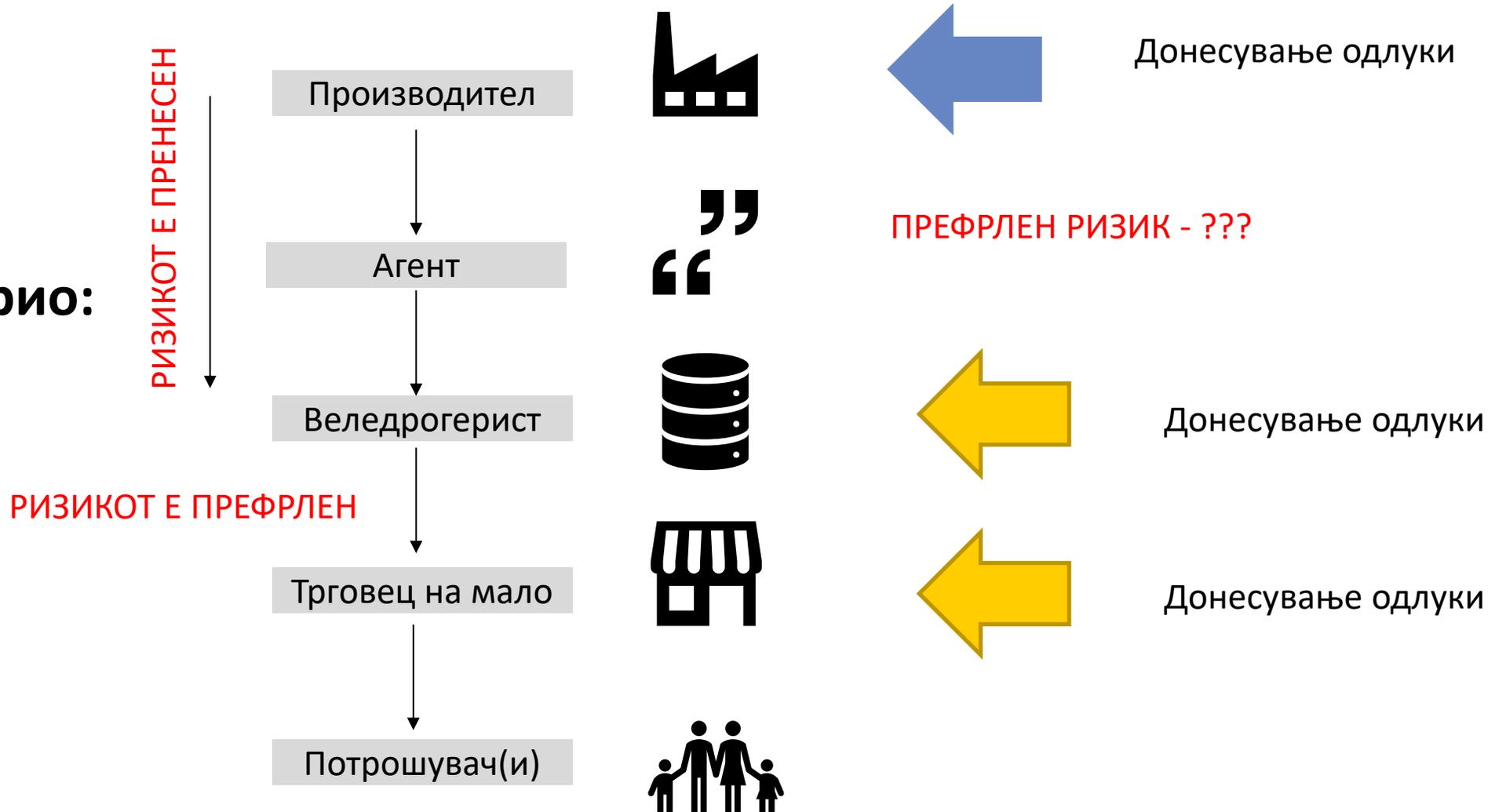

Вертикална интеграција и синџир на дистрибуција

Вертикална интеграција и синџир на дистрибуција

Трето сценарио:
Посредник

3. Оправдување и конкурентски загрижености за вертикални ограничувања

Интра-бренди конкуренција

Внатрешно-брендовска конкуренција	Меѓубрендска конкуренција
<p>Конкуренција меѓу трговци на мало или дистрибутери на истиот бренд. Внатрешната конкуренција во рамките на брендот може да се однесува на ценовни или неценовни услови.</p>	<p>Компаниите кои пласираат диференцирани производи често развиваат и се натпреваруваат врз основа на брендови или ознаки.</p>

Економски проблеми поврзани со синџир на дистрибуција (но и создавање на одредени *ефикасности*)

Проблем со двојна маргинализација

Проблеми со бесплатни патници

Проблем со задржување

Територијална заштита на дистрибутер

Територијални ограничувања наложени на дистрибутер

Распоредување на клиенти

Ограничувања за клиенти

Обвзуки за неконкуренција и принуда за количини

Обврски за ексклузивно снабдување

Задолжителни услови за ексклузивна набавка.

Типични ограничувања на конкуренцијата во договорите за дистрибуција

Главни конкурентски прашања поврзани со пазарната моќ

Ефекти од принудна наплата

Намалување на меѓубрендовата конкуренција

Олеснување на колузија на ниво на добавувачи

Попречување на интеграцијата на пазарот

Интер / Интра – брендовска конкуренција

Проценката исто така мора да го земе предвид фактот дека вертикалните договори помеѓу претпријатија кои делуваат на различни нивоа од синџирот на производство или дистрибуција генерално се помалку штетни од хоризонталните договори помеѓу конкурентски претпријатија кои обезбедуваат заменливи стоки или услуги.

Во принцип, ова се должи на **комплементарната природа** на активностите што ги спроведуваат страните во вертикален договор, што генерално значи дека про-конкурентните дејства на едната страна во договорот ќе ѝ користат на другата страна и на крајот ќе им користат на потрошувачите. За разлика од хоризонталните договори, страните во вертикален договор затоа имаат тенденција да имаат поттик да се договорот за пониски цени и повисоки нивоа на услуга, што исто така им користи на потрошувачите.

Вертикални насоки, ст. 10

4. Правен рамковен акт на ЕУ за вертикални ограничувања

Рамка на член 101: Пет кумулативни чекори

Рамка на член 101: Пет кумулативни чекори

1. Дали се вклучени преземања?

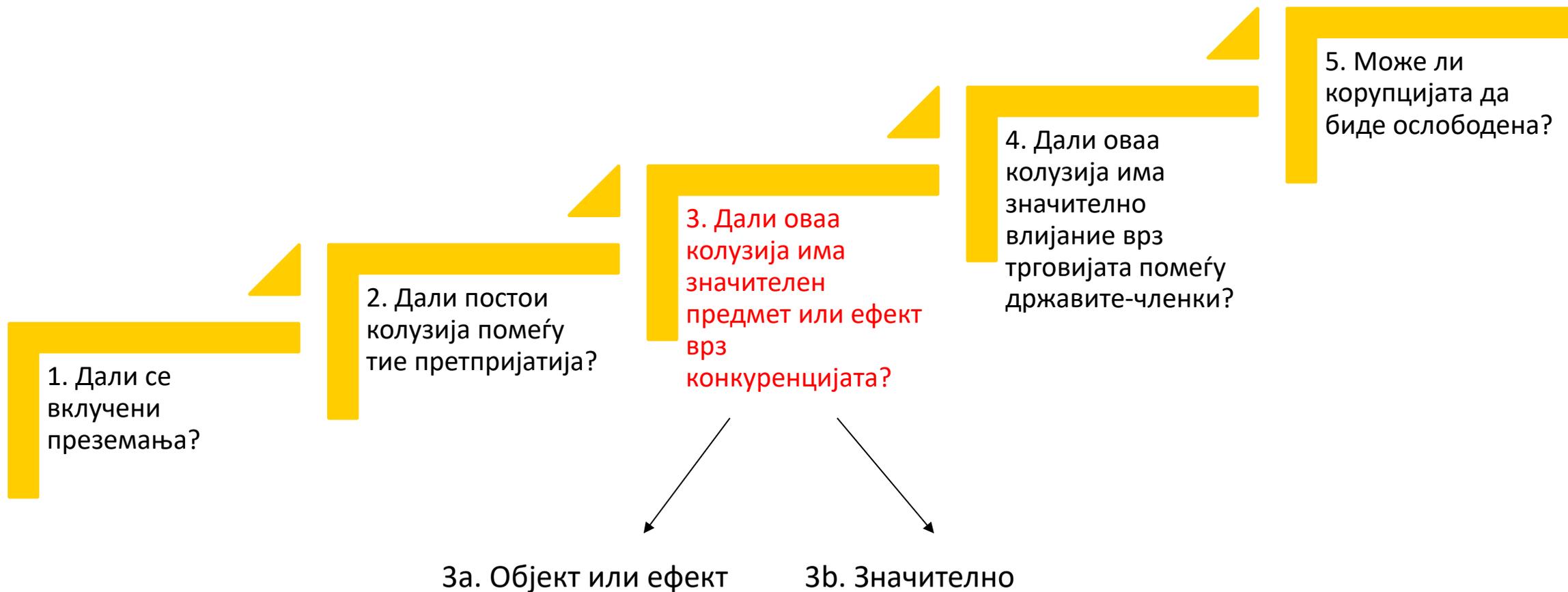
2. Дали постои колузија помеѓу тие претпријатија?

3. Дали оваа колузија има значителен предмет или ефект врз конкуренцијата?

4. Дали оваа колузија има значително влијание врз трговијата помеѓу државите-членки?

5. Може ли корупцијата да биде ослободена?

Рамка на член 101: Пет кумулативни чекори

Чекор 3а. Објект или ефект?

"Суштинскиот правен критериум за утврдување дали договор вклучува ограничување на конкуренцијата "по објект" е, следствено, утврдувањето дека таков договор сам по себе открива **доволен степен на штета за конкуренцијата** за да се смета дека не е соодветно да се проценуваат неговите ефекти. (...)

Иако Судот веќе утврди дека факт од таква природа во никој случај не спречува еден договор да содржи ограничување на конкуренцијата "по предмет" (...) сепак, мора да се наведе дека договорите што се предмет на главниот постапка не спаѓаат во договорите кои, **според нивната сама природа**, се сметаат за штетни за правилното функционирање на конкуренцијата "

Чекор 3а. *Super Bock Bebidas*, C-211/22, параграфи 32-35

- Дури и вертикалните договори можат објективно да ја ограничат конкуренцијата; иако често се помалку штетни од хоризонталните, сепак можат да имаат значителен потенцијал за ограничување
- Клучниот правен тест е дали договорот по својата природа покажува **доволен степен на штета за конкуренцијата**
- Ова бара проценка на **содржината, целите и контекстот** на договорот, вклучувајќи
 - природата на стоките/услугите и
 - структурата и условите на пазарот).

Чекор 36. Приметливост = Само значајните ограничувања се фатени

Известување за договори од мала важност кои значително не ја ограничуваат конкуренцијата согласно член 101, став 1 од Договорот за функционирање на Европската унија (**Известување De Minimis**)

Известување De Minimis применливо за пазарни удели под одреден праг.
Неконкуренти: Пазарниот удел што го има секоја од страните во договорот **не надминува 15 %** на ниту еден од релевантните пазари засегнати од договорот.

Исклучокот De Minimis НЕ опфаќа објективни ограничувања.

Рамка на член 101: Пет кумулативни чекори

Чекор 5. Член 101 став 3 од ДФЕУ - Апликација

5а. Индивидуално →
примена на сите 4
услови

5b. Блоковско изземање

- Пополнете ги поединечните услови
- Прагнови на пазарен удел
- Црна листа на "строги" ограничувања

Самооценување од страна на компаниите

Чекор 5. ЧЛ. 101 (3) – Поединечно или групно ослободување, Тежината на докажувањето

Кога договорот е опфатен со блок-исклучок, страните во ограничувачкиот договор се ослободени од својот товар според член 2 од Регулативата 1/2003 да покажат дека нивниот поединечен договор ги исполнува сите услови од член 81(3). Тие само треба да докажат дека ограничувачкиот договор има корист од групно ослободување. Примената на член 81(3) на категории договори преку регулатива за групно ослободување се заснова на презумпцијата дека ограничувачките договори кои спаѓаат во нивниот опсег ги исполнуваат сите четири услови утврдени во член 81(3).

Чекор 5. Член 101 (3) ДФЕУ – Поединечно ослободување: Кумулативни услови

Позитивни	Негативен (НЕ СМЕЕ)
<p>што придонесува за подобрување на производството или дистрибуцијата на стоки или за унапредување на техничкиот или економскиот напредок,</p>	<p>да им наметнат на засегнатите претпријатија ограничувања кои не се неопходни за постигнување на овие цели,</p>
<p>додека на потрошувачите им се овозможува праведен удел од добиената корист,</p>	<p>им овозможуваат на таквите претпријатија можност да ја елиминираат конкуренцијата во однос на суштински дел од производството —</p>

Соопштението на Комисијата во 1978 година — Насоки за примената на член 81, став 3 од Договорот

Чекор 5. Систем за регулативи за ослободување од блокови

Комисијата овластена од Советот (член 103 став 2

точка б од ДФЕУ) за издавање на регулативи

2 од Регулативите на

Советот - внатрешни води

(1017/68) и линиски бродски превоз (4056/86)

Нема потреба од

известување за договори

Важење на договори без

одобрение од надлежниот

орган

Чекор 5. Шема за примена на Правилникот за блок-исклучување

1. Применливост на БЕР

2. Прагнови на пазарен удел

3. Строги ограничувања (црни и сиви клаузули)

4. Ефект

Дали постои договор или усогласена пракса што спаѓа во опсегот на БЕР?

Не

Да

Дали се исполнети релевантните прагови за удел на пазарот?

Не

Да

Дали клучните клаузули отсутнуваат?

Не

Да

Дали клаузулите исклучени од ВЕР се отсутни?

Не

Да

Не

Договорот е ослободен од член 101 став 1 во целина

Договорот е ослободен, но клаузулите не се

Договорот не е ослободен според ВЕР, но можеби според член 101(3) од ДФЕУ

Чекор 5. Регулатива за вертикално ослободување од блокада

- VBER: Регулатива на Комисијата 2022/720 од 10 мај 2022 година за примената на член 101, став 3 од ДФЕУ на категории на вертикални договори и усогласени практики, C/2022/3015. Сл. весник L 134, 11.5.2022, стр. 4–13
- Соопштение од Комисијата: Насоки за вертикалните ограничувања 2022/C 248/01, C/2022/4238, Сл. весник C 248, 30.6.2022, стр. 1–85

Чекор 5. VBER е применлив ако се исполнети сите следниве услови:

Договорот мора да биде вертикален договор

Пазарни удели:
пазарниот удел на секој добавувач и купувач не надминува 30%

Забелешка: "Hardcore"
ограничувањата не мора нужно да се однесуваат на ограничувања на објекти (*Super Bock Bebidas*)

Нема строги ограничувања (Член 4 VBER)

Нема исклучени ограничувања (Член 5), преостанатиот дел од договорот може да биде ослободен

- На пр. фиксирање на цени, освен максимални и препорачани цени
- На пр. при ексклузивна дистрибуција: ограничување на можноста на купувачите да продаваат
- На пр. Интернет ограничувања

- На пр. обврски за паритет

Чекор 5. Ограничувања на цените (Член 4 (а) VBER)

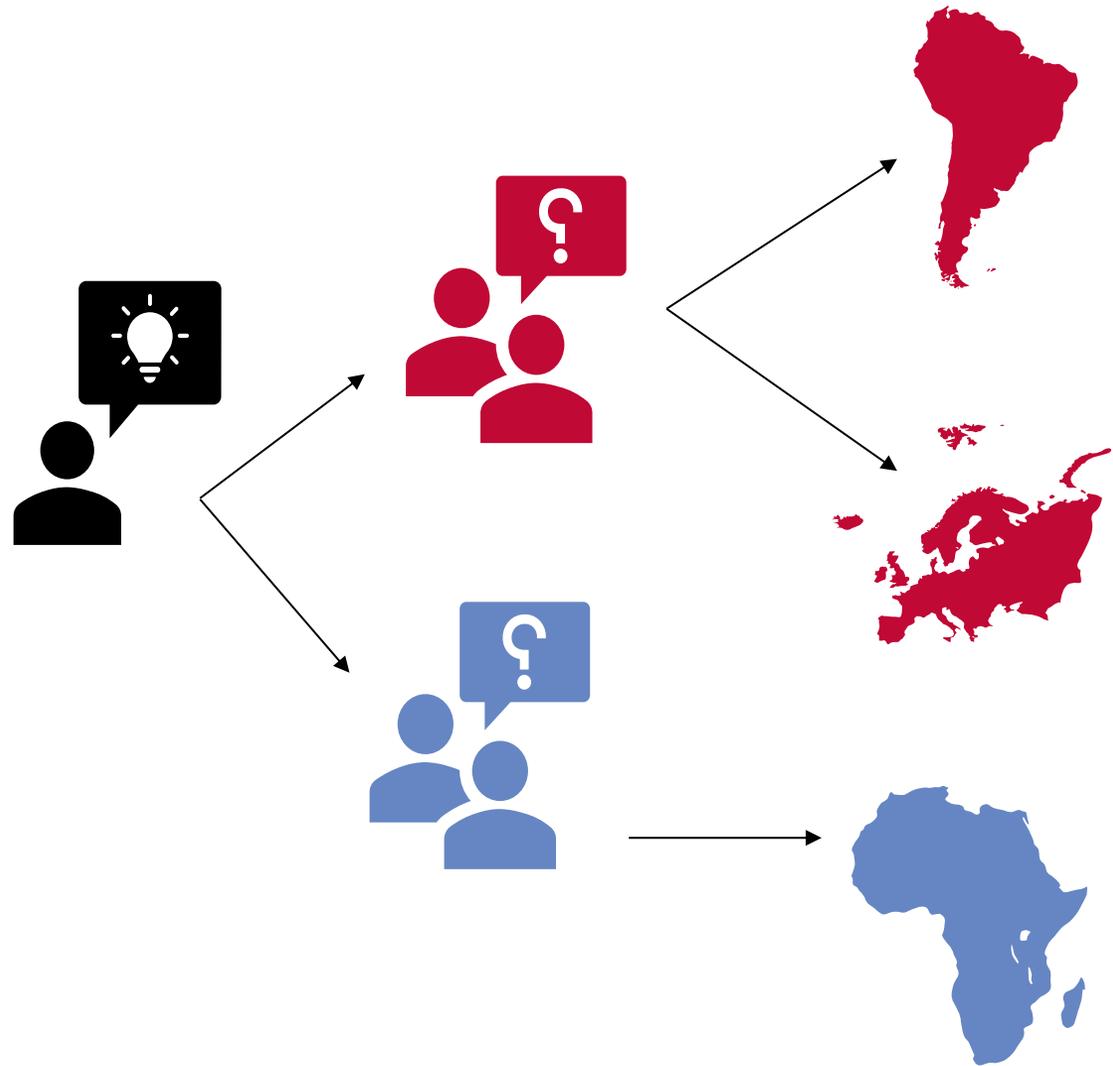
Минималните и фиксните цени на препродажба го прекршуваат член 101, став 1 од ДФЕУ

Препорачани и максимални малопродажни цени

Информации во врска со препорачаните или максималните малопродажни цени на добавувачот за договорените стоки или услуги и информации во врска со цените по кои купувачот ги препродава стоките или услугите, под услов размената на таквите информации да не се користи за ограничување на способноста на купувачот да ја одреди својата продажна цена или за наметнување фиксна или минимална продажна цена

Чекор 5. Ограничување на можноста на купувачот за продажба (Член 4(6) од VBER) Ексклузивни договори за дистрибуција

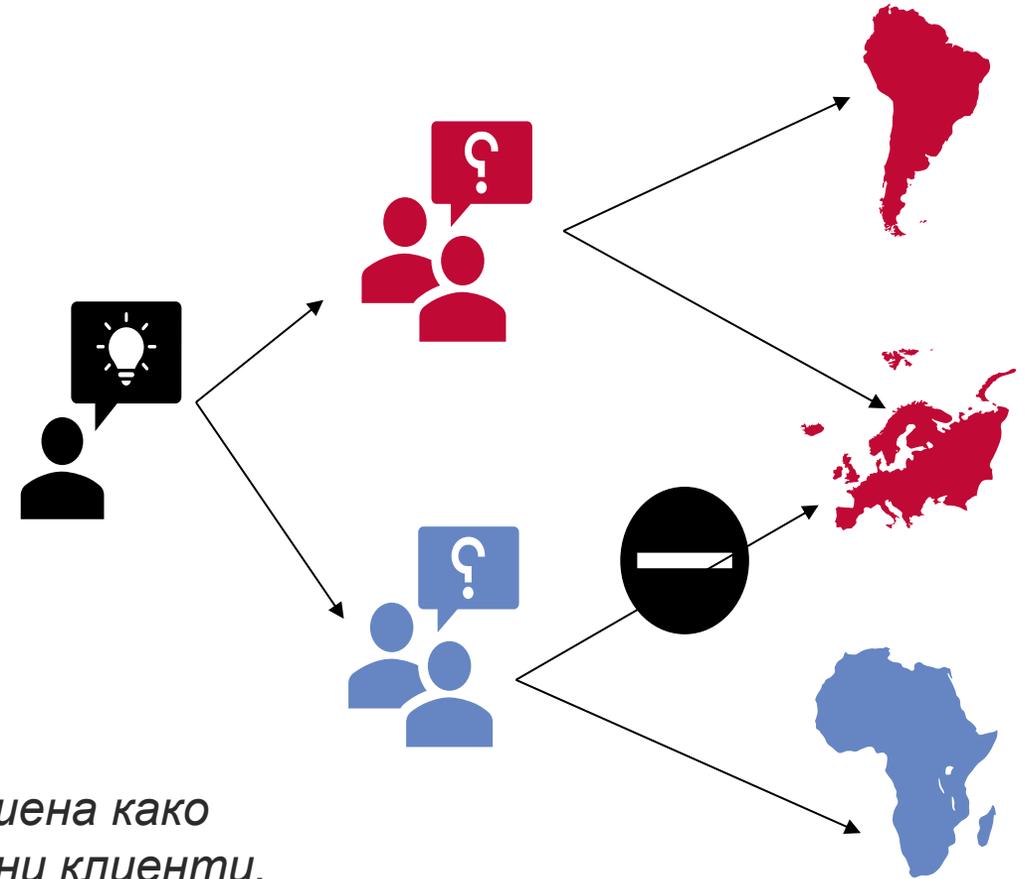
- СЕС: ексклузивниот договор за дистрибуција нема за цел ограничување на конкуренцијата, но мора да се разгледа во неговиот пазарен контекст за да се утврди дали има таков ефект. (*STM против Maschinenbau Ulm*)
- Добавувачот може да додели ексклузивни дистрибутивни права на дистрибутер за одредена територија: на пример, може да го назначи X како ексклузивен дистрибутер за Холандија и Y како ексклузивен дистрибутер за Белгија.
- Ефикасности

Чекор 5. Ограничување на способноста на купувачот да продава (Член 4(6) UVEF) Ексклузивни договори за дистрибуција

- Добавувачот може да додели ексклузивни права за дистрибуција на дистрибутер за одредена територија.
- Доставувачот може исто така да се согласи дека нема да ги продава своите производи директно во териториите доделени на X и Y.
- **НО што не е дозволено: ограничувања на ПАСИВНА продажба**

"пасивна продажба" значи продажба извршена како одговор на небарани барања од поединечни клиенти, вклучувајќи испорака на стоки или услуги до клиентот, без продажбата да е иницирана со активно насочување кон одреден клиент, група на клиенти или територија, и вклучувајќи продажби што произлегуваат од учество во јавни набавки или од одговарање на приватни покани за понуда

Чекор 5. Интернет ограничувања (член 4(е) VBER)

- **Строга рестрикција:** спречување на ефективното користење на интернетот од страна на купувачот за продажба на договорените стоки или услуги
- Тоа претставува "најмалку ограничување на пасивната продажба на крајните корисници кои сакаат да купуваат онлајн и се наоѓаат надвор од физичката трговска област на купувачот", параграф 203, Упатства на Комисијата

Примери: Барање од купувачот да:

- да побара претходно одобрение од добавувачот за продажба на клиенти доделени на други дистрибутери
- прекинување на онлајн трансакциите на потрошувачите кога податоците од нивната кредитна картичка откриваат адреса што не е во рамките на територијата на купувачот

Чекор 5. Интернет ограничувања: Анализа од случај до случај

- Анализа на содржината и контекстот на ограничувањето
- Не е строго ограничување (*Coty*): ограничување на користењето на платформи на трети страни за онлајн продажба каде
 - продавачите на мало беа слободни да продаваат преку сопствените веб-страници
 - вклучува ризик од влошување на онлајн презентацијата на тие стоки, што може да ја наруши нивната луксузна слика и со тоа нивниот суштински карактер
- Ограничување на онлајн дистрибуцијата и рекламирањето низ земјите-членки (императив на единствениот пазар)

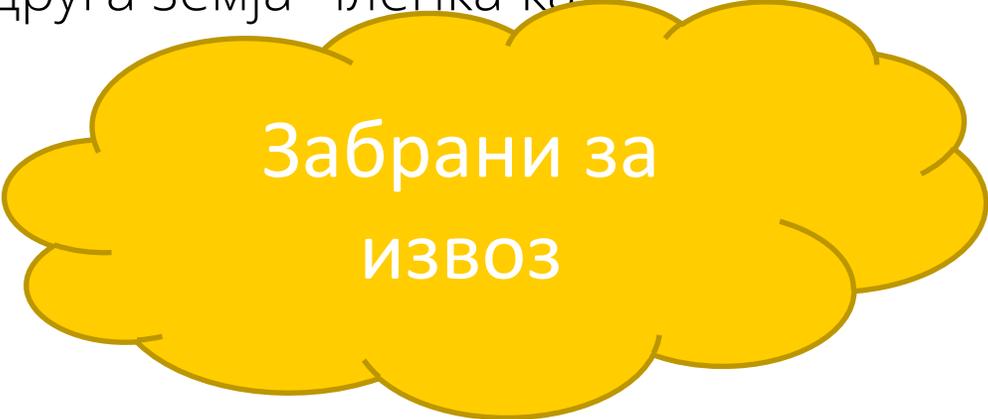
Нема чекор 5. Онлајн и офлајн: принципи на слободно движење

- Интеграција на различни национални пазари.
- Забрана на МС да воведува или одржува мерки што го попречуваат увозот, освен ако не се објективно оправдани.
- Право на исцрпување на правата од интелектуална сопственост.
- Пример: *Производителот на козметика не можеше да се повика на својот трговски знак или авторско право за да спречи неовластен дистрибутер да дистрибуира рекламни летоци со слики од тие производи. Таквата реклама беше дозволена сè додека не ја оштети сериозно репутацијата на трговскиот знак.*

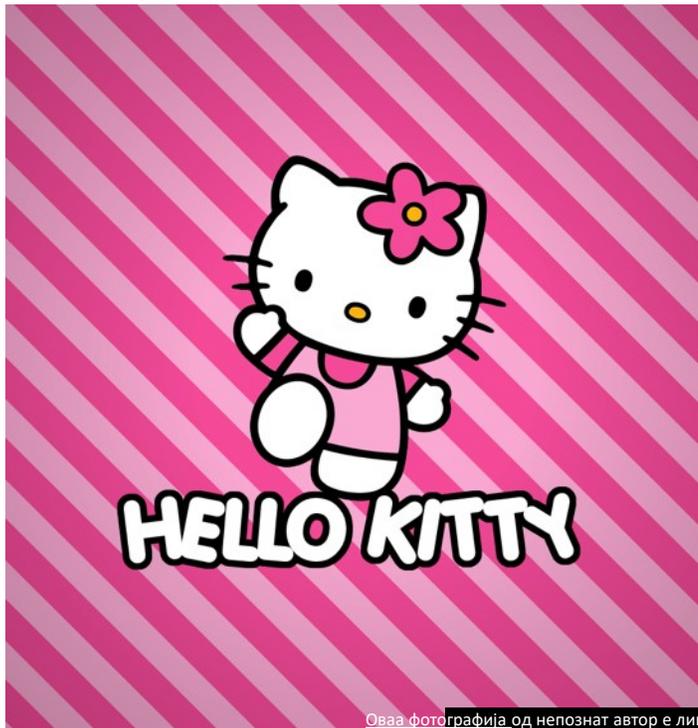
Не чекор 5. Попречување на паралелни увози

Паралелните увози се однесуваат на прекугранична продажба на стоки од независни трговци надвор од дистрибутивниот систем на производителот без негова согласност.

Паралелните увозници остваруваат профит со купување стоки во една земја-членка на ЕУ по релативно ниска цена и нивна последователна препродажба во друга земја-членка каде цената е повисока.

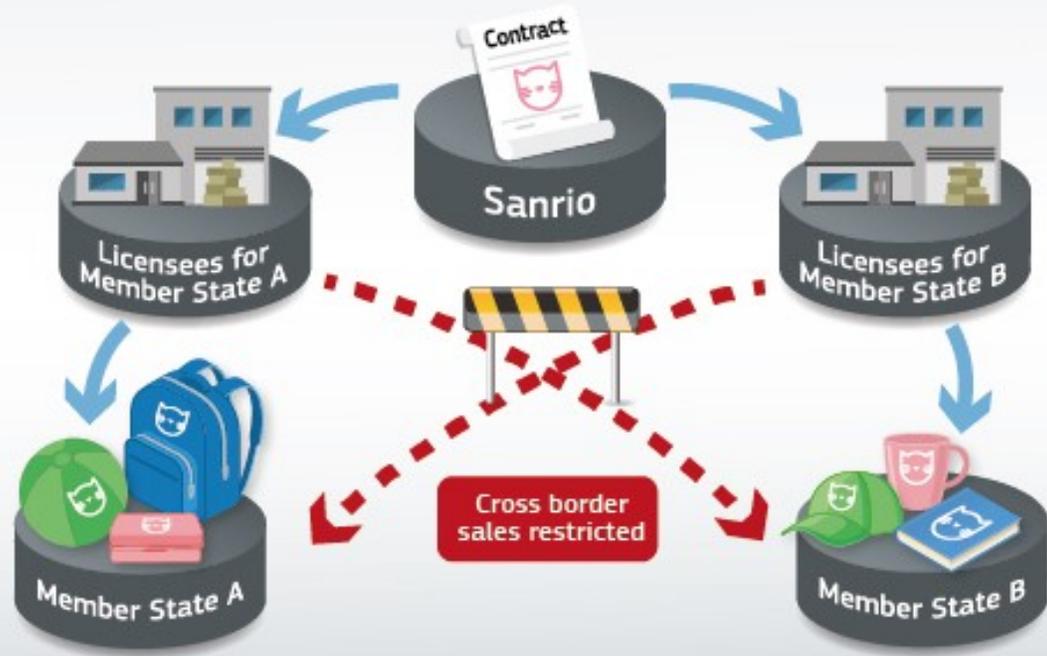

Забрани за
ИЗВОЗ

Оваа фотографија од непознат автор е лиценцирана под CC BY-NC-ND

Commission fines **Sanrio** €6.2 million for restricting cross-border sales of merchandising products

- Во јуни 2017 година, Комисијата отвори три одделни антимонополски истраги за да утврди дали одредени практики за лицензирање и дистрибуција на Најк, Санрио (Хело Кити) и Универзал Студиос незаконски ги ограничувале трговците во продажбата на лиценциран мерчандајз преку граница и онлајн на единствениот пазар на ЕУ.
- Во март 2019 година, Комисијата му изрече парична казна на Најк во износ од 12,5 милиони евра за спречување на трговците да продаваат лиценцирани стокa во други земји во рамките на ЕЕП

Извор: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_3950

5. Предизвици

Двојна дистрибуција

Данската конкурентска власт утврди дека размената на информации меѓу трговците на мало со облека е незаконска

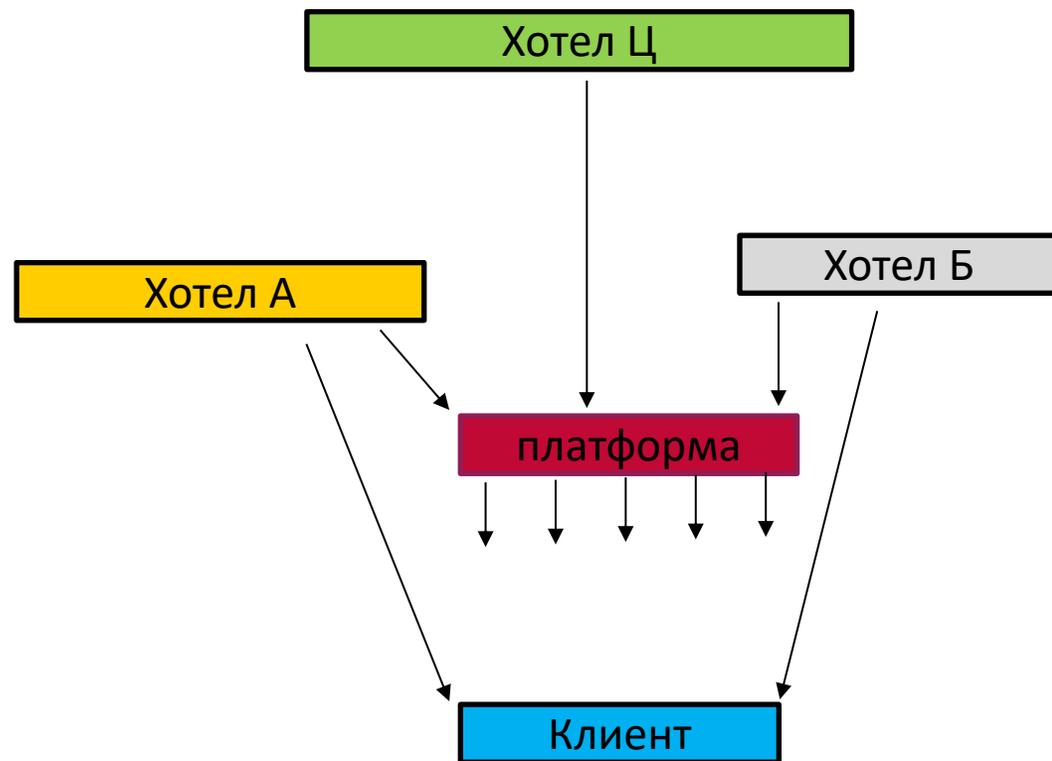
- Одлука на Комисијата за обврски во случајот со користењето на податоците од препродавачи од страна на Amazon

Одредби за паритет ("клаузули за најизгодна нашија")

Договорни услови што ги користат (онлајн) платформите за да ги спречат клиент-продавачите да ги нудат своите производи или услуги по поевтини цени на алтернативни продажни канали.

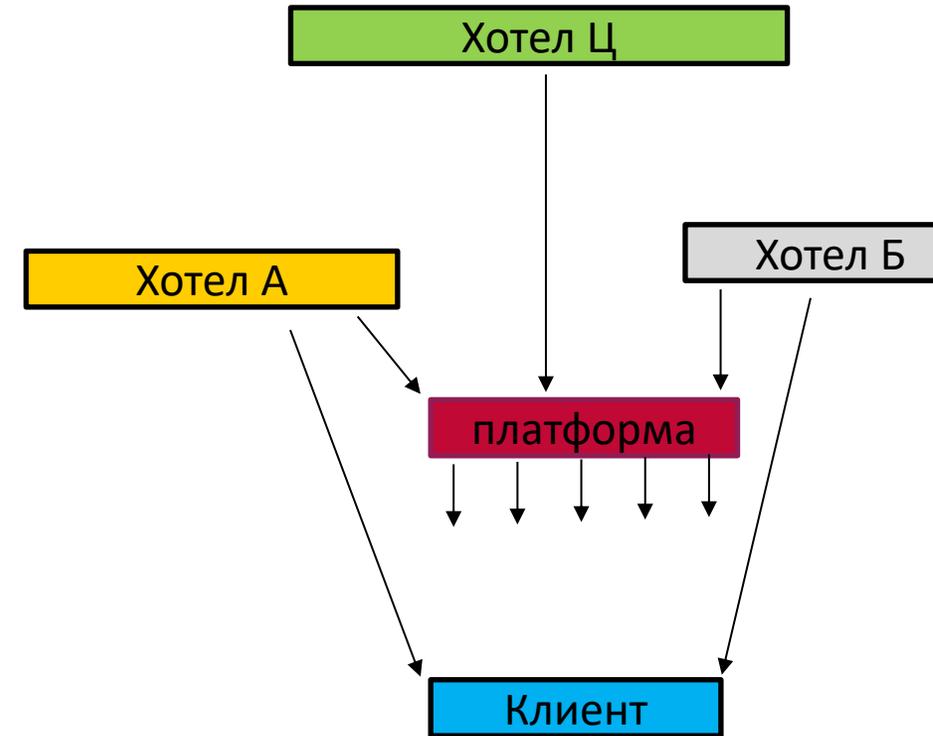
А, В, С ќе понудат услови барем поволни, односно не помалку поволни од оние понудени на платформата: **широки** во сопствените канали, **тесни** на сопствената веб-страница

Одредби за рамноправност ("клаузули за најизгодна нација") –

Продолжение (случај С-264/23)

- Можни позитивни ефекти врз конкуренцијата доколку МСФ се
 - Целта е неопходна за спроведување
 - Пропорционално на целта
- Во врска со широките клаузули за паритет, таквите клаузули, покрај тоа што можат да ја намалат конкуренцијата меѓу различните платформи за резервации на хотели, носат и ризик од исфрлање на малите платформи и новите влегувачи.
- Во врска со тесните клаузули за паритет: Иако тие, *на прв поглед*, имаат помалку рестриктивен ефект врз конкуренцијата и се наменети да го спречат ризикот од бесплатно користење, тие не изгледаат објективно неопходни за да се обезбеди економската одржливост на платформата за резервации на хотели

Нови предизвици

!!! Потреба за наоѓање соодветна правна рамка што ја балансира ефикасноста со ограничувањата

Обука по европско конкурентско право за судии од Косово

Прашања?

Ви благодариме!!!

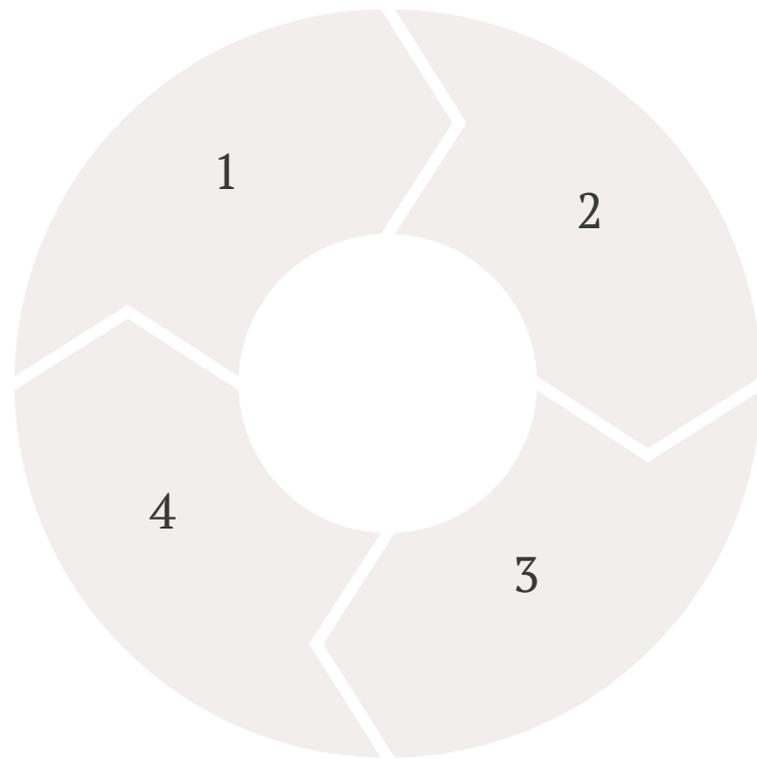
Кофинансирано од Европската Унија

Тежината на докажување и стандардите за докази со фокус на член 101

Д-р Малгожата Козак, доцент, Универзитет во Утрехт

Работилница за ERA за судии во Скопје, 5 февруари 2026 година

Презентацијата е генерирана со алатка управувана од вештачка интелигенција.

Опис на работилницата:

1. Вовед во концепти
2. Правен рамковен документ
3. Како се докажува неправилното постапување?
4. Специфични елементи во случајот на член 101 од ДФЕУ

1 Регулатива / Законодавство

2 Спроведување

3 Идентификација на прекршок

4 Докажување на неправилно постапување

Од каде да започнете и како да завршите

Разбирање на картелите и колузијата

“**Адам Смит (1776):** "Луѓето од истата дејност ретко се среќаваат... но разговорот завршува со заговор против јавноста или со некоја шема за зголемување на цените."

”

Ова основно набљудување ја истакнува вродената примамливост конкурентите да се договараат, формирајќи картели за да ја ограничат конкуренцијата и да ги зголемат профитите на сметка на потрошувачите.

Главниот предизвик: **усогласување на ефикасно спроведување со потребата за точност и правна сигурност.** Оваа рамнотежа се постигнува преку два

основни механизми:

- **Поставување на прагот премногу ниско:** Ризик од грешки од тип I (лажни позитивни) – прекумерно спроведување што го попречува про-конкурентното однесување
- **Поставување на прагот превисоко:** Ризик од грешки од тип II (лажни негативни) – недоволно спроведување што дозволува антиконкурентната штета да остане неконтролирана

1. ВОВЕД

Четири основни точки

Што треба да се докаже?

Правниот рамковен

Кој треба да го докаже?

Правниот товар на докажување

Како да се докаже?

Доказниот стандард или товар

Дали е докажано?

Стандардот на докажување

Член 101 и 102 од ДФЕУ - Разлики

Член 101:

1. Дали се вклучени претпријатија?

2. Дали постои колузија помеѓу тие претпријатија?

3. Дали оваа колузија има значителен објект или ефект врз конкуренцијата?

4. Дали оваа колузија има значително влијание врз трговијата помеѓу државите членки?

5. Може ли колузијата да биде ослободена?

Член 102:

1. Дали постои претпријатие?

2. Дали претпријатието/претпријатијата имаат доминантна позиција на одредено пазариште?

3. Дали оваа доминантна положба е на внатрешниот пазар или на значителен дел од него?

4. Дали оваа доминантна положба се злоупотребува?

5. Дали оваа злоупотреба влијае на трговијата помеѓу државите-членки?

6. Може ли оваа злоупотреба да се оправда?

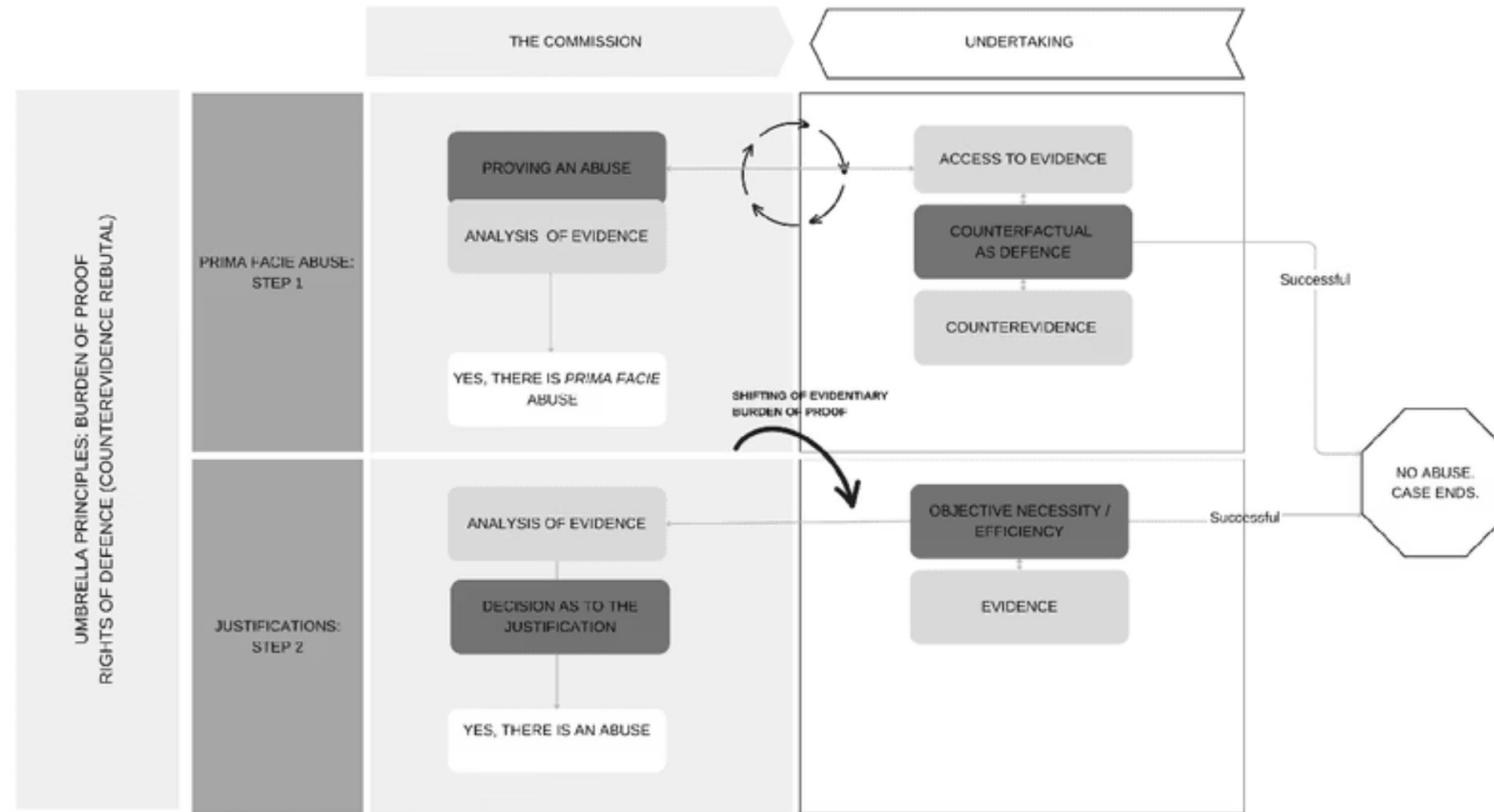
Стандардот и товарот на докажување - клучни кон

Кој го докажува? (*Правното бреме на докажување*) Според кој стандард? (*Стандард на докажување*)

- Органот што ја тврди повредата го има законскиот товар да ја докаже повредата (член 2, Уредба 1/2003)
- Оваа обврска се превртува за одбрани засновани на ефикасност според член 101(3) од ДФЕУ; претпријатието мора да докаже дека законските услови за ослободување се исполнети
- Истото важи и за објективните оправдувања според член 102 од ДФЕУ што може да ги изнесе претпријатието (судска пракса)
- Оваа обврска е статична во двата случаи
- **"Цврсто убедување"**: Надлежниот орган мора да обезбеди прецизни и доследни докази за да го поткрепи цврстото убедување дека наводното прекршување е извршено
- Општо се разбира како доволност на доказите потребни за да се убеди судија за фактите и заслугите на случајот
- Повисоко од "рамнотежа на веројатностите" (спојувања), но пониско од "над разумно сомневање" (кривично)
- Секоја сомнеж оди во прилог на субјектот (презумпција на невиност)

3. KAKO?

How is it Proven? (*Evidentiary Standard*)

Dynamic Burden

This burden is **dynamic**. It shifts to the undertaking that wants to rebut a *prima facie* case.

3. КАКО?

Фактори што влијаат на стандардот на докази

Стандардот на докази е под влијание на неколку фактори кои можат да го направат исполнувањето на товарот на докажување повеќе или помалку тешко:

Дизајн на правниот тест

Карактеристики на доказите

Применливи презумпции

Временска димензија на фактите

Сложеност и економска нормалност

Стандард на судска ревизија

Доволен доказ за антиконкурентен договор и/или усогласена пракса (Член 101 ТФЕУ)

Обично е тоа вежба која бара проценка на конкретни факти:

1

Докажување на договор: "Согласување на волјите"

- **Клучен концепт:** Страните мора да изразиле заедничка намера да дејствуваат на одреден начин на пазарот
- **Доказ:** Може да биде директен (документи) или индиректен (индиции)
- Може да биде **експлицитно** или **имплицитно**

2

Премолчено прифаќање

Наизглед еднострана политика (на пр., добавувач што поставува минимални цени) станува договор ако другата страна се согласи, дури и молчаливо.

Договор / Премолчено прифаќање: Beavers Kaas

Случајот **Беверс Каас** (C-581/23) на Европскиот суд на правдата дополнително го усоврши овој принцип во контекст на ексклузивни дистрибутивни системи. Судот пресуди дека самиот факт што другите купувачи не вршат активна продажба во ексклузивна територија не е, сам по себе, доволен доказ за договор за ограничување на таа продажба.

За да се докаже молчаливо прифаќање

Мора да постојат повеќе докази, како што се:

- **Повик** од добавувачот (експлицитен или имплицитен) до неговите други купувачи да не продаваат во ексклузивната територија
- Докази дека купувачите ја **почитувале** таа покана
- Дополнителни докази, како што е систем за **следење и казни** воспоставен од добавувачот за спроведување на ограничувањето

Доказ за усогласена пракса

4. СПЕЦИФИЧНИ ЕЛЕМЕНТИ НА ЧЛЕН 101 ОД ДФЕУ

Контакт помеѓу претпријатија

Понатамошно однесување на пазарот

Причинско-последична врска помеѓу двете

Дефиниција: Координација која свесно ја заменува практичната соработка за ризиците од конкуренција, без формален договор.

Клучни развои во судската пракса

Дрвена пулпа

Концертирана пракса е **единственото веродостојно објаснување** за паралелното однесување.

Аник

Откако ќе се докаже постоењето на контакт и последователното пазарно однесување, се претпоставува причинско-последична врска. Оваа презумпција ја префрла доказната обврска на претпријатијата да докажат дека контактот не влијаел врз нивното пазарно однесување.

T-Mobile Netherlands

Дури и еден состанок може да биде доволен за да се утврди елементот "контакт", особено ако целта е едноставна (на пр., координирање на еден ценовен параметар).

Eturas (случај C-74/14)

СЕП ги примени горенаведените принципи на индиректен еднонасочен контакт преку заеднички ИТ-систем. Презумпцијата за учество се применува само ако претпријатието било свесно за антиконкурентната порака. **Свесноста** е предуслов за да се примени презумпцијата за молчаливо прифаќање.

Координирана пракса: дрвена пулпа

Пазарно однесување →

Каузалност →

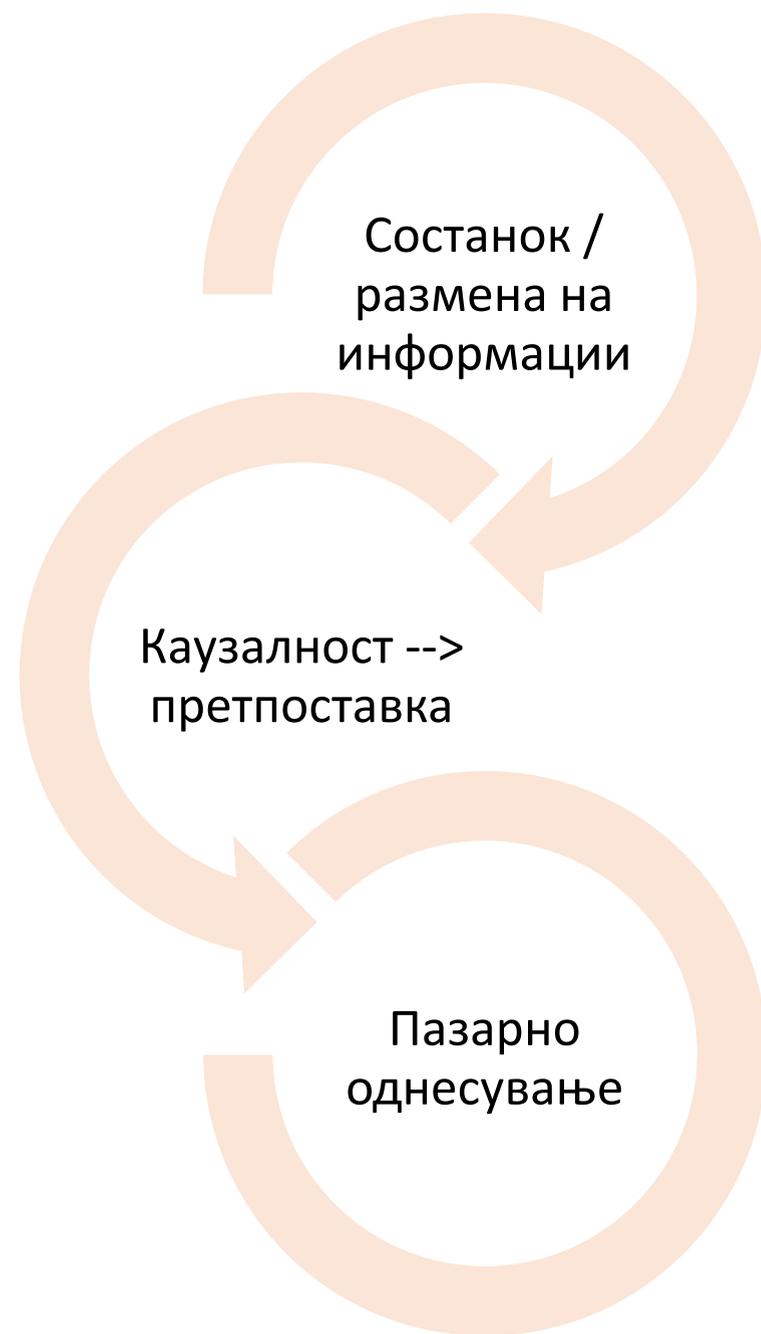
КООРДИНАЦИЈА →

Набљудувано од страна на СА

Дали има какво било мешање??? Презумпција кога нема разумно објаснување

Докази:
ICI: соопштенија за цени

Координирана практика: *T-Mobile*

- Доказот за учество е доволен за да се докаже учеството во картел
- Освен ако: страната *јавно* не се *дистанцирала*

Разјаснување од СЕП: Super Bock

СЕП од *Супер Бок* разјасни дека оваа согласност на волји може да се докаже на два главни начини:

1

Од условите на договорот

Самиот договор за дистрибуција може да содржи изречна покана за почитување на минимални цени на препродажба или да го овласти добавувачот да ги наметне.

2

Од однесувањето на страните

Тоа може да се заклучи од однесувањето на страните, конкретно преку експлицитното или имплицитното прифаќање од страна на дистрибутерите на поканата да се придржуваат до минималните цени на препродажба.

За да се докаже молчаливо прифаќање

Властниот орган мора да покаже и покана и усогласеност. Пресудата дава конкретни примери на докази:

Доказ за покана

- Редовно испраќање на дистрибутерите листи со минимални цени
- Повикување на усогласување
- Следење на цените што ги применуваат
- Заканување со одмазднички мерки (како примена на негативни дистрибутивни маржи или задржување на залихи) за непочитување

Докази за пристапување

- Докази дека дистрибутерите во пракса ги почитуваат минималните цени
- Самите дистрибутери ги бараат ценовните индикации од добавувачот
- Дури и самото поднесување поплаки до добавувачот за нивото на цените, наместо едноставно примена на различни цени

Класификација на повреда: По објект или по ефект (Член 101)

Ограничувањата на конкуренцијата по предмет се оние кои по својата природа имаат потенцијал да ја ограничат конкуренцијата. Тоа се ограничувања кои, имајќи ги предвид целите што ги промовираат правилата на Заедницата за конкуренција, имаат толку висок потенцијал за негативни ефекти врз конкуренцијата што за целите на примената на член [101 (1)] не е потребно да се докажуваат какви било реални ефекти на пазарот...

Насоки за чл. 101, став 3, изрека 21

Почетна точка

Потребно е конкуренцијата за која станува збор да се разбере во вистинскиот контекст во кој таа би се случила во отсуство на оспоруваниот договор.

Случај 56/65, Société Technique Minière против Maschinenbau Ulm GmbH, ЕУ:Ц:1966:38, став 250

Основна начело

Категоријата "според предмет" се однесува на практики кои не можат веродостојно да се објаснат врз основа на други причини освен ограничувањето на

конкуренцијата.
Случај C-307/18 Generics (UK) Ltd и други против Агенцијата за конкуренција и пазари, ЕУ:С:2020:52, став 89

Адвокат на Врховниот суд Бобек: "Ако изгледа како риба, мириса како риба, може да се прет"

Ограничувања по предмет или ефект

4. СПЕЦИФИЧНИ ЕЛЕМЕНТИ НА ЧЛЕН 101 ОД ДФЕУ

Ограничување според ефект

- кога договор нема за предмет ограничување на конкуренцијата, неопходно е да се докаже неговиот рестриктивен ефект
- потреба да се оцени договорот во неговиот пазарен контекст (*Делимитис*)
 - потребно е да се дефинира релевантниот пазар на производи и географскиот пазар
 - треба да се земат предвид следниве фактори (види *Maxima Latvija*):
 - фактори кои го одредуваат пристапот до релевантниот пазар (дали постојат реални конкретни можности за нов конкурент да се воспостави (параграф 27))
 - условите под кои конкурентските сили дејствуваат на релевантниот пазар, вклучувајќи:
 - бројот и големината на операторите присутни на релевантниот пазар
 - степенот на концентрација и лојалноста на клиентите кон постоечките брендови
 - потрошувачките навики
- потреба да се утврди "контрафактуално" (O2)

Ограничување по предмет

- по својата природа штетно за правилното функционирање на нормалната конкуренција
- постапката се *претпоставува како* антиконкурентска

"Објектна кутија"

хоризонтални договори:

- за утврдување на цени
 - за делење пазари
 - да го ограничат производството, вкл. отстранување на вишокот капацитет
 - да го ограничат продажбата
 - да разменуваат информации што ја намалуваат неизвесноста за идното однесување
 - за колективно-ексклузивно делување
- вертикални договори:
- за максимални или минимални цени на препродажба
 - за воведување забрани за извоз

По објектни повреди: Истраги со интензивен пристап кон фактите

Полесно докажно оптоварување

Власта треба да докаже само:

- Постоењето на договорот или усогласената пракса
- Нејзината антиконкурентна цел во нејзиниот економски и правен контекст

Не е потребно:

- Дефиниција на пазарот
- Контрафактуална анализа
- Про-конкурентски приговори
- Исклучок за де-минималис значителност

Повреди преку ефект: случаи со интензивна правна

Зголемено докажно оптоварување: Комисијата го носи целосното докажно оптоварување да докаже дека прекршувањето преку ефект има, или е веројатно да има, значителни рестриktivни ефекти врз конкуренцијата.

Ова не го менува стандардот на докажување, но го зголемува доказниот товар.

Органот мора да спроведе целосна контрафактуална анализа, поткрепена со конкретни, опипливи точки на анализа и докази, за да покаже како конкуренцијата е послаба со договорот отколку што би била без него.

Доктрината Вотерс: Судот ја балансира ограничувањето на конкуренцијата со "легитимна цел од јавен интерес".

☐ Судот разгледа:

- Забраната на мултидисциплинарни партнерства може да ја ограничи производството и техничкиот развој (член 101, став 1, точка б)).
- Правилото влијаеше на трговијата меѓу државите-членки.

НО:

Според став 97 и следните:

Не секој договор што ја ограничува слободата на дејствување нужно спаѓа во членот [101(1)] од Договорот.

- Разгледување на целокупниот контекст на одлуката, вклучувајќи:
 - Цели,
 - Заштита на корисниците на услуги.
- Ограничувањата мора да бидат суштински за остварување на тие цели.

Оповржувања и веродостојни објаснувања

Прашања?

Студии на случај

(измислено)

*Обука по европско конкурентско право
за судии од Северна Македонија*

Д-р Магдалена Козак

Кофинансирано од Европската Унија

Општ формат

1. Поделба на групи

Ќе бидете поделени во тематски групи кои соодветствуваат на аналитичките чекори според членовите 101 и 102 и на проценката на штетата.

3. Презентација на анализата на групата

Потоа, секоја група ќе има **5–7 минути** да ја презентира својата анализа пред останатите учесници, по што ќе следи краток **преглед и заедничка дискусија**.

2. Внатрешна дискусија

Секоја група ќе има **5–7 минути** да ги дискутира доделените чекори внатрешно

4. Пленарна дискусија

Ќе ја сумираме дискусијата

Utrecht University

Студија на случај бр. 1

Картелот на јадливи масла

Д-р Магдалена Козак

Рамка на член 101: пет кумулативни чекори

1. Дали се вклучени преземања?

2. Дали постои колузија помеѓу тие претпријатија?

3. Дали оваа колузија има значителен предмет или ефект врз конкуренцијата?

4. Дали оваа колузија има значително влијание врз трговијата помеѓу државите-членки?

5. Може ли корупцијата да биде ослободена?

Четири групи кои соодветствуваат на чекорите: 2, 3, 4 и 5

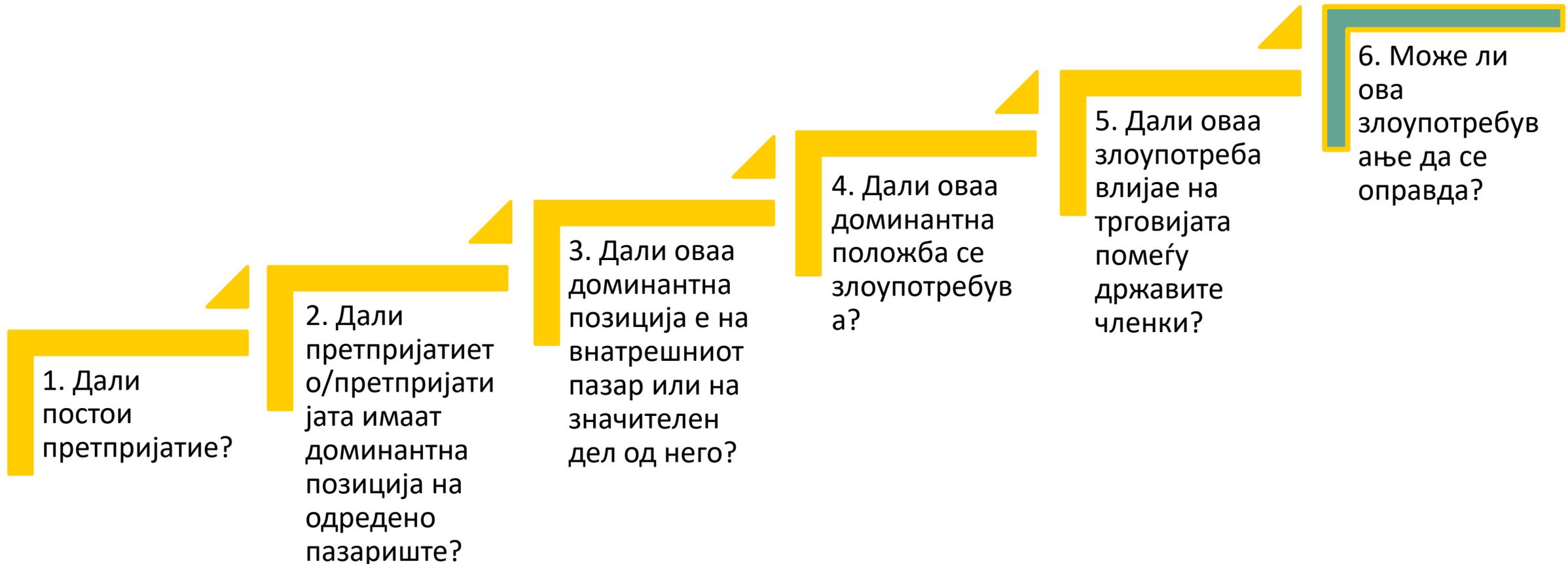
- 1 Дали постои колаборација меѓу претпријатијата? Во каков облик е колаборацијата?
- 2 Дали оваа колузија има значителен објект или ефект врз конкуренцијата?
- 3 Дали колузијата има значително влијание врз трговијата помеѓу државите членки?
- 4 Дали картелот може да биде ослободен согласно член 101, став 3?

Студија на случај бр. 2

Злоупотреба на доминантна положба

Рамка на член 102: 5 кумулативни чекори + уште 1

Четири групи кои соодветствуваат на чекорите: 2, 3+5 и 4

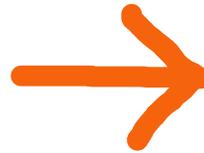
- 1 За каков вид релевантен пазар станува збор?
- 2 Дали GoldenHarvest има доминантна позиција?
- 3 Дали доминантната позиција е на внатрешниот пазар или на значителен дел од него, и дали однесувањето влијае на трговијата помеѓу државите членки?
- 4 Дали доминантната положба се злоупотребува преку ценовни практики?
- 5 Дали доминантната положба се злоупотребува преку поврзување на различни производи?

Двостепен пристап за утврдување на доминација

Фаза 1: дефинирање на пазарот

Фаза 2: проценка на пазарната моќ

Пазарни удели

Бариери за влез

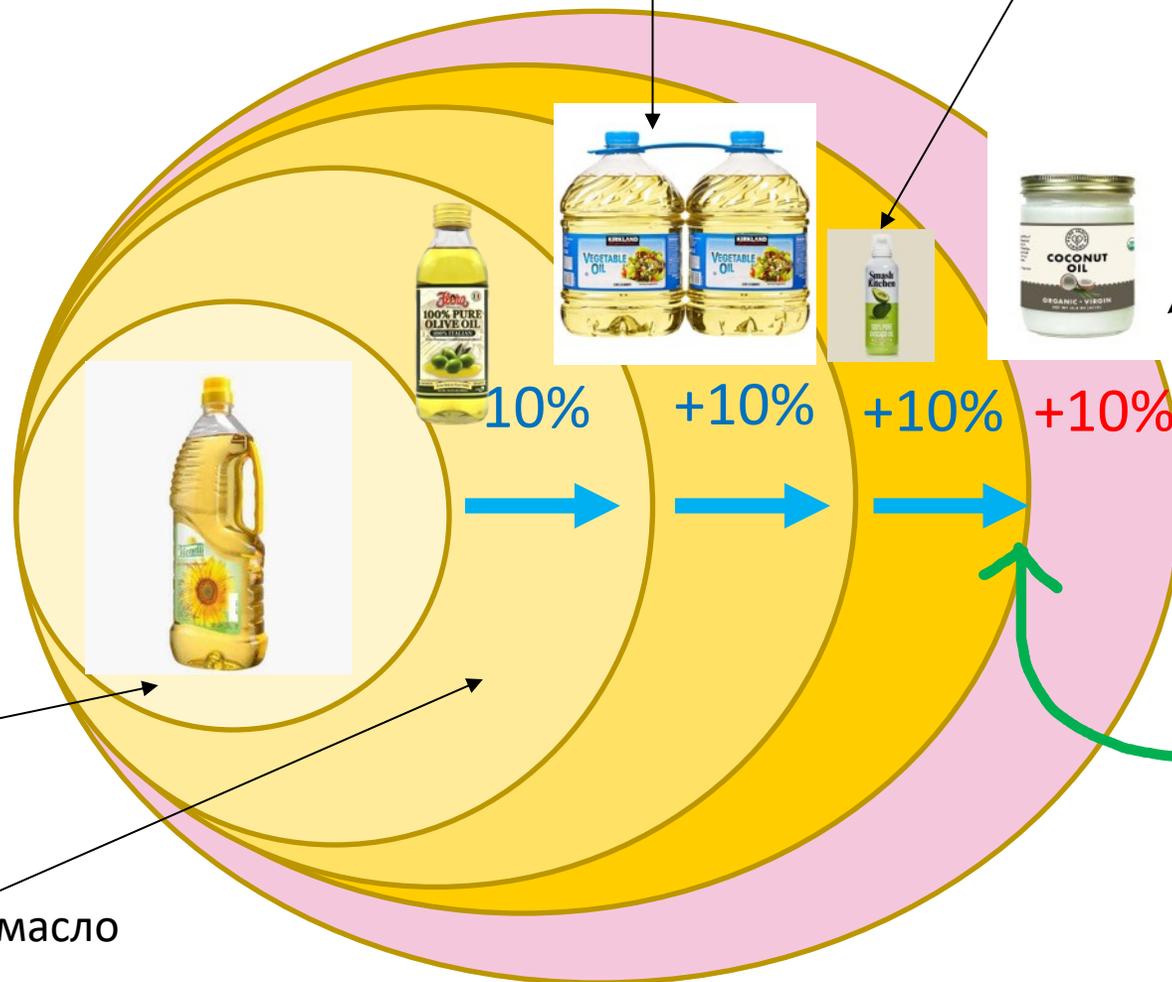
Противтежна моќ на купувачот

Дефиниција на пазарот (2)

Растително
масло

Масло од
авокадо

Кокосово
масло

Сончогледово
масло

Маслиново масло

повторувајте го SSNIP додека
потрошувачите повеќе не
менуваат = тогаш сте ја
пронашле границата на
релевантниот пазар

Дефиниција на пазарот

- Известувањето на Комисијата за дефинирање на пазарот ги претпочита квантитативните методи (како тестот SSNIP) пред квалитативните методи кои ги земаат предвид карактеристиките на производот, цената и намената.
- Не е неопходно производите да бидат целосно заменливи – доволно е да бидат делумно заменливи (*Michelin I*).
- Пазарот мора да се дефинира и од страната на побарувачката и од страната на понудата (*Continental Can*).

Суштински дел од внатрешниот пазар

"Значително" не само во географска смисла, туку и во однос на моделот и обемот на производството и потрошувачката на производот, како и во однос на навиките и економските можности на продавачите и купувачите (*Suiker Unie*).

Веројатно секоја држава-членка, па дури и делови од држава-членка, може да се сметаат за суштински дел од внатрешниот пазар (*Suiker Unie*).

Злоупотреба на доминантна положба

Дефиниција на злоупотреба

"Членот [102] се применува, особено, на однесувањето на доминантно претпријатие кое, преку прибегнување кон методи различни од оние што ја регулираат нормалната конкуренција врз основа на перформансите на комерцијалните оператори, има ефект, на штета на потрошувачите, да го попречува одржувањето на степенот на конкуренција што постои на пазарот или растот на таа конкуренција." (*Post Danmark I*, параграф 24)

Посебна одговорност

"утврдувањето дека едно претпријатие има доминантна положба само по себе не претставува обвинување, туку едноставно значи дека, без оглед на причините поради кои ја има таквата доминантна положба, засегнатото претпријатие има посебна одговорност да не дозволи неговото однесување да ја наруши вистинската, непречена конкуренција на заедничкиот пазар." (*Michelin I*, параграф 57)

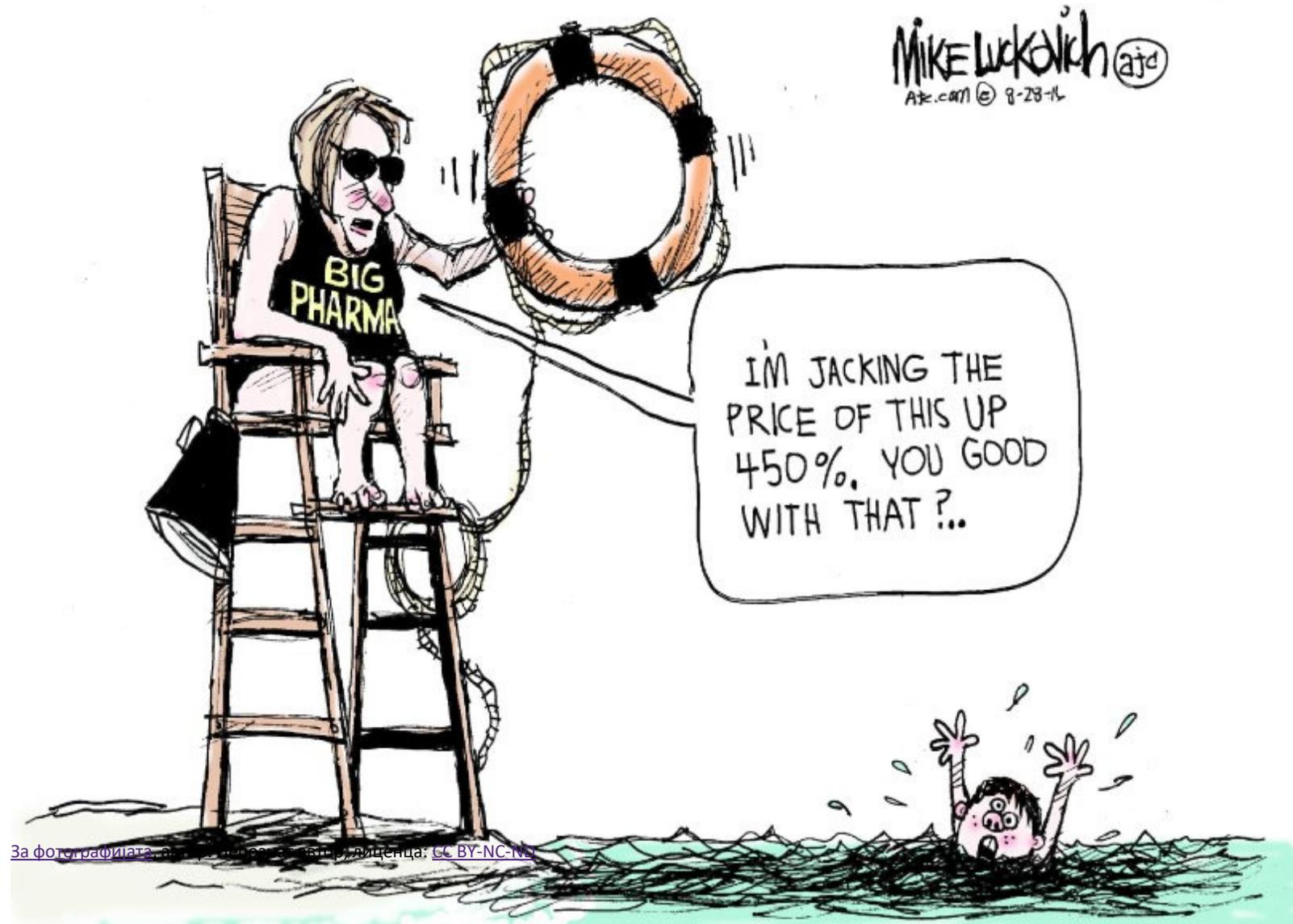
- Член 102, став 1 од ДФЕУ: директно или прекумерно ценнообразување

наметнување

неправедни цени за купување или продажба

или други неправедни трговски услови;

- Експлоатација на клиентите, а не исклучување на конкурентите
- Малку случаи, но растечки интерес

Прекумерно ценообразување

General Motors (1975): СЕП утврди дека може да постои злоупотреба ако наметнатата цена е "прекумерна во однос на економската вредност на обезбедената услуга".

United Brands (1978): ECJ ја поврза "економската вредност" со трошоците за производство и цените на конкурентските производи

Во овој случај, наплатата на цена која е прекумерна бидејќи нема разумна врска со економската вредност на испорачаниот производ би претставувала такво злоупотреба (сп. став 252),

Потоа, дали цената е неправедна сама по себе или кога се споредува со конкурентските производи.

Прекумерно??? Продажна цена / трошок на производство

Неправедно??? Споредба на цени

Агенција за авторски права и консултации / Здружение на автори на Латвија против Совет за конкуренција, C-177/16

- АККА/LAA има монопол врз собирањето на надоместоци за авторски права за јавни изведби на музички дела од Латвија и беше казнета од страна на НСА
- СЕС потврди дека доследни меѓудржавни споредби се валиден начин за утврдување дали цената е прекумерна.
- Цените мора да бидат "значително повисоки" отколку во другите ДЧ (параграф 60):
- "Затоа, разликата помеѓу стапките може да се квалификува како 'забележителна' ако е и значајна и постојана во фактите, особено во однос на пазарот во прашање, а тоа е прашање што судот што постапува треба да го провери" (параграф 55)

Поврзување и спакување

- Практики при кои едно претпријатие испорачува производ (производот што се врзува) под услов потрошувачот да набави и нешто друго (врзаниот производ).
- Загриженост дека доминантното претпријатие ја злоупотребува својата пазарна моќ.

Тест за утврдување на антиконкурентно поврзување

1. производот што се врзува и производот што се врзува се два одделни производи;
2. засегнатото претпријатие е доминантно на пазарот на производот што се врзува;
3. засегнатото претпријатие не им дава на клиентите можност самостојно да го набават производот што се врзува; и
4. практиката ја попречува конкуренцијата.

дали производите се различни се утврдува според побарувачката на потрошувачите

Студија на случај бр. 3

Штета

Три групи

- 1** **Прашање 1:** Дали тужителите се во право да бараат компензација за пренаплатени суми и загуба на потрошувачка суфицит?
- 2** **Прашање 2:** Дали штетата треба да се проценува само за купувачите на трите супермаркети или за целиот малопродажен пазар?
- 3** **Прашање 3:** На кого може тужителите да го упатат својот тужбен захтев?

Прашање 1: Дали тужителите се во право да бараат надомест за пренадоместоци и за загуба на потрошувачкиот суфицит?

- *Целосната ефикасност на членот 85 од Договорот, а особено ефикасноста (effet utile) на забраната утврдена во став 1, би била доведена во прашање ако секој не може да побара отштета за штета нанесена на него од договор или однесување што ја ограничува или искривува конкуренцијата" (CEC, Courage & Crehan)*
- Правото на отштета не се однесува само на фактичката загуба (*damnum emergens*), туку и на секоја загуба на профит (*lucrum cessans*), плус камата. Принципот на национална процесна автономија сè уште важи (CEУ, *Manfredi*)

Прашање 1: Дали тужителите се во право да бараат компензација за пренаплатени суми и загуба на потрошувачка суфицит?

- Член 1 од Директивата 2014/104: Оваа Директива утврдува одредени правила неопходни за да се обезбеди **секој што претрпел штета** предизвикана од прекршување на правото на конкуренција од страна на претпријатие или здружение на претпријатија да може ефективно да го оствари правото да побара целосна отштета за таа штета од тоа претпријатие или здружение.
- Член 3: секое физичко или правно лице кое претрпело штета предизвикана од повреда на правото на конкуренција може да **побара и да добие целосна отштета** за таа штета.
- Член 3, став 2: Целосната отштета треба да го врати оштетеното лице **во позицијата во која би било доколку не беше сторено прекршувањето на правото на конкуренција**. Затоа, таа го опфаќа правото на отштета за претрпена штета и за изгубена добивка, плус плаќање камата.

- Нема прекумерна компензација, ниту преку казнена, повеќекратна или други видови

Прашање 2: Дали штетата треба да се проценува само за купувачите од трите супермаркети или за целото малопродажно пазариште?

- СЕС (*ÖBB-Infrastruktur AG*): Правото на ЕУ ги исклучува националните закони кои категорички ја исклучуваат секоја граѓанска одговорност на претпријатија кои припаѓаат на картел за загуба настаната од фактот што едно претпријатие кое не е страна во картелот, имајќи ги предвид практиките на картелот, ги поставило своите цени повисоко отколку што би се очекувало во услови на конкуренција (шампијско ценообразување)
- Заедничка и солидарна одговорност на членовите на картелот
- Член 12 (1) Директива 2014/104: За да се обезбеди целосна ефикасност на правото на целосна отштета, како што е утврдено во член 3, државите-членки треба да обезбедат дека (...) секој што претрпел штета може да побара отштета, **без оглед на тоа дали е директен или индиректен купувач од прекршител**, и дека се избегнува отштета што ја надминува штетата предизвикана на тужителот со прекршувањето на правото на конкуренција, како и отсуството на одговорност на прекршителот.

Прашање 3: На кого може тужителите да го упатат својот тужбен захтев?

- Секој субјект од синџирот на снабдување може – без оглед на односот со кој било од производителите – да побара оштета:
 - Од супермаркет А, Б или В
 - Од двајца од нив
 - Од сите заедно

Прашање 3: На кого може тужителите да го упатат својот тужбен захтев?

Секој субјект од синџирот на снабдување може – без оглед на односот со кој било од производителите – да побара оштета:

- Од супермаркет А, Б или В
 - Од двајца од нив
 - Од сите заедно
- Барањата до "С" може да се поднесуваат само преку неговиот дистрибутивен канал

Ви благодарам!

M.w.Kozak@uu.nl

Кофинансирано од Европската Унија

Ова е редактирана верзија за преводни цели. Целиот текст на пресудата може да се најде на:
<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=2FD1234535124D1A4207D954BD67AFE5?text=&docid=275033&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5099027>

ПРЕСУДА НА СУДОТ (Трет состав)

29 јуни 2023 (*)

(Постапка за претходно мислење – Конкуренција – Договори, одлуки и усогласени практики – Член 101 од ДФЕУ – Вертикални договори – Минимални малопродажни цени утврдени од добавувач на неговите дистрибутери – Поим на "ограничување на конкуренцијата по предмет" – Поим на "договор" – Доказ за совпаѓање на волјите помеѓу добавувачот и неговите дистрибутери – Пракса што опфаќа речиси целата територија на една земја-членка – Влијание врз трговијата помеѓу земјите-членки – Уредба (ЕЗ) бр. 2790/1999 и Уредба (ЕУ) бр. 330/2010 – Апсолутна забрана)

Во предмет C-211/22,

БАРАЊЕ за претходно мислење согласно член 267 од ДФЕУ од Трибунал да Реласио де Лишбоа (Апелационен суд, Лисабон, Португалија), донесено со одлука од 24 февруари 2022 година, примени во Судот на 17 март 2022 година, во постапката

Супер Бок Бебидас, СА,

АН,

ВQ

против

Агенција за конкуренција,

СУДОТ (Трет состав),

во состав: К. Јуримае (известувач), претседател на состав, М. Сафјан, Н. Пичара, Н. Јааскинен и М. Гавалец, судии,

Генерален адвокат: Ј. Кокот,

Службеник: А. Калот Ескобар,

по одлука, по сослушување на Генералниот адвокат, да постапи по предметот без Мислење,

го дава следново

Пресуда

- 1 Овој барање за прелиминарна одлука се однесува на толкувањето на член 101(1) од ДФЕУ и на член 4(а) од Уредбата на Комисијата (ЕУ) бр. 330/2010 од 20 април 2010 година за примената на член 101(3) [TFEU] за категории на вертикални договори и усогласени практики (Службен весник на ЕУ 2010 L 102, стр. 1) и исто така на Насоките за вертикални ограничувања (Службен весник на ЕУ 2010 C 130, стр. 1).
- 2 Барањето е поднесено во постапка помеѓу Super Bock Bebidas SA ("Super Bock"), AN и BQ, од една страна, и Autoridade da Concorrência (Португалската конкурентска власт) во врска со законитоста на нејзината одлука со која се утврди дека Super Bock, AN и BQ ги прекршиле правилата за конкуренција и затоа им беа изречени глоби.

Правен контекст

Правото на Европската унија

- 3 Регулативата бр. 330/2010 ја замени, со важност од 1 јуни 2010 година, Регулативата на Комисијата (ЕЗ) бр. 2790/1999 за примената на членот 81, став 3 [ЕЗ] на категории на вертикални договори и усогласени практики (Службен весник на ЕУ 1999 L 336, стр. 21). Во согласност со член 10 од истата, Уредбата бр. 330/2010 истече на 31 мај 2022 година.
- 4 Резолутивните точки 5 и 10 од Уредбата бр. 330/2010, кои по суштина се исти како резолутивните точки 5 и 10 од Уредбата бр. 2790/1999, беа формулирани како што следува:

"(5) Придобивката од блоковското ослободување воспоставено со оваа Уредба треба да се ограничи на вертикални договори за кои може со доволна сигурност да се претпостави дека ги исполнуваат условите од член 101, став 3 [TFEU].

...

(10) Оваа Уредба не треба да ги ослободи вертикалните договори што содржат ограничувања кои најверојатно ја ограничуваат конкуренцијата и им штетат на потрошувачите или кои не се неопходни за постигнување на ефектите за зголемување на ефикасноста. Особено, вертикалните договори што содржат одредени видови на сериозни ограничувања на конкуренцијата, како што се минимални и фиксни малопродажни цени, како и одредени видови на територијална заштита, треба да бидат исклучени од придобивките од групното ослободување воспоставено со оваа Уредба, без оглед на пазарниот удел на засегнатите претпријатија.'

- 5 Член 1(1)(а) и (б) од Регулативата бр. 330/2010 ги содржеше следните дефиниции:

"За целите на оваа Уредба, се применуваат следните дефиниции:

(а) "вертикален договор" значи договор или усогласена пракса склучена помеѓу две или повеќе претпријатија, од кои секое работи, за целите на договорот или усогласената пракса, на различно ниво од синџирот на производство или дистрибуција, и што се однесува на условите под кои страните можат да купуваат, продаваат или препродаваат одредени стоки или услуги;

(б) "вертикално ограничување" значи ограничување на конкуренцијата во вертикален договор што спаѓа во опсегот на член 101, став 1 [TFEU]".

- 6 Во Член 2, став 1 од Регулативата бр. 2790/1999 беа содржани суштински идентични дефиниции.

- 7 Членот 2 од двете Уредби бр. 2790/1999 и бр. 330/2010 утврди правило за ослободување. Членот 2(1) од Уредбата бр. 330/2010, кој во суштина одговара на членот 2(1) од Уредбата бр. 2790/1999, предвидуваше:

"Во согласност со член 101, став 3 [TFEU] и под услов на одредбите на оваа Уредба, со ова се прогласува дека член 101, став 1 [TFEU] нема да се применува на вертикалните договори.

Ова ослободување ќе се применува во таа мера во која таквите договори содржат вертикални ограничувања."

- 8 Членот 4 од двете Уредби бр. 2790/1999 и бр. 330/2010 опфаќаше "строги ограничувања" кои не можеа да имаат корист од групно ослободување. Членот 4 од Уредбата бр. 330/2010, кој во суштина соодветствуваше на членот 4 од Уредбата бр. 2790/1999, предвидуваше:

"Исклучокот предвиден во член 2 нема да се применува на вертикалните договори кои, директно или индиректно, изолирано или во комбинација со други фактори под контрола на страните, имаат за предмет:

- (а) ограничувањето на можноста на купувачот да ја одреди својата продажна цена, без да се наруши можноста на добавувачот да наметне максимална продажна цена или да препорача продажна цена, под услов тие да не резултираат со фиксна или минимална продажна цена како резултат на притисок од, или поттици понудени од, која било од страните;

...'

Спорот во главниот постапка и прашањата упатени за прелиминарна одлука

- 10 Super Bock е компанија основана во Португалија која произведува и пласира пива, флаширана вода, безалкохолни пијалаци, ладни чаеви, вина, сангрија и сајдер. Нејзината главна дејност е на пазарите за пиво и флаширана вода.
- 11 AN е член на управниот одбор на Super Bock. BQ е раководител на комерцијалниот оддел на Super Bock со одговорност за продажба во секторот "HoReCa", наречен и сектор за угостителска продажба.
- 12 Тој сектор, во кој се случило однесувањето предмет на главниот предмет, одговара на купувањето пијалаци во хотели, ресторани и кафулиња, односно за конзумирање надвор од домот. За целите на дистрибуција на пијалаци преку тој сектор во Португалија, Super Bock склучи ексклузивни договори за дистрибуција со независни дистрибутери. Тие дистрибутери ги продаваат пијалациите купени од Super Bock на речиси целата португалска територија. Само некои области се снабдуваат преку директна продажба од страна на Super Bock. Тоа е случај со Лисабон, Порто, Мадеира, Коимбра (Португалија) (до 2013 година) и, од 2014 година, со островите Пико и Фајал (Португалија).
- 13 Според фактите утврдени од судот што постапува, најмалку за периодот од 15 мај 2006 година до 23 јануари 2017 година, Super Bock редовно ги утврдуваше и наметнуваше, универзално и без промена, на сите дистрибутери, деловните услови кои тие беа обврзани да ги почитуваат при препродажба на производите што таа им ги продаде. Поточно, Super Bock ги утврдуваше минималните цени на препродажба со цел да обезбеди стабилно и конзистентно минимално ниво на цени низ националниот пазар.
- 14 Конкретно, секој месец (како правило) одделот за продажба на Super Bock одобруваше список на минимални малопродажни цени, кој го препраќаше до дистрибутерите. Менаџерите на мрежа или маркетинг-менаџерите во рамките на Super Bock ги пренесуваа цените на

препродажба до дистрибутерите или устно или писмено (по е-пошта). Тие цени, како општо правило, ги применуваа дистрибутерите. За возврат, тие дистрибутери, во рамките на системот за следење и евиденција воспоставен од Super Bock, беа должни да ѝ достават на Super Bock релевантни податоци за препродажбата, на пример во однос на количини и цени. Во случај на непочитување на тие цени, дистрибутерите објаснуваат дека, во согласност со деловните услови поставени од Super Bock, се преземале "одмазднички" мерки, како што се укинување на финансиските стимулации, кои се состоеа од трговски попусти при купување производи и надомест на попустите што ги примениле дистрибутерите при препродажба, како и одбивање за снабдување и дополнување на залихите. На тој начин тие ризикуваа да ја изгубат гаранцијата за позитивни дистрибутивни маржи што им беше дадена според тие маркетинг-услови.

- 15 Комисијата за заштита на конкуренцијата оцени дека таа практика на утврдување, преку директни и индиректни средства, на цени и други услови што се применуваат при препродажба на производи преку мрежа на независни дистрибутери во дистрибутивниот сектор HoReCa за речиси целата португалска територија претставува прекршување на конкурентските правила, во смисла на член 9, став 1, точка а од NRJC и член 101, став 1 од TFEU. Затоа изрече казни на Super Bock, AN и BQ.
- 16 Поднесено од страна на последниот, Tribunal da Concorrência, Regulação e Supervisão (Суд за конкуренција, регулација и надзор, Португалија) ја потврди одлуката на Агенцијата за конкуренција.
- 17 Super Bock, AN и BQ поднесоа жалба против таа пресуда пред Tribunal da Relação de Lisboa (Апелационен суд, Лисабон, Португалија), кој е суд што поставува прашања за прелиминарна одлука во овој случај.
- 18 Имајќи ги предвид аргументите изнесени пред неа и прашањата за прелиминарна одлука предложени од странките во постапката кои ѝ беа доставени, судот што поставува прашањата смета дека е потребно да добие појаснување во врска со толкувањето на членот 101 од ДФЕУ. Во суштина, таа прашува, прво, дали концептот на "ограничување на конкуренцијата по предмет" може да опфати – и, ако е така, под кои услови – вертикален договор со кој се утврдуваат минимални малопродажни цени. Второ, нејзините прашања се однесуваат на поимот "договор" кога минималните малопродажни цени се наметнати од добавувачот на неговите дистрибутери. Трето, таа прашува дали поимот "влијание врз трговијата меѓу државите членки" може да ги вклучува последиците од договор за дистрибуција кој засега, исклучиво, речиси целата територија на една држава членка.

Разгледување на поставените прашања

Првични забелешки

- 20 Без да го покренат прашањето за недопуштеноста на барањето за прелиминарна одлука и без формално да ја доведат во прашање прифатливоста на одредени прашања, Super Bock и Европската комисија ги изразија своите сомнежи во однос на, соодветно, разбирливоста на петтото прашање и потребата од второто прашање за целите на главниот предмет.
- 21 Треба да се има предвид дека постапката за прелиминарно прашање, која е инструмент за соработка помеѓу Судот и националните судови, се заснова на дијалог помеѓу тие два суда. На националниот суд му е на потег да процени дали е неопходна толкување на правото на ЕУ за да може да го реши спорот пред него, имајќи го предвид процедуралниот механизам утврден во членот 267 од ДФЕУ, и исто така на тој суд му е да одлучи на кој начин ќе бидат формулирани тие прашања. Иако тој суд е слободен да ги побара од странките во спорот пред него да предложат соодветна формулација за прашањата што треба да се упатат, сепак, само тој суд на крајот ја одлучува и нивната форма и нивната содржина (видете, во тој поглед, пресуда од 21 јули 2011 година, *Kelly*, C-104/10, EU:C:2011:506, ставови 63 до 65).

- 22 Прашањата за толкување на правото на ЕУ упатени од национален суд во фактичкиот и законодавниот контекст, кој тој суд е одговорен да го дефинира и чија точност не е предмет на проверка од овој Суд, уживаат презумпција на релевантност. Судот може да одбие да одлучи за прашање упатено од национален суд само кога е сосема очигледно дека бараната толкување на правото на ЕУ нема никаква врска со фактичката состојба на главниот предмет или со неговата цел, кога проблемот е хипотетички, или кога Судот не располага со фактички или правни материјали потребни за да даде корисен одговор на поставените прашања (пресуда од 23 јануари 2018 година, *F. Hoffmann-La Roche и други*, C179/16, EU:C:2018:25, став 45 и цитираната судска пракса).
- 23 Во тој поглед, треба да се напомене дека, според утврдената судска пракса, која сега е одразена во член 94(а) и (б) од Деловникот на Судот на правдата, потребата да се даде толкување на правото на ЕУ кое ќе биде од корист за националниот суд налага националниот суд да го дефинира фактичкиот и правниот контекст на прашањата што ги поставува или, во најмала рака, да ги објасни фактичките хипотези на кои се засноваат тие прашања. Тие барања се од особена важност во областа на конкуренцијата, каде што фактичките и правните ситуации често се сложени (видете, во тој поглед, пресуди од 26 јануари 1993 година, *Telemarsicabruzzo и други*, C320/90 до C322/90, EU:C:1993:26, параграфи 6 и 7, и од 19 јануари 2023 година, *Unilever Italia Mkt. Operations*, C680/20, EU:C:2023:33, параграф 18 и наведената судска пракса).
- 24 Понатаму, суштински е, како што е наведено во член 94(с) од Правилникот за постапка, барањето за прелиминарна одлука само по себе да содржи образложение на причините што го наведоа судот или трибуналот што поставува прашање да побара толкување или валидност на одредени одредби од правото на ЕУ и поврзаноста помеѓу тие одредби и националното законодавство што се применува во главната постапка.
- 25 Во сегашниот случај, во духот на соработката што е својствена на дијалогот меѓу двата суда и со цел да му се овозможи на Судот да донесе одлука што е што е можно покорисна, ќе беше пожелно судот што поставува прашање поконцизно и појасно да го изложи своето сопствено разбирање за спорот пред него и за прашањата од правото поради кои го поставува барањето за прелиминарна одлука, наместо да ги репродуцира, во предолга форма, бројните извадоци од досието што му било доставено. Слично на тоа, иако судот што упатува прашања секако ги наведува причините што го наведоа да упати прелиминарно прашање до Судот, би била од помош за ефикасната соработка доколку тој исто така ги реформираше прашањата предложени од странките во главниот предмет за да се избегне непотребното преклопување на тие прашања. Исто така, би било корисно да се наведат правните и фактичките премиси врз кои се темелат прашањата за да може Судот да одговори на поспецифичен и поцелен начин.
- 26 Во тие околности, иако прелиминарното прашање е прифатливо бидејќи ги исполнува условите од член 94 од Правилникот за постапка, Судот е во позиција да може да му даде на судот што поставува прашање само минимални и општи насоки за примената на член 101 од ДФЕУ во околностите на спорот во главната постапка.

Првото и четвртото прашање: поимот "ограничување на конкуренцијата по предмет", во смисла на член 101, став 1 од ДФЕУ

- 27 Со своите прво и четврто прашање, кои е соодветно да се разгледаат заедно, судот што упатува прашањата, во суштина, прашува дали член 101(1) од ДФЕУ треба да се толкува така што утврдувањето дека вертикален договор со кој се утврдуваат минимални цени на препродажба претставува "ограничување на конкуренцијата по предмет", може да се направи без претходно да се испита дали тој договор предизвикува доволно ниво на штета за конкуренцијата или дали може да се претпостави дека таков договор, сам по себе, претставува такво ниво на штета.
- 28 На почетокот, треба да се потсети дека, во контекст на постапката според член 267 од ДФЕУ, која се заснова на јасна поделба на функциите помеѓу националните судови и Судот на правдата, улогата на овој последниот е ограничена на толкување на одредбите од правото на ЕУ до кои

му се упатува, во овој случај член 101, став 1 од ДФЕУ. Затоа, не е на Судот на правдата, туку на судот што поставува прашање да утврди на крајот дали, имајќи ги предвид сите информации релевантни за ситуацијата во главниот постапек и економскиот и правниот контекст чиј дел тие се, договорот за кој станува збор има за предмет ограничување на конкуренцијата (пресуда од 18 ноември 2021 година, *Visma Enterprise*, C-306/20, EU:C:2021:935, став 51 и наведената судска пракса).

- 29 Меѓутоа, Судот, кога дава прелиминарна одлука, може, врз основа на информациите што му се достапни, да даде појаснување наменето да му даде насока на националниот суд при неговото толкување за да може тој да го реши случајот пред себе (пресуда од 18 ноември 2021 година, *Visma Enterprise*, C-306/20, EU:C:2021:935, параграф 52 и наведената судска пракса).
- 30 Прво и основно треба да се потсети дека, согласно член 101, став 1 од ДФЕУ, со внатрешниот пазар се неспоиви: сите договори меѓу претпријатија, одлуки на здруженија на претпријатија и координирани практики кои можат да влијаат на трговијата меѓу државите членки и кои како предмет или ефект имаат спречување, ограничување или извртување на конкуренцијата во рамките на внатрешниот пазар.
- 31 За да биде опфатен од забраната утврдена со таа одредба, договорот мора да има за "предмет или ефект" спречување, ограничување или искривување на конкуренцијата во рамките на внатрешниот пазар. Според утврдената судска пракса на Судот уште од пресудата од 30 јуни 1966 година, *LTM* (56/65, EU:C:1966:38), алтернативната природа на тој услов, како што е покажано со конјункцијата "или", значи дека прво е потребно да се разгледа предметот на договорот (видете, во тој поглед, пресудите од 26 ноември 2015 година, *Maxima Latvija*, C345/14, EU:C:2015:784, став 16 и цитираната судска пракса, и од 18 ноември 2021 година, *Visma Enterprise*, C306/20, EU:C:2021:935, ставови 54 и 55 и цитираната судска пракса). Според тоа, кога е утврдена антиконкурентната цел на договорот, не е потребно да се испитуваат неговите ефекти врз конкуренцијата (пресуда од 20 јануари 2016 година, *Toshiba Corporation* против *Комисијата*, C373/14 P, EU:C:2016:26, став 25 и наведената судска пракса).
- 32 Концептот "ограничување на конкуренцијата по објект" мора да се толкува рестриктивно. Следствено, тој концепт се применува само на одредени видови координација меѓу претпријатија кои откриваат доволен степен на штета за конкуренцијата, така што може да се утврди дека нема потреба да се испитуваат нивните ефекти (видете, во тој поглед, пресудите од 26 ноември 2015 година, *Maxima Latvija*, C345/14, EU:C:2015:784, став 18 и наведената судска пракса, и од 18 ноември 2021 година, *Visma Enterprise*, C306/20, EU:C:2021:935, ставови 60 и наведената судска пракса).
- 33 Сепак, фактот што еден договор е вертикален договор не ја исклучува можноста тој да содржи "ограничување на конкуренцијата по предмет". Иако вертикалните договори по својата природа често се помалку штетни за конкуренцијата отколку хоризонталните договори, тие, во некои случаи, исто така може да имаат особено значаен рестриктивен потенцијал (видете, во тој поглед, пресудите од 14 март 2013 година, *Allianz Hungária Biztosító u други*, C32/11, EU:C:2013:160, став 43, и од 18 ноември 2021 година, *Visma Enterprise*, C306/20, EU:C:2021:935, став 61).
- 34 Суштинскиот правен критериум за утврдување дали договор, без разлика дали е хоризонтален или вертикален, вклучува "ограничување на конкуренцијата по предмет", е утврдувањето дека тој договор сам по себе претставува доволен степен на штета за конкуренцијата (видете, во тој поглед, пресудите од 11 септември 2014 година, *CB* против *Комисијата*, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, став 57, и од 18 ноември 2021 година, *Visma Enterprise*, C-306/20, EU:C:2021:935, став 59 и наведената судска пракса).
- 35 За да се утврди дали тој критериум е исполнет, треба да се има предвид содржината на неговите одредби, неговите цели и економскиот и правниот контекст чиј дел тој претставува. При

утврдување на тој контекст, исто така, неопходно е да се имаат предвид природата на стоките или услугите на кои се однесува, како и фактичките услови на функционирањето и структурата на пазарот или пазарите во прашање (пресуда од 14 март 2013 година, *Allianz Hungária Biztosító и други*, C-32/11, EU:C:2013:160, став 36 и наведената судска пракса).

- 36 Дополнително, кога страните во договорот се повикуваат на неговите проконкурентски ефекти, тие ефекти мора, како елементи на контекстот на тој договор, да се земат предвид. Под услов да се докажат, тие ефекти, доколку се релевантни, својствени на предметниот договор и доволно значајни, може да предизвикаат разумно сомневање за тоа дали предметниот договор предизвикал доволен степен на штета за конкуренцијата (видете, во тој поглед, пресуда од 30 јануари 2020 година, *Generics (UK) и други*, C307/18, EU:C:2020:52, параграфи 103, 105 и 107).
- 37 Од таа судска пракса произлегува дека, за да се утврди дали вертикален договор со кој се утврдуваат минимални откупни цени претставува "ограничување на конкуренцијата по предмет", во смисла на член 101, став 1 од ДФЕУ, надлежниот суд треба да утврди дали тој договор претставува доволен степен на штета за конкуренцијата, имајќи ги предвид критериумите наведени во ставовите 35 и 36 од оваа пресуда.
- 38 Кога ја прави таа проценка, судот што поставува прашање мора да го земе предвид и фактот, на кој самиот укажа, дека вертикален договор со кој се утврдуваат минимални цени на препродажба може да спаѓа во категоријата "строги ограничувања" за целите на член 4(а) од Уредбите бр. 2790/1999 и 330/2010, како елемент на правниот контекст.
- 39 Сепак, ако го стори тоа, тоа не ја ослободува судот што поставува прашање од спроведување на проценката наведена во став 37 од оваа пресуда.
- 40 Единствената цел на член 4(а) од Уредба бр. 2790/1999, во светло на рециталот 10 од истата, и на член 4(а) од Уредба бр. 330/2010, во светло на рециталот 10 од истата, е да се исклучат одредени вертикални ограничувања од опсегот на групно ослободување. Тоа изземање, утврдено во член 2 од секоја од тие уредби, читано во светло на соодветниот уводник 5, ги иззема вертикалните договори кои се сметаат за нештетни за конкуренцијата.
- 41 Спротивно на тоа, тие одредби од Уредбите бр. 2790/1999 и 330/2010 не содржат индикација за тоа дали тие ограничувања мора да се категоризираат како ограничување "по предмет" или "по ефект". Понатаму, како што забележа Комисијата во своите писмени забелешки пред Судот, концептите на "строги ограничувања" и на "ограничување по предмет" не се концептуално заменливи и не се нужно совпаѓаат. Затоа, неопходно е да се испитаат ограничувањата што не спаѓаат во таа изземање, од случај до случај, со оглед на членот 101, став 1 од ДФЕУ.
- 42 Оттука произлегува дека судот што поставува прашање не може да се ослободи од спроведувањето на проценката наведена во ставот 37 од оваа пресуда со образложение дека вертикален договор со кој се утврдуваат минимални цени на препродажба претставува или се смета за такво ограничување по објект.
- 43 Со оглед на сите горенаведени размислувања, одговорот на првото и на четвртото прашање е дека член 101(1) ДФЕУ треба да се толкува така што утврдувањето дека вертикален договор за утврдување на минимални цени на препродажба претставува "ограничување на конкуренцијата по објект" може да се направи само откако ќе се утврди дека тој договор претставува доволен степен на штета за конкуренцијата, земајќи ја предвид природата на неговите одредби, целите што се стреми да ги постигне и сите фактори што го карактеризираат економскиот и правниот контекст чиј дел е тој.

Третото и петтото прашање: поимот "спогодба", во смисла на член 101 од ДФЕУ

- 44 Со своето трето и петто прашање, кои е соодветно да се испитаат заедно во второ место, судот што поставува прашање, во суштина, прашува дали член 101, став 1 од ДФЕУ треба да се толкува така што постои "спогодба" во смисла на тој член кога снабдувачот им наметнува на своите дистрибутери минимални малопродажни цени на производите што ги пласира на пазарот.
- 45 Судот што упатува барање бара појаснување на поимот "договор", во смисла на таа одредба, за да може да утврди дали, во околностите на главниот предмет, постои таков договор помеѓу Super Bock и неговите дистрибутери. Бидејќи нејзиното прашање се заснова на бројни фактички хипотези изложени во третото и петтото прашање што се упатуваат, кои делумно се неконзистентни и некои од кои се оспоруваат од страна на Super Bock, треба да се потсети дека не е на Судот да одлучува за фактите на спорот во главниот предмет во согласност со распределбата на задачите помеѓу националните судови и Судот, како што е наведено во параграф 28 од оваа пресуда.
- 46 Сепак, може да се забележи, од читањето на утврдувањата на фактите направени од судот што постапува по предметот, дека тие прашања се поставуваат во контекст во кој Super Bock редовно им испраќа на своите дистрибутери листи со минимални малопродажни цени и дистрибутивни маржи. Од тие утврдувања е јасно дека малопродажните цени на тој начин наведени се, во пракса, почитуваат од страна на дистрибутерите, кои понекогаш ја бараат таа наведба и не се двоумат да се жалат на Super Bock за цените што им се испраќаат наместо да се применуваат други цени. Конечно, според тие наоди, индикацијата на минималните малопродажни цени е придружена со механизми за следење на цените и непочитувањето на тие цени може да доведе до одмазднички мерки и до примена на негативни дистрибутивни маржи.
- 47 По направеното прелиминарно набљудување, треба да се потсети дека, според утврдената судска пракса на Судот, за да постои "спогодба" во смисла на членот 101(1) ДФЕУ, доволно е претпријатијата да ја изразиле својата заедничка намера да се однесуваат на пазарот на специфичен начин (пресуда од 18 ноември 2021 година, *Visma Enterprise*, C-306/20, ЕУ:С:2021:935, став 94 и цитираната судска пракса).
- 48 Спогодба, следствено, не може да се заснова на изјава за чисто еднострана политика на едната страна во договорот за дистрибуција (видете, во тој поглед, пресуда од 6 јануари 2004 година, *BAI и Комисија против Bayer*, C-2/01 P и C-3/01 P, ЕУ:С:2004:2, ставови 101 и 102).
- 49 Сепак, акт или однесување што навидум е еднострано ќе претставува договор, во смисла на член 101, став 1 од ДФЕУ, кога е израз на согласност на волјите на најмалку две страни, при што формата во која таа согласност е изразена сама по себе не е одлучувачка (види, во тој поглед, пресуда од 13 јули 2006 година, *Комисија против Volkswagen*, C-74/04 P, ЕУ:С:2006:460, параграф 37).
- 50 Таа согласност на волјите на страните може да се покаже од одредбите на договорот за дистрибуција што е во прашање, кога тој содржи изречна покана за почитување на минимални малопродажни цени или овластува, во најмала рака, добавувачот да ги наметне тие цени, како и од однесувањето на договорните страни и, особено, од секое експлицитно или имплицитно прифаќање од страна на дистрибутерите на поканата да се придржуваат до минималните цени на препродажба (видете, во тој поглед, пресуди од 6 јануари 2004 година, *BAI и Комисија против Баер*, C2/01 P и C3/01 P, ЕУ:С:2004:2, параграфи 100 и 102, и од 13 јули 2006 година, *Комисија против Volkswagen*, C74/04 P, ЕУ:С:2006:460, параграфи 39, 40 и 46).
- 51 Надлежниот суд треба да ги оцени фактите на спорот во главниот постапк во светлината на таа судска пракса.
- 52 Во тој контекст, фактот што снабдувачот редовно им испраќа на дистрибутерите листи со кои се наведуваат минималните цени што ги одредил и маржите на дистрибуција, како и фактот што

бара од нив да ги почитуваат тие цени, кои ги надгледува, под закана од одмазднички мерки и со ризик, во случај на непочитување на тие мерки, од примена на негативни маржи на дистрибуција, се елементи од кои може да се заклучи дека тој снабдувач се обидува да наметне минимални малопродажни цени на своите дистрибутери. Иако тие факти, сами по себе, изгледаат како да одразуваат навидум еднострана постапка од страна на тој снабдувач, би било поинаку доколку дистрибутерите ги почитуваат тие цени. Во тој поглед, фактот што минималните откупни цени се, во пракса, почитуваат од страна на дистрибутерите, или што тие се бараат од страна на овие последниве, кои, иако се жалат на добавувачот во врска со наведените цени, сепак не применуваат други цени по сопствена иницијатива, може да биде од таква природа што да ја одразува согласноста од страна на тие дистрибутери да се утврдат минималните откупни цени од страна на добавувачот.

- 53 Со оглед на сите горенаведени размислувања, одговорот на третото и петтото прашање е дека член 101(1) ДФЕУ треба да се толкува така што постои "спогодба", во смисла на таа одредба, кога снабдувачот им наметнува на своите дистрибутери минимални малопродажни цени на производите што ги пласира на пазарот, доколку наметнувањето на тие цени од страна на снабдувачот и нивното почитување од страна на дистрибутерите го одразува изразот на согласноста на волјата на тие страни. Тоа усогласување на волјите може да се докаже од одредбите на договорот за дистрибуција што е во прашање, кога тој содржи изречна покана за почитување на минимални цени на препродажба или, во најмала рака, му овозможува на снабдувачот да ги наметне тие цени, како и од однесувањето на страните и, особено, од секое експлицитно или имплицитно прифаќање од страна на дистрибутерите на поканата за почитување на минималните цени на препродажба.

Второто прашање: докази за "спогодба" во смисла на член 101 од ДФЕУ

- 54 Со своето второ прашање, судот што поставува прашање, во суштина, прашува дали член 101 од ДФЕУ треба да се толкува така што постоењето на "спогодба", во смисла на тој член, помеѓу снабдувач и неговите дистрибутери може да се утврди само врз основа на директни докази.
- 55 Според судската пракса на Судот, во отсуство на правила на ЕУ за принципите што го регулираат оценувањето на доказите и за потребниот стандард на докажување во националните постапки за примената на член 101 од ДФЕУ, на националниот правен поредок на секоја држава-членка ѝ е доверено да ги воспостави тие правила, во согласност со принципот на процесна автономија, под услов, сепак, тие правила да не се помалку поволни од оние што ги регулираат сличните домашни ситуации (принцип на еквиваленција) и дека тие практично не го прават претерано тешко или невозможно остварувањето на правата што ги дава правото на ЕУ (принцип на ефикасност) (видете, во тој поглед, пресуда од 21 јануари 2016 година, *Euras и други*, C74/14, EU:C:2016:42, параграфи 30 до 32 и цитираната судска пракса).
- 56 Од таа судска пракса е јасно дека принципот на ефикасност бара прекршувањето на правото на ЕУ за конкуренција да се докажува не само со директни докази, туку и преку индиции, под услов тие да бидат објективни и доследни. Во повеќето случаи постоењето на координирана пракса или договор мора да се изведе од низа случајности и индиции кои, земени заедно, во отсуство на друго веродостојно објаснување, можат да претставуваат доказ за прекршување на правилата за конкуренција (пресуда од 21 јануари 2016 година, *Euras и други*, C74/14, EU:C:2016:42, параграфи 36 и 37 и цитираната судска пракса).
- 57 Оттука произлегува дека постоењето на договор, во смисла на член 101, став 1 од ДФЕУ, за минимални малопродажни цени може да се утврди не само со директни докази, туку и врз основа на доследни совпаѓања и индиции, од кои може да се заклучи дека снабдувачот ги повикал своите дистрибутери да ги применуваат тие цени и дека овие, во пракса, ги почитувале цените укажани од снабдувачот.
- 58 Со оглед на сите горенаведени размислувања, одговорот на второто прашање е дека член 101 од ДФЕУ, читан заедно со принципот на ефективност, мора да се толкува така што постоењето

на "спогодба", во смисла на тој член, помеѓу снабдувач и неговите дистрибутери, може да се утврди не само со помош на директни докази, туку и врз основа на објективни и доследни показатели од кои може да се заклучи постоењето на таква спогодба.

По овие основи, Судот (Трета комора) со ова пресудува:

1. Член 101, став 1 од ДФЕУ

треба да се толкува така што утврдувањето дека вертикален договор за утврдување минимални малопродажни цени претставува "ограничување на конкуренцијата по објект" може да се направи само откако ќе се утврди дека тој договор претставува доволен степен на штета за конкуренцијата, земајќи ја предвид природата на неговите одредби, целите што се стреми да ги постигне и сите фактори што го карактеризираат економскиот и правниот контекст чиј дел е тој.

2. Член 101, став 1 од ДФЕУ

треба да се толкува така што постои "договор", во смисла на таа одредба, кога снабдувачот им наметнува на своите дистрибутери минимални малопродажни цени на производите што ги пласира на пазарот, доколку наметнувањето на тие цени од страна на снабдувачот и нивното почитување од страна на дистрибутерите ја одразува изразот на согласноста на волјата на тие страни. Тоа поклопување на волјите може да се докаже од одредбите на договорот за дистрибуција во прашање, доколку тој содржи изречна покана за почитување на минимални малопродажни цени или, во најмала рака, му овозможува на снабдувачот да ги наметне тие цени, како и од однесувањето на страните и, особено, од секое експлицитно или имплицитно прифаќање од страна на дистрибутерите на поканата за почитување на минималните малопродажни цени.

3. Членот 101 од ДФЕУ, во заедничко толкување со принципот на ефективност,

треба да се толкува така што постоењето на "спогодба", во смисла на таа одредба, помеѓу добавувачот и неговите дистрибутери, може да се утврди не само со помош на директни докази, туку и врз основа на објективни и доследни показатели од кои може да се заклучи постоењето на таква спогодба.

4. Член 101, став 1 од ДФЕУ

треба да се толкува така што фактот дека еден вертикален договор со кој се утврдуваат минимални малопродажни цени опфаќа речиси целата, но не и целата, територија на една земја-членка не спречува тој договор да може да влијае на трговијата помеѓу земјите-членки.

[Потписи]

Кофинансирано од Европската Унија

ЧЛЕН 102 ОД ДФЕУ – ПРИМЕНА

Љиљана Павлиќ

Главен економски советник, Хрватска агенција за конкуренција

Обука за судии од Северна Македонија
Скопје, 05. 02. 2026.

Нацрт на презентацијата

Член 102 – клучни концепти

Експлоататорска злоупотреба

Исклучувачко злоупотребување

Грабливо ценообразување

Margin squeeze

Ценовна дискриминација

Одбивање на снабдување / Одбивање на пристап

Деградација

Нацрт-упатствата

Член 102

Член 102

(поранешен член 82)

Секоја злоупотреба од страна на едно или повеќе претпријатија на доминантна положба на внатрешниот пазар или во значителен дел од него е забранета како неспоилва со внатрешниот пазар, во онаа мера во која може да влијае на трговијата меѓу државите-членки.

Таквото злоупотребување може, особено, да се состои во:

- (а) директно или индиректно наметнување нефер цени за купување или продажба или други нефер услови за тргување;
- (б) ограничување на производството, пазарите или техничкиот развој на штета на потрошувачите;
- (в) примена на различни услови за еквивалентни трансакции со други трговски партнери, со што тие се ставаат во неповолна конкурентска положба;
- (д) условување на склучувањето договори со прифаќање на дополнителни обврски од страна на другите договорни страни кои, според својата природа или според комерцијалната пракса, немаат никаква врска со предметот на таквите договори.

Доминантна позиција

- Позиција на економска сила што ја ужива едно претпријатие, која му овозможува да спречи одржување на ефективна конкуренција на релевантниот пазар, давајќи му моќ да се однесува во значителна мера независно од своите конкуренти, своите клиенти и, на крајот, од потрошувачите
- Важно е да се напомене дека доминантната позиција сама по себе не е осудена - осудено е само злоупотребувањето на истата
- Компанија може да има доминантна позиција поради своите супериорни перформанси без тоа да е неоправдано

Како да се оцени доминантна позиција

- Прв чекор – дефинирање на релевантниот пазар – пазар на производ и географски пазар
- Втор чекор – утврдување дали претпријатието има значителен степен на пазарна моќ на пазарот
- Докази за степенот на пазарната моќ:
- Пазарните удели – прв показател за важноста на секое претпријатие на пазарот во споредба со другите

Колку е поголем уделот на пазарот и колку е подолг периодот во кој се држи, толку е поголема веројатноста дека тоа претставува прелиминарен показател за доминација

Доминација не е веројатна ако уделот на претпријатието на релевантниот пазар е под 40 %

- Пречки за влез – технички, регулаторни, привилегиран пристап до суштински инпути или природни ресурси...
- Противтежна моќ на купувачот – способност на клиентите брзо да се префрлат на конкурентни добавувачи
- Финансиска сила на претпријатието
- Вертикална интеграција – оценете во која мера претпријатието е присутно на неколку нивоа од синџирот на снабдување (вертикална интеграција)

Член 102

- Забранува одредени форми на еднострано пазарно однесување
- Се применува само на претпријатија кои имаат доминантна пазарна позиција
- Се однесува само на злоупотребно однесување
- Видови злоупотреби

Експлоататорско - се состои во тоа доминантното претпријатие да наметнува прекумерни или нефер трговски услови на своите комерцијални партнери, клиенти или добавувачи

Исклучувачки – се состои од доминантното претпријатие што наметнува стратегии со цел принудно исфрлување на конкурентите од пазарот

Конкуренција според заслуги

- Конкуренцијата треба да биде "според заслуги", а користењето на "методи различни од оние што ја регулираат нормалната конкуренција" ја оштетува одржливоста или развојот на нивото на конкуренција

Случајот Мишелн

- Што значи "нормална конкуренција"? Што се подразбира под "заслуги", наспроти "други методи"?
- Поимот дека конкуренцијата мора да биде "според заслуги" значи дека доминантното претпријатие во принцип е слободно да се натпреварува (да освојува пазарен удел, да ја зајакнува својата иновативна предност, да ја зголемува својата профитабилност и финансиска моќ, па дури и да ги исклучува конкурентите) кога неговите конкурентски предности произлегуваат од квалитетот на неговите производи или услуги, стекнат преку иновации, извонредност во производството, од ефикасноста во маркетингот и во обезбедувањето услуги, и преку паметна адаптација на потребите на пазарот и на клиентите

Експлоататорски злоупотреби

- Нема точна правна дефиниција во ДФЕУ (Договор за функционирање на Европската унија)
- Може да се дефинира како практики што резултираат со директна загуба на благосостојбата на потрошувачите, за разлика од исклучувачките злоупотреби, кои им штетат на потрошувачите индиректно со елиминирање на конкуренцијата
- Експлоататорските злоупотреби можат да бидат во многу форми: прекумерно ценообразување, нефер трговски услови, ограничување на производството, нудење лош квалитет, ценовна дискриминација
- Неодамнешни нацрт-упатства на ЕУ (и претходно принципи за приоритизација) за исклучувачки злоупотреби, но ништо за експлоататорски злоупотреби

Тест за прекумерно ценообразување

Во случајот *United Brands* (1971), Судот на правдата на Европската заедница вовеле двочлен тест за проценка на прекумерно ценообразување според член 102(a)

- Цените мора да бидат **прекумерни**: значително непропорционални или неразумни во однос на трошоците
- Цените мора да бидат **нефер** сами по себе или во споредба со релевантни референтни точки (значајна и постојана разлика)

Тест за нефер трговски услови

Во Apple Music Streaming (2024), ЕК ги користи следните кумулативни критериуми за да ги дефинира нефер трговските услови:

- Условите се **наметнати еднострано** од доминантно претпријатие на неговите трговски партнери
- Тие се **штетни** за интересите на трговските партнери или на трети страни, вклучувајќи ги и потрошувачите
- Тие **не се неопходни** за остварување на легитимна цел или **не се пропорционални** за таа цел

Случај за експлоататорско злоупотребување АККА/LAA

АККА/LAA (латвиски случај, пресуда на СЕУ)

АККА/LAA е единствениот овластен субјект во Латвија за издавање лиценци за јавно изведување на музички дела заштитени со авторско право; правно монополистичко право

- АККА/LAA ја злоупотребила својата доминантна позиција како резултат на примената на превисоки стапки
- Одредени стапки применети во Латвија беа споредени со оние применети во соседните земји-членки Литванија и Естонија, и беше утврдено дека стапките применети во Латвија се два до три пати повисоки
- Исто така, беше разгледан индексот на паритет на куповната моќ (индекс ПКМ) и беа споредени стапките што важат во приближно 20 други земји-членки, при што беше утврдено дека стапките што се плаќаат во Латвија ги надминуваат за 50 % до 100 % просечното ниво на оние што се наплаќаат во другите земји-членки

Случај на експлоатациско злоупотребување АККА/LAA

Врховен суд на Латвија

По жалбата на оваа одлука, Врховниот суд на Латвија упати низа прашања до СЕП, вклучувајќи меѓу другото:

- (i) дали беше соодветно да се земат предвид стапките во соседните држави членки, како и оние што се применуваат во други држави членки, приспособени во согласност со индексот на ППП, за целите на испитување дали организација за управување со авторски права применува неправедни цени;
- (ii) која е границата над која разликата меѓу стапките треба да се смета за значителна, а со тоа и показател за злоупотреба; и
- (iii) какви докази организацијата за управување со авторски права може да ги приложи за да докаже дека стапките не се прекумерни

Случај за експлоатациско злоупотребување АККА/LAA

Претходна одлука на СЕС

Злоупотреба во смисла на член 102 од ДФЕУ може да се состои во наметнување цена која е прекумерна во однос на економската вредност на обезбедените услуги

- Во овој поглед, СЕП забележа дека прашањата што треба да се утврдат се дали разликата помеѓу реално настанатите трошоци и реално наплатената цена е прекумерна, и, ако одговорот на тоа прашање е потврден, дали е наметната цена која сама по себе е неправедна или е неправедна кога ќе се спореди со конкурентските производи
- Во овој поглед, СЕП дополнително забележа дека методот заснован на споредба на цените што се применуваат во засегнатите земји-членки со оние што се применуваат во други земји-членки мора да се смета за валиден
- СЕП исто така пресуди дека кога доминантно претпријатие наметнува надоместоци кои се значително повисоки од оние што се наплаќаат во другите земји-членки и каде што споредбата на нивото на надоместоци е направена на доследна основа, таа разлика укажува на злоупотреба

Случај за експлоатациско злоупотребување АККА/LAA

Пресуда на ЕСЈ

- Судството на ЕУ забележа дека споредбата со соседните држави-членки не може да се смета за недоволно репрезентативна само затоа што зема предвид ограничен број држави-членки
- Таквата споредба е релевантна под услов референтните држави-членки да се избрани во согласност со објективни и проверливи критериуми, како што се, *меѓу другото*, навиките за потрошувачка и други економски и социокултурни фактори, како што се БДП и културното и историско наследство
- Што се однесува до споредбата на применливите стапки со земјите-членки кои не се соседни, СЕСЈ заведе став дека таквата споредба може да послужи за проверка на веќе добиените резултати
- Сепак, таквата споредба мора да се направи на доследна основа, а националниот орган мора да провери дали методот за пресметување на стапките во избраните референтни држави-членки е аналоген на методот на пресметување што се применува во Латвија

Случај за експлоатациско злоупотребување АККА/LAA

Пресуда на ЕСЈ

- При проценката на значителноста на разликата во стапките, СЕП забележа дека разликата помеѓу стапките наплатени во сегашниот случај не е толку голема како во претходната судска пракса за прекумерно ценообразување
- **Не постои минимален праг над кој стапката мора да се смета за значително повисока**
- Разликата меѓу стапките може да се квалификува како значителна ако е и значајна и постојана (за разлика од привремена или епизодична) врз основа на фактите, особено во однос на пазарот за кој станува збор

Високите цени треба да постојат само на пазарите каде што бариерите за влез ги спречуваат новите конкуренти да влезат на пазарот и да ги намалат цените

Случај за експлоатациско злоупотребување АККА/LAA

Пресуда на ЕСЈ

- Во однос на прашањето на латвијанскиот суд за можни оправдувања за примена на повисоки стапки, СЕСЈ изјави дека организацијата за управување со авторски права може да се повика на објективни разлики помеѓу ситуацијата во државата-членка во прашање и онаа во другите држави-членки.
- Такви фактори може да вклучуваат
 - (i) врската помеѓу висината на надоместоците и износот што всушност го плаќаат носителите на права, и
 - (ii) пропорцијата на надоместоци што се покриени со трошоци за наплата, администрација и дистрибуција, наместо со исплати на носителите на права, и
 - (iii) објективни фактори што влијаат на трошоците, како што се специфична национална регулатива или други карактеристики специфични за пазарот во прашање

Ексклузивна злоупотреба

- Кога компанија во доминантна положба настојува да ги исфрли своите конкуренти со средства различни од оние на нормалната конкуренција заснована на заслуги
- Обично во форма на грабливо ценообразување, стеснување на маржата, дискриминација во цените, одбивање за снабдување, овозможување пристап до суштински објект, лажни тврдења, клеветење...
- "конкуренцијата врз основа на заслуги по дефиниција може да доведе до напуштање на пазарот или маргинализација на конкурентите кои се помалку ефикасни и затоа помалку привлечни за клиентите од аспект на ... цена, избор, квалитет или иновации"

Случај C-413/14P, *Intel против Комисијата*
(2017)

Оваа изјава сугерира дека Судот прифаќа дека методот кој по дефиниција е "незаснован на заслуги" сепак може да не биде штетен за конкуренцијата кога доминантното претпријатие исклучува конкурент кој не е "толку ефикасен" и кој и онака би го напуштил пазарот поради "заслугите" на доминантното претпријатие

Грабливо ценообразување

Цените се поставуваат на ниско ниво кое не ги покрива одредени трошоци со намера да се елиминира конкурент од пазарот

Откако конкурентите ќе бидат елиминирани, субјектот во доминантна положба може потоа да ги зголеми цените на поповолно ниво

- Потребен е тест
- Просечниот долгорочен дополнителен трошок (LRAIC) е соодветен референтен показател
- LRAIC може да се користи како показател за ATC
- Вообичаено, само цените под LRAIC можат да ги исфрлат ефикасните конкуренти од пазарот

Грабливо ценообразување

Случај за злоупотреба на доминантна положба на Qualcomm (2019)

- Qualcomm продаваше одредени чипсети под својот долгорочен просечен инкрементален трошок (LRAIC) на два клучни клиенти, Huawei и ZTE. Внатрешните документи на Qualcomm покажаа дека оваа стратегија беше осмислена да го елиминира својот главен конкурент во тоа време, Icera
- Кваликом злоупотреби доминантна позиција
- Цени под ATC: Општиот суд објасни дека LRAIC е соодветна референтна точка за трошоци во индустријата за полупроводници, која се карактеризира со ниски променливи трошоци и високи фиксни трошоци. Општиот суд исто така појасни дека LRAIC никогаш не може да го надмине ATC. Затоа, со докажување дека цените на Qualcomm биле под LRAIC, Комисијата автоматски докажа дека цените биле под ATC.
- Овој пристап е во согласност со нацрт-упатствата на Комисијата за исклучувачка злоупотреба, во кои експлицитно се споменува LRAIC како соодветна референтна точка за трошоци.

Стискање на маржата

- Практика на вертикално интегрирана компанија присутна и на горен (upstream) пазар каде што има доминантна позиција и на конкурентен долен (downstream) пазар, која ги поставува своите veleпродажни (upstream) цени на такво ниво што нејзините конкуренти на долниот пазар не можат да ги покријат своите трошоци и затоа трпат загуби

Случај Deutsche Telekom, Slovak Telekom – злоупотреба на доминантна положба

- Словачки Телеком наметна "margin squeeze" врз алтернативните оператори, што им го оневозможи користењето на неговите локални петли за да нудат малопродажни широкопојасни услуги во конкуренција со Словачки Телеком без да претрпат загуба. Локалната петла е металниот кабел што го поврзува објектот на корисникот со локалната телефонска централа
- Непостоењето на правичен пристап до мрежата на локални врски имаше ефект на одложување или спречување на влезот на нови конкуренти кои сакаа да продаваат широкопојасни услуги на малопродажни корисници

Margin squeeze

- Општиот суд потврди дека маргенскиот притисок може да се утврди дури и кога маржите се позитивни, доколку Комисијата докаже дека ценовната практика најверојатно ќе има ефект да го отежни конкурентството на ривалите, на пример, поради намалена профитабилност
- Deutsche Telekom е матична компанија на Slovak Telekom и е одговорна за злоупотребната постапка на својата подружница, бидејќи вршела "одлучувачко влијание" врз нејзината комерцијална политика
- Deutsche Telekom беше казнет со дополнителни 31 милион евра, бидејќи уште во 2003 година тој (а не Slovak Telekom) беше казнет за ист вид злоупотреба на доминантна положба. Ова беше и покрај фактот што претходната злоупотреба се случила на германскиот пазар.

Дискриминаторско ценообразување

- Член 102 од ДФЕУ ги вклучува злоупотребите што можат да претставуваат злоупотреба на доминантна положба, вклучувајќи *"примена на различни услови за еквивалентни трансакции со други трговски партнери, со што тие се ставаат во конкурентски неповолна положба"*
- Докази за дискриминаторски трговски услови не се доволни за да се утврди злоупотреба
- Важноста на анализата на ефектите во спроведувањето

Пресудата на МЕО

- Утврдувањето дека доминантната фирма ги подложила трговските партнери на нееднаков третман не е доволно
- Наместо тоа, ќе треба да ги процени "сите релевантни околности" за да утврди дали дискриминаторното однесување имало ефект на отстранување на конкуренцијата кај горе- или доле-поточните клиенти и ќе треба да ја утврди сериозноста на овој ефект
- Меѓу релевантните околности за оваа анализа заснована на ефекти од нееднаквиот третман на доминантната фирма се, на пример, преговарачката моќ на горе- или доле-поточните клиенти, условите и времетраењето на дискриминаторните аранжмани, постоењето на исклучувачка стратегија и, особено, влијанието на дискриминаторната практика врз трошоците на релевантните клиенти

Одбивање на снабдување/Одбивање на пристап

- За одбивањето на снабдувањето да се смета за злоупотреба на доминантна положба според чл. 102 од ДФЕУ, тоа мора:
 - (i) да се однесува на неопходен производ или услуга,
 - (ii) веројатно да доведе до елиминација на целата конкуренција на понизок пазар и
 - (iii) да не биде објективно оправдано
- Условите на Бронер се применливи само ако инфраструктурата е
 - (i) развиена од претпријатието во доминантна положба исклучиво за потребите на сопственото работење и
 - (ii) во сопственост на тоа претпријатие

Одбивање за снабдување/Одбивање за пристап

Пресуда на СЕП за Google Android Auto (2025)

- СЕС на ЕУ оцени дека платформата Android Auto на Google не била развиена исклучиво за потребите на сопствениот бизнис, бидејќи пристапот бил отворен и за трети страни
- Како резултат на тоа, барањето за незаменливост од тестот за одбивање на снабдување од критериумите на Бронер не се применуваше
- Правниот основ беше дека одбивањето на Google да обезбеди интероперабилност помеѓу неговата платформа Android Auto и апликации од трети страни (како JuicePass) подразбира одбивање да им се овозможи на трети страни (како Enel X) пристап до сопствената (дигитална) *инфраструктура* на доминантната компанија и дека затоа може да се спореди со одбивањето предмет на случајот *Bronner*

Одбивање за снабдување/Одбивање за пристап

- Мислење на АГ Медина

"доминантното претпријатие развило инфраструктура не само за потребите на сопственото работење, туку со цел да им овозможи на трети претпријатија да ја користат таа инфраструктура"

- Судот пресуди дека одбивањето да се овозможи пристап до платформа од страна на трето претпријатие кое развило апликација "може да претставува злоупотреба на доминантна положба, иако таа дигитална платформа не е неопходна за комерцијалното функционирање на предметната апликација на понизок пазар"

Пресуда на Општиот суд во случајот Google Shopping

- Ограничувањето на пристапот би било злоупотреба "кога доминантното претпријатие развива влез за декларирана цел да го сподели широко со трети страни, но подоцна не овозможува пристап или го ограничува пристапот до тој влез".

Деградација

- Дениграцијата е форма на исклучувачко злоупотреба кога ја практикува компанија во доминантна положба - се состои во јавно дискредитирање на конкурент или на неговите производи или услуги

2024 – злоупотреба на доминантна положба

Тева ширеше лажни информации за конкурентот, насочени кон клучни засегнати страни, вклучувајќи лекари и национални власти одговорни за одлуки за цени и рефундација, со нагласување на клинички нерелевантни разлики во составот помеѓу двата конкурентски производи и со извлекување лажни заклучоци од искуствата со други супстанции поврзани со глатирамер, кои не се поврзани со производот GA на Synthon

Нацрт-упатства – исклучувачки злоупотреби

- Спротивно на член 101 и контролата на спојувања, во моментов нема упатства на Комисијата за член 102
- Цели:

Намерата на Комисијата со новите упатства е да го кондензира своето искуство од спроведувањето на чл. 102 во "применлив" пристап заснован на ефекти, кој обезбедува правна сигурност и ја систематизира богатата и сложена судска пракса

Да се обезбеди оперативни упатства за доминантните компании како средство за олеснување на самооценувањето и поттикнување на усогласеноста, во корист на сите засегнати страни, вклучително и потрошувачите и бизнисите од ЕУ,

Да се извлечат поуки од судската пракса на судовите и од обемното искуство на Комисијата во спроведувањето на правото за да се промовира практичен пристап заснован на ефекти, кој е цврсто втемелен во економското размислување и е погоден за цврста и ефикасна примена на членот 102

Нацрт-упатствата

Структура на нацрт-упатствата:

- 1) Вовед (целта на спроведувањето на конкурентското право, поширокото разбирање на благосостојбата на потрошувачите и исклучувањето)
- 2) Доминантна положба (доминантна положба на едно претпријатие, колективна доминантна положба)
- 3) Општи принципи (двоен тест: (i) однесувањето отстапува од конкуренцијата на суштина; и (ii) однесувањето е способно да предизвика исклучувачки ефекти)
- 4) Специфични категории на однесување: а) Однесувања предмет на специфичен правен тест (ексклузивни договори; врзување и спакување; одбивање на снабдување; предаторско ценообразување; притисок на маржа)
б) Постапки без специфичен правен тест (условени поврати; поврати за повеќе производи; давање предност на себеси; ограничувања на пристапот)
- 5) Објективни оправдувања

Нацрт-упатствата

Насоките се организирани околу поимот конкуренција по заслуги, кој е централен во неодамнешната судска пракса.

"Голи ограничувања", "презумптивно злоупотребни практики", "злоупотреби со специфични правни тестови" и "други видови злоупотреби без правен тест" се начини за идентификување еднострана постапка што не е заснована на заслуги.

- За други постапки, список на елементи што може да бидат релевантни во анализата, на пр. повреда на други закони кога влијае на параметрите на конкуренцијата, измамничко однесување, исклучување на хипотетичките како ефикасни конкуренти

Нацрт-упатствата

Способност за создавање исклучувачки ефекти

- Широко значење на исклучување: намалување на способноста или стимулот на вистинските или потенцијалните конкуренти да применуваат конкурентско ограничување - целосно исклучување, маргинализација, зголемување на бариерите за влез или проширување, ограничувања на растот на конкурентите, ...
- Каузалност / припишуваност: не е потребно да се утврди дека однесувањето е единствената причина за исклучувачките ефекти; доволно е да се користи како компаратор едно веродостојно сценарио кое би се остварило доколку не постоеше однесувањето (на пр. анализа на пазарот пред / по спроведувањето на однесувањето)
- Модулација на товарот и стандардот на докажување

Нацрт-упатствата

Објективни оправдувања

- Нацрт-упатствата прават разлика помеѓу:
- Одбрана со објективна неопходност
- базирана на докази дека однесувањето на доминантното претпријатие било објективно неопходно за постигнување на одредена цел, на пр. јавно здравје, безбедност или заштита на доминантното претпријатие од нечесна конкуренција
- може да се прифати само ако фактичките или потенцијалните исклучувачки ефекти што произлегуваат од однесувањето се пропорционални на наводниот неопходен целта

Нацрт-упатства

- Одбрана врз основа на ефикасност
- Исклучувачките ефекти што произлегуваат од однесувањето на доминантното претпријатие се урамнотежени, па дури и надминувани, од предностите во ефикасноста кои исто така им користат на потрошувачите
- Фактот дека едно однесување има висок потенцијал да предизвика исклучувачки ефекти или претставува чисто ограничување, мора да се земе соодветно предвид при процесот на урамнотежување
- Теретот на докажување за објективни оправдувања лежи на доминантното претпријатие

Нацрт-упатствата

Нацрт-упатствата предвидуваат различен стандард на докази и законски презумпции во зависност од категоријата на однесување на доминантното претпријатие:

- **Категорија 1 – Општи принципи:** Се однесува на однесување кое не е опфатено од ниту една од другите категории. ЕК мора да докаже и отстапување од конкуренцијата по суштина и способност да создаде исклучувачки ефекти;
- **Категорија 2 – Специфични правни тестови:** Вклучува практики како ексклузивни договори за снабдување или купување, ексклузивни попусти, предаторско ценообразување, притискање на маржата и одредени форми на врзување. Ваквото однесување се претпоставува дека отстапува од конкуренцијата врз основа на заслуги и дека има исклучувачки ефекти, иако оваа претпоставка може да биде побиена од страна на доминантната компанија;
- **Категорија 3 – Голи ограничувања:** Опфаќа практики без економска оправданост освен ограничување на конкуренцијата, како на пример плаќање на клиенти за одложување или откажување на лансирањето на конкурентски производи. Тие се сметаат за злоупотребни, со ограничен простор за побивање.
- Нацрт-упатствата исто така предвидуваат дека доминантните претпријатија можат да го бранат своето однесување со докажување дека тоа е објективно оправдано или дека неговите про-конкурентни придобивки ги надминуваат неговите анти-конкурентни ефекти.

Нацрт-упатствата

Type of conduct	Presumption of exclusionary effects	Need to demonstrate exclusionary effects	Does it amount to competition on the merits?
Naked restrictions	✓ ✓		No
Exclusive dealing (including exclusivity rebates)	✓		No
Predatory pricing	✓		No
Some tying (<i>Hilti, Tetrapak?</i>)	✓		No
Other tying (<i>Microsoft, Android?</i>)		✓	No
Margin squeeze (negative spread: $p < w$)	✓		No
Margin squeeze (positive spread: $p - w < c$)		✓	No
Refusal to deal		✓	No
Other access restrictions		✓	To be assessed
Conditional rebates (other than exclusivity rebates)		✓	To be assessed
Self-preferencing		✓	To be assessed

Нацрт-упатствата

Размислувајќи за Нацрт-упатствата

- Малку економија: напуштање на концептите на некои теории за штета и антиконкурентно заклучување; малку референци на економски принципи и теории; практики со слични ефекти третирани различно: враќање кон пристап базиран на форма? Можеби претпоставки не мора да значат помалку економија (наместо тоа овозможуваат економизација на ресурсите за спроведување)
- Дали судовите ќе прифатат *де факто* превртување на товарот на докажување?

Ви благодарам

Савска cesta 41/XIV, Загреб www.aztn.hr
agencija.ztn@aztn.gov.hr

Кофинансирано од Европската Унија

ОЦЕНКА НА ОДБРАНИТЕ ПО ЧЛЕН 102 ОД ДФЕУ

Љиљана Павлиќ

Главен економски советник, Хрватска агенција за конкуренција

Обука за судии од Северна Македонија
Скопје, 05. 02. 2026.

Нацрт на презентацијата

Основни принципи

Категории на одбрани

Одбрана на објективна потреба

Пропорционалност

Зголемување на ефикасноста

Практика на судовите

Основни принципи

- Претпријатие во доминантна положба чие однесување наводно претставува злоупотреба на доминантна положба може да поднесе оправдување засновано на објективни причини
- Објективните оправдувања во правото за конкуренција на ЕУ се однесуваат на правни одбрани кои ги повикуваат претпријатијата за да го оправдаат однесувањето кое инаку би се сметало за антиконкурентно според правилата за конкуренција на ЕУ

Основни принципи

- Иако член 101 од ДФЕУ содржи клаузула за ослободување, клаузулата за одбрана не е експлицитно предвидена во член 102 од ДФЕУ
- Можноста за одбрана/објективна оправданост е развиена како суштински принцип на правото во согласност со пристапот на ЕК заснован на последици при спроведувањето од страна на надлежните судови
- Tetra Pak II - СЕП, констатирајќи дека договорното поврзување по својата природа може да предизвика ефект на отстранување на конкуренцијата, изјави дека поврзаната продажба на два производа може "да претставува злоупотреба во смисла на член [102], освен ако не е објективно оправдана"

СЕС С-333/94 Р, Tetra Pak International SA против Комисијата

Основни принципи

- Доминантното претпријатие може да прикаже објективна оправданост за секое однесување кое може да подлежи на забраната од член 102 од ДФЕУ
- Претпријатието во доминантна положба го носи товарот на докажување за објективната оправданост
- "Иако товарот на докажување за постоењето на околностите што претставуваат повреда на членот 102 од ДФЕУ лежи на Комисијата, на доминантното претпријатие, а не на Комисијата, е да покрене каква било одбрана и да ја поткрепи со аргументи и докази. Потоа, на Комисијата ѝ припаѓа обврската, кога предлага да донесе заклучок за злоупотреба на доминантна положба, да покаже дека аргументите и доказите на кои се повикува претпријатието не можат да преовладаат и, следствено, дека наведеното оправдување не може да се прифати"

пресуда од 2007 година, Microsoft против Комисијата, пресуда на Општиот суд од 2021 година Google LLC и Alphabet против ЕК

Категории на одбрани

Две главни категории присутни во Нацрт-упатствата - однесувањето на доминантното претпријатие може да се оправда на два основни начини:

- 1. Одбрана на објективна потреба**
- 2. Зголемување на ефикасноста**

Можноста на овие две главни категории е признаена од релевантните судови

Главни категории на одбрани

Одбрана од објективна потреба

- Нацрт-упатствата признаваат дека за одбраната од објективна потреба да биде успешна, доминантното претпријатие мора да покаже дека неговото однесување било објективно неопходно за постигнување на одредена цел
- Постапувањето на субјектот во прашање мора да биде неопходно и пропорционално за да се постигне легитимна цел
- Легитимни цели идентификувани во судската пракса:
 - Јавен интерес
 - Јавно здравје
 - Безбедност
 - Технички причини
 - Легитимен комерцијален интерес на претпријатието...

Главни категории на одбрани

Зголемување на ефикасноста

- Во контекст на член 102 од ДФЕУ, придобивките од ефикасноста се однесуваат на користите што произлегуваат од активностите или стратегиите преземени од доминантните претпријатија, кои резултираат со зголемена продуктивност, намалување на трошоците, технолошки напредок или подобрување на квалитетот на производите
- Овие придобивки често се претвораат во опипливи придобивки за потрошувачите, како што се пониски цени, зголемена разновидност на производи или подобрен квалитет на услугите.
- Оправдувањето за признавањето на одбраната за ефикасност "се однесува на концептот на конкуренција според заслуги и на претпоставката дека потрошувачите имаат корист од конкурентното пазарно однесување според заслуги"

Џонс и Суфрин, Право на конкуренција на ЕУ. Текст, случаи и материјали

Одбрана од објективна потреба

- Одредено однесување на доминантни претпријатија е објективно неопходно за остварување легитимни деловни цели или за задоволување на убедливи јавни интереси – тоа обезбедува рамка за оправдување на однесување кое инаку би можело да се смета за злоупотреба според член 102 од ДФЕУ врз основа на неопходност
- Според одбраната на објективна неопходност, доминантното претпријатие може да тврди дека неговото однесување било неопходно за постигнување легитимни деловни цели, како што се обезбедување на безбедноста на производот, одржување на финансиската стабилност или заштита на правата на интелектуална сопственост

Пропорционалностен тест

Тест на пропорционалност предложен од ЕК

- Реалните или потенцијалните исклучувачки ефекти што произлегуваат од предметното однесување мора да бидат пропорционални на легитимната цел за да се прифати одбраната на објективна неопходност
- Ако истата цел може да се постигне со средства што се помалку рестриктивни за конкуренцијата, однесувањето не е пропорционално

Дали однесувањето е соодветно за постигнување на наведената цел (неопходност или ефикасност)?

Дали однесувањето е незаменливо, неопходно (најмалку рестриктивни средства) за таа цел?

Ова е тестот "помалку рестриктивни средства".

Дали претпријатието можеше да ја постигне истата легитимна цел (на пр., безбедност, ефикасност) преку метод што е *помалку* штетен за конкуренцијата?

- Ако беше достапно помалку рестриктивно средство, одбраната не успева

Тест на пропорционалност

- Практиката на одлучување на Комисијата и судската пракса ги признаваат објективните оправдувања што треба да го исполнат тестот на пропорционалност

Случај "*Романска берза за електрична енергија*"

- Потребата да се избегне незаконска неусогласеност на даночните обврски за ДДВ, како оправдување за дискриминаторскиот третман на берзите за електрична енергија од другите земји-членки, беше отфрлена од страна на Европската комисија како објективно оправдување поради нејзиниот непропорционален карактер
- Фактот дека постојат помалку рестриктивни алтернативи дополнително се потврдува со тоа што ниту една друга берза за електрична енергија во ЕУ не применува слично барање, туку го решила проблемот на други начини

ЕК, предмет *AT.39984*, Службен весник С 314/11.09.2014

- "Надлежните органи за конкуренција и судовите ќе ја оценуваат легитимноста на повиканиот јавен интерес, осигурувајќи се дека тој навистина служи на општото добро, а не на индивидуални или корпоративни

Одбрана со објективна нужност – судска пракса

- Во судската пракса на ЕК, размислувањата за јавен интерес, како *безбедноста на патниците*, може да се сметаат за објективна оправданост
- Литванските железници (ЛЖ) демонтираа 19 км пруга што ги поврзуваше Литванија и Латвија. ЛЖ управуваа со пругата, но пругата беше изградена и во сопственост на литванската држава. Според ЕК, со отстранувањето на оваа пруга бил спречен еден од главните клиенти на Литванските железници, полската државна нафтена компанија Orlen Lietuva AB (Orlen), да премине кај нов конкурент, Латвиските железници, бидејќи немало одржливи алтернативни рути од Литванија до Латвија (алтернативната рута била многу подолга), и затоа бил оштетен конкурент
- ЛР даде различни објаснувања во прилог на својот аргумент дека пругата била небезбедна и дека сообраќајот не можел да се обнови пред да се извршат обемни поправки кои барале нејзино отстранување. Комисијата утврдува дека овие објаснувања се неконзистентни меѓу себе, понекогаш едноставно се противречат и не се убедливи. Затоа, Комисијата смета дека ЛГ не успеала да покаже објективна оправданост за отстранувањето на пругата.

Случај IMS Health

NDC Health, конкурент на IMS Health, носител на право на интелектуална сопственост на пазарот за услуги со фармацевтски податоци, побара пристап до специфичниот метод развиен од IMS Health за собирање и организирање на податоците за фармацевтската продажба во Германија, откажувањето на IMS да ја лиценцира својата услуга се сметаше за злоупотреба на доминантна положба.

Иако Судот утврди дека заштитата на патентите и одржувањето на стимулации за иновации се клучни за јавното здравје, таквите заштити не смеат да се користат за неоправдано спречување на конкуренцијата и развојот на нови производи што можат да им користат на потрошувачите.

СЕС, Предмет C-418/01, IMS Health GmbH & Co. OHG против NDC Health GmbH & Co. KG, Пресуда 2004

Судска пракса

Случај "Commercial Solvents"

- Судот утврди дека доминантно претпријатие не може да го оправда одбивањето да испорача суровина на постоечки долгогодишен клиент — што би го елиминирало тој клиент како конкурент — само со тврдење дека одбивањето било неопходно за сопствената деловна стратегија, особено кога влегува на пазарот на понатамошна продажба и се обидува да го монополизира

Суд на правдата на ЕУ, споени предмети C-6/73 и C-7/73, *ICI SpA против Комисијата на Европските заедници*, Пресуда 1974

Судска пракса

Случај DEI – електрична енергија

- Одбраната во овој случај вклучуваше аргументи во врска со безбедноста на снабдувањето со енергија. Грчката држава и DEI тврдеа дека привилегираниот пристап до лигнит е неопходен за да се обезбеди стабилноста на грчката електрична мрежа
- СЕП на крајот пресуди дека, без оглед на основната цел за обезбедување на снабдувањето со енергија, механизмот со кој тоа се постигнуваше (ексклузивен пристап) ја изврте конкуренцијата
- Во случајот DEI, дискриминаторскиот пристап до витални сировини не беше утврден како пропорционално средство за служење на јавниот интерес, бидејќи создаде "нерамноправни услови за конкуренција"
- Државите членки не можат да ја користат јавната сопственост како штит за да доделат ексклузивни права што водат до исклучување на конкуренцијата, дури и ако намерата е да се гарантира јавна услуга или сигурност на снабдувањето

СЕС, Предмет C-553/12 P, Европска комисија против Dimosia Epicheirisi Ilektrismou AE (DEI), Пресуда 2013

Практика на судот

- Ова однесување е неопходно за постигнување легитимни деловни цели, како што се обезбедување на безбедноста на производот, одржување на финансиската стабилност или зачувување на интегритетот на договорните односи
- За успешно да се потпре на оваа одбрана, доминантното претпријатие мора да докаже дека неговото однесување е објективно неопходно за постигнување легитимни деловни цели и дека не постојат помалку рестриктивни средства за постигнување на истите цели без да се наштети на конкуренцијата

Практика на судот

Случајот "Лелос"

- Судот на правдата го призна правото на доминантните компании да ги заштитат своите комерцијални интереси, без да имаат за цел да ја зајакнат веќе зафатената доминантна позиција или да ја злоупотребат
- СЕСЕУ посочи дека доминантна фармацевтска компанија не може едноставно да го запре продажбата на своите лекови на грчките големопродавачи кои сакале да ги купат овие лекови за да ги извезат барем делумно во земји со повисоки цени на друго место во Европа - исто така посочи дека фармацевтската компанија треба да има можност да применува систем на продажни квоти со цел да го ограничи барем паралелниот извоз на своите лекови од Грција и со тоа да обезбеди доволна достапност на овие лекови за грчките пациенти
- СЕСП признава можност доминантна фармацевтска компанија да го ограничи снабдувањето со лекови со цел да ги заштити своите легитимни комерцијални интереси – интересот на доминантната фармацевтска компанија да избегне намалување на профитот поради паралелна трговија и интересот на доминантна фармацевтска компанија да не ја прекрши својата обврска целосно и постојано да ја задоволува домашната побарувачка

Практика на судот

Alphabet и Google против AGCM – Претходна одлука на СЕП на ЕУ 2025

- Прашања: дали отсуството на шаблон за интероперабилност — во времето на барањето на Enel X — објективно го оправдува одбивањето на Google да обезбеди интероперабилност со платформата Android Auto или дали Google има обврска да го развие тој шаблон и, во вториот случај, дали мора да го понуди тој шаблон во одреден временски рок
- Ако доминантната компанија не успее да докаже дека безбедноста на нејзината сопствена платформа е загрозена или дека е технички невозможно да се развие шаблонот, таа навистина има обврска да го развие: "... фактот што не постои шаблон за категоријата на апликации во прашање или тешкотиите поврзани со неговиот развој со кои може да се соочи претпријатието во доминантна положба не можат сами по себе да претставуваат објективно оправдување за одбивањето на тоа претпријатие да овозможи пристап."

Практика на судовите – Alphabet и Google против AGCM

- СЕСП признава дека на доминантната компанија ѝ треба "разумен временски период за тој развој" и идентификува три фактори кои треба да ѝ помогнат на Судот што упатува прашање да утврди кога задоцнувањето би било разумно: "(i) степенот на техничка тешкотија при изработката на шаблонот ..., (ii) ограничувањата поврзани со фактот што е невозможно таа да се опреми, во краток временски период, со дел од ресурсите, особено со човечки ресурси, потребни за изработка на тој шаблон ..., или дури (iii) ограничувањата надворешни за претпријатието во доминантна положба кои влијаат на неговата способност да го изработи тој шаблон, како што се, на пример, ограничувањата поврзани со важечката регулаторна рамка
- Само потешкотии (поради технички проблеми, предизвици во внатрешното распределување на човечки ресурси или надворешни регулаторни ограничувања) при развој на потребниот шаблон не го ослободуваат Google од обврската да го развие шаблонот
- Доминантната компанија може да се повика на овие тешкотии за да "купи" разумен рок за да ја исполни својата обврска
СЕСП исто така признава дека развојот на таков шаблон "веројатно претставува трошок" за доминантната компанија и, како последица на тоа, дека членот 102 од ДФЕУ "не ѝ забранува [на компанијата] да побара соодветен финансиски придонес од претпријатието кое побарало интероперабилност", под услов тој да е "фер и пропорционален" и да ѝ овозможува "да извлече соодветна корист од него"

Зголемување на ефикасноста

- Доминантните претпријатија можат да тврдат дека нивното однесување, иако потенцијално го ограничува конкуренцијата, на крајот доведува до севкупни подобрувања на ефикасноста кои ги надминуваат сите негативни ефекти врз конкуренцијата
- Доминантното претпријатие може да применува ценовни стратегии насочени кон постигнување економии од обем или да инвестира значително во истражување и развој за да иновира и да ги подобри понудите на производи

Овие активности, иако потенцијално ја ограничуваат конкуренцијата на краток рок, можат да резултираат со долгорочни придобивки за потрошувачите, како што се пониски цени, производи со подобар квалитет или зголемена потрошувачка избор

Анализата на придобивките од ефикасноста подразбира урамнотежување на позитивните и негативните конкурентски ефекти што произлегуваат од одредено однесување.

СЕС, Предмет С-413/14 Р, Intel Corp. против ЕК, Пресуда од 6 септември 2017 година

- Оправдувањето со добивки во ефикасноста според член 102 беше воведено во пресудата за *British Airways*

Зголемувања на ефикасноста

- Оправдувањето за добивки во ефикасноста според член 102 беше воведено во пресудата за *British Airways*
- Општиот суд сметаше дека практиките, насочени кон заштита на комерцијалните интереси на претпријатието и заштита на конкурентската позиција на претпријатието кое зазема доминантна положба, мора, барем, да бидат законски и да се засноваат на критериуми на економска ефикасност.
- Економската теорија често се занимава со вкупната благосостојба
- Сепак, придобивките од економска ефикасност кои резултираат со благосостојба на потрошувачите се прифаќаат во контекст на одбрани во рамките на правото за конкуренција

Зголемувања на ефикасноста

- Условите што треба да се исполнат во случај на одбраната со добивки од ефикасност, според Упатството на Комисијата во врска со приоритетите при примената на член 102 од ДФЕУ; Нацрт-упатства:
 - а) ефикасностите како резултат на однесувањето - постоењето на причинско-последична врска помеѓу предметното однесување и остварените или веројатно остварените придобивки од ефикасноста;
 - б) однесувањето е неопходно од перспектива на остварување на ефикасностите;
 - в) веројатните ефикасности ги надминуваат негативните ефекти врз конкуренцијата и благосостојбата на потрошувачите;
 - д) однесувањето не ја елиминира ефективната конкуренција, со отстранување на сите или повеќето постоечки извори на фактичка или потенцијална конкуренција

Зголемување на ефикасноста

- Зголемувањата на ефикасноста како оправдување според член 102 од ДФЕУ:
 - Теретот на докажување лежи на доминантното претпријатие да докаже дека придобивките од ефикасноста се вистински и ги надминуваат сите негативни ефекти врз конкуренцијата
 - Ефикасните придобивки не смеат да резултираат со отстранување на конкурентите или создавање непремостливи пречки за влез на пазарот
 - Ефикасните придобивки мора да се пренесат на потрошувачите

Зголемувања на ефикасноста

- Зголемувањата на ефикасноста се вистински и ги надминуваат сите негативни ефекти врз конкуренцијата

Општ суд, Предмет T-201/04, Microsoft Corp. против ЕК, Пресуда 2007, ECLI:EU:T:2007:289, став 688; СЕС, Предмет C-23/14, Post Danmark A/S против Konkurrencerådet, Пресуда

- Овој пристап бара робусна економска анализа и емпириски докази за да се поткрепат тврдените ефикасности
- Европската комисија и судовите нагласија дека придобивките од ефикасноста мора да се пренесат на потрошувачите во форма на пониски цени, подобрен квалитет или зголемена понуда
- Само тврдења за подобрувања на ефикасноста, без конкретни докази за придобивки за потрошувачите, малку веројатно ќе бидат доволни како валидна одбрана

Зголемување на ефикасноста

Случај Суперлига

- Судот забележа дека ФИФА и УЕФА тврдеа дека оспоруваните правила овозможуваат зголемување на ефикасноста преку рационализирање на процесот на преговори за купување права пред меѓународни или европски натпреварувања
- Централизацијата ги намалува трошоците за трансакции и ги намалува неизвесностите во споредба со преговорите со поединечни клубови кои може да имаат различни интереси
- Овие права стануваат попривлечни поради репутацијата на брендovите на ФИФА и УЕФА и сеопфатното покривање на натпреварите што тие ги организираат
- Судот наведе дека значителен дел од добивките од централизираната продажба на правата се користи за "солидарна прераспределба" во рамките на фудбалската заедница, од што корист имаат различни засегнати страни – прераспределбата наводно ги подобрува процесите на производство и дистрибуција, од што корист имаат навивачите и потрошувачите насекаде. Сепак, вистинскиот ефект и распределбата на овие добивки треба да бидат поткрепени со конкретни докази.

Зголемување на ефикасноста

Случај на Суперлигата

- Ваквиот ефект и распределба на овие добивки треба да се поткрепат со конкретни докази
- На националниот суд му е доверено да спроведе тест на балансирање и да ја процени степенот на овие тврдени добивки од ефикасност и да одлучи дали тие адекватно ги компензираат сите конкурентски недостатоци што може да произлезат од правилата
- Потребно е не само да се докаже вистинското присуство и големината на овие придобивки од ефикасноста, туку и да се покаже дека тие соодветно ги надоместуваат сите конкурентски недостатоци создадени од предметната пракса

Зголемување на ефикасноста

Утврдување на причинско-последичната врска

- Претпријатието мора да докаже дека придобивките од ефикасноста се остварени поради предметното однесување, со утврдување на фактичкото постоење и обемот на тие придобивки
 - СЕП изјави дека ако исклучувачкиот ефект на однесувањето нема никаква врска со придобивките за пазарот и потрошувачите, или ако надминува она што е неопходно за да се постигнат тие придобивки, таквата практика мора да се смета за злоупотреба
- Пресуда на Судот 2011, Konkurrensverket против TeliaSonera Sverige AB (TeliaSonera Sverige), C-52/09
- Доминантното претпријатие мора прво да ја утврди фактичката постоење и обемот на придобивките од ефикасноста

Зголемување на ефикасноста

Утврдување на причинско-последичната врска

- Во пресудата на Пост Данмарк – прагот за докажување на ефикасните придобивки како "веројатни"
- Според поновите пресуди од 2023 и 2024 година, доминантното претпријатие мора да докаже дека неговото однесување може да овозможи постигнување на ефикасности со утврдување на вистинското постоење и обемот на тие придобивки

Пресуда на СЕП во случајот European Superleague Company 2023, пресуда на Општиот суд во случајот Qualcomm, 2024

Зголемување на ефикасноста

Незаменливост

- За антиконкурентното однесување да биде оправдано, тоа мора да биде неопходно за да се постигнат утврдените придобивки од ефикасноста
- Не смее да постои помалку антиконкурентна алтернатива што би довела до соодветни придобивки од ефикасност во однос на избраното однесување на доминантното правно лице

Зголемување на ефикасноста

- Зголемувањата на ефикасноста не смеат да резултираат со отстранување на конкурентите или создавање непремостливи бариери за влез на пазарот
- Ефектот на исклучување не се јавува само кога пристапот на пазарот е невозможен, туку и кога пристапот на пазарот е отежнат.
- Постапките што ја елиминираат или значително ја ограничуваат конкуренцијата на штета на потрошувачите и другите учесници на пазарот малку е веројатно да бидат оправдани исклучиво врз основа на добивката од ефикасноста

Зголемувања на ефикасноста

Зголемувањата на ефикасноста мора да се пренесат на потрошувачите

- Злоупотребни практики на доминантни претпријатија кои ја нарушуваат конкуренцијата, а со тоа и благосостојбата на потрошувачите, се забранети
- Добросостојбата на потрошувачите е во срцето на законот за конкуренција, што го одразува принципот дека конкуренцијата на крајот треба да им користи на потрошувачите, обезбедувајќи пониски цени, подобри производи, поголем избор и иновации
- Сепак, одредени однесувања што може да ја ограничат конкуренцијата може да се оправдаат доколку резултираат со севкупни придобивки за потрошувачите

Зголемување на ефикасноста

- Одредени деловни практики, иако потенцијално ја ограничуваат конкуренцијата на краток рок, можат да доведат до долгорочни придобивки за потрошувачите
- На пример, доминантно претпријатие може да применува ценовни стратегии насочени кон намалување на трошоците и пренесување на заштедите на потрошувачите во форма на пониски цени
Инвестициите во истражување и развој за иновирање и подобрување на производите или услугите можат да ја подобрат благосостојбата на потрошувачите преку нудење производи со подобар квалитет и поголем избор
- Само тврдењата за придобивки за благосостојбата на потрошувачите, без конкретни докази, веројатно нема да бидат доволни како валидна одбрана - резултираат со опипливи придобивки за потрошувачите

Зголемување на ефикасноста

- Надлежните органи за конкуренција и судовите ќе проценат дали наводните придобивки за потрошувачите ги надминуваат сите негативни ефекти врз конкуренцијата
- Постапките што доведуваат до исфрлање на конкурентите, создавање пречки за влез или искривување на конкуренцијата на пазарот малку веројатно ќе бидат оправдани со образложение за пренесување на придобивките од ефикасноста на потрошувачите
- Мора да се земат предвид долгорочните ефекти врз благосостојбата на потрошувачите - одредени практики може да доведат до краткорочни придобивки, но исто така може да имаат негативни последици за конкуренцијата и благосостојбата на потрошувачите на долг рок

Подобрувања во ефикасноста: судска пракса

Случај на Microsoft

- Microsoft тврди:
- Интеграцијата на медиумската функционалност во Windows беше од витално значење за програмерите на софтвер и креаторите на интернет-страници за да имаат корист од стабилната Windows платформа
- Отстранувањето на медиумската функционалност од Windows би им наштетило на потрошувачите, програмерите и креаторите на интернет-страници преку деградација и фрагментација на системот
- Судот ги отфрли сите аргументи на Microsoft

"Мајкрософт не покажува дека интеграцијата на Windows Media Player во Windows создава технички ефикасности или, со други зборови, дека таа води до супериорни технички перформанси на производот"

Резиме

- Доминантно претпријатие може да обезбеди објективно оправдување за своето однесување кое, без присуство на какви било одбрани, би се сметало за злоупотребно согласно член 102 од ДФЕУ.
- За одбраната на објективна потреба, мора да се покаже дека однесувањето е неопходно и пропорционално за да се постигне легитимна цел
- Легитимната цел мора да се заснова на фактори надвор од доминантното претпријатие – стар начин
- Во своите Насоки во нацрт од 2024 година, Комисијата признава дека објективната неопходност може да произлегува и од внатрешни фактори на доминантната компанија. Таа експлицитно ги споменува (1) "легитимните комерцијални размислувања", (2) "техничките спецификации", вклучувајќи ги и оние "поврзани со одржување или подобрување на перформансите на производот на доминантното претпријатие" и (3) размислувањата поврзани со јавното здравје, безбедноста или друг јавен интерес

Резиме

- За одбраната на зголемувањето на ефикасноста, мора да се исполнат четири услови
- Мора да се покаже дека придобивките од ефикасноста се остварени како резултат на предметното однесување, дека тоа однесување е неопходно за да се постигнат тие придобивки од ефикасноста и дека тоа однесување не може да ги елиминира ефективните конкуренти
- Релевантните судови обично се ограничуваат на тоа да напоменат *pro tertia* дека доминантните компании имаат можност да изнесат оправдување за своето наводно злоупотребување
- Практиката на судовите се развива така што им дава на компаниите повеќе можности да го бранат своето наводно антиконкурентно однесување отколку порано

Ви благодарам

Савска cesta 41/XIV, Загреб www.aztn.hr
agencija.ztn@aztn.gov.hr

Кофинансирано од Европската Унија

Интеграција на EU *acquis* во законодавството на Република Северна Македонија

м-р Ѓоко Живковски - судија во Управен суд

6 февруари 2026 година

Преглед на моменталната состојба

➤ Спогодба за стабилизација и асоцијација

ГЛАВА VI

СООБРАЗУВАЊЕ НА ЗАКОНОДАВСТВОТО И **СПРОВЕДУВАЊЕ** НА ЗАКОНИТЕ

Член 68

1. Страните ја согледуваат важноста од приспособување на постоечките и идните закони на Република Македонија со оние на Заедницата. Република Македонија ќе настојува постепено да обезбеди компатибилност на своите закони со оние на Заедницата.
2. Ова постепено приспособување на законите ќе биде направено во две фази.

СООБРАЗУВАЊЕ НА ЗАКОНОДАВСТВОТО И СПРОВЕДУВАЊЕ НА ЗАКОНИТЕ

Член 68

3. Почнувајќи од денот на потпишувањето на Спогодбата, со времетраење како што е објаснето во член 5, приспособувањето на законите ќе биде проширено на одредени фундаментални елементи на придобивките (acquis) на внатрешниот пазар, како и на други области поврзани со трговијата, во согласност со програма која ќе биде дефинирана со Комисијата на Европските заедници. **Република Македонија исто така ќе ги дефинира, во соработка со Комисијата на Европските заедници, модалитетите за следење на спроведувањето на приспособувањето на законодавството и на активностите за спроведување на законите што ќе треба да се преземат, вклучувајќи ја и реформата на судството.**

Ќе бидат поставени крајни рокови за законите за конкуренција, за интелектуална сопственост, за стандарди и за сертификација, за Законот за јавни набавки и за Законот за заштита на податоците. Приспособувањето на правото во другите сектори на внатрешниот пазар ќе биде обврска која ќе треба да се исполни до крајот на преодниот период.

ЗАКОН ЗА СУДОВИТЕ

Член 2

(1) Судовите судат и своите одлуки ги засноваат врз основа на Уставот, законите и **меѓународните договори ратификувани во согласност со Уставот.**

Извештај на Европската Комисија за Северна Македонија за 2025 година

Поглавје 8: Политика на конкуренција

Антимонопол и спојувања

Законодавната рамка за антимонопол и спојувања во голема мера е усогласена со правото на ЕУ, иако делови од законодавството за спроведување допрва треба да се усогласат. Во однос на институционалната рамка, Комисијата за заштита на конкуренцијата (КЗК) останува недоволно опремена, што го ограничува нејзиниот капацитет за спроведување. Нејзините технички капацитети и финансиски средства остануваат ограничени. **Потребна е понатамошна обука на судиите што работат на антимонополски случаи.**

Инструментот за ослободување од казни сè уште ретко се користи за да се подобри извршувањето.

The leniency instrument

ЗАКОН ЗА ЗАШТИТА НА КОНКУРЕНЦИЈАТА

„Службен весник на РМ“ бр.145/2010, бр.136/11, 41/14, 53/16, 83/18 и „Службен весник на РСМ“ 208/24 и 16/2025

- Постигнат е значителен напредок во хармонизација – Законот е усогласен со основните принципи на Европската Унија за заштита на конкуренцијата: забрана на картели, злоупотреба на доминантна положба, контрола на спојувања, систем за имунитет и намалување на казни
- Комисија за заштита на конкуренцијата – државен орган со мандат за контрола и спроведување
- Постои законска основа за соработка со Европската Комисија и институции на соседни држави
- Конкретни области каде има добро усогласување: забрана на договори за ограничувања и злоупотреба на доминантната положба – усогласено во целост со членови 101 и 102 TFEU
- Постојат административни процедури за контрола на концентрации (мерџери) — постоечки механизам за пријавување и анализа
- Правото на судска заштита е загарантирано

Детектирани пречки во спроведување на политиките за заштита на конкуренцијата

Институционални: Недоволен кадровски и финансиски капацитет за сложени економски анализи, недостиг на економски експерти, форензички алатки и систематски обуки

Процедурални: Ефикасноста и ефективноста на казнената политика не е на потребното ниво; Причини: долги управни постапки, потешкотии при обезбедување на докази, Инструментот за ослободување од казни скоро и да не се користи ниту пак истиот се промовира

Судски постапки: Недоволна судска пракса, долги постапки, непостоење на специјализиран совет во Управниот суд

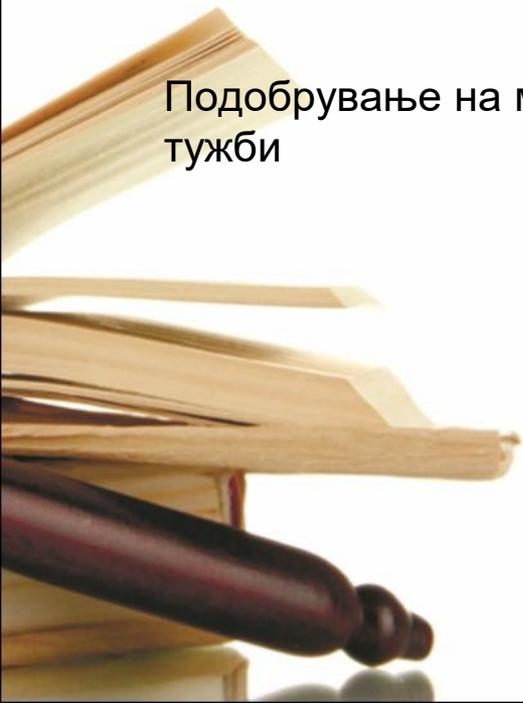
Предизвици

Зголемување на институционалните капацитети: вработување економски експерти, тренинзи, форензички алатки

Зајакнување на спроведувањето: ревизија на казнени политики, побрзи и поефикасни постапки, механизми за обезбедување на докази

Унапредување на судската пракса: обуки за судии, ревизија на постапките за проценка на штета

Подобрување на механизмите за приватни оштети, промоција на колективни тужби

Предизвици

- Силна координација со Европската комисија и националните тела за заштита на конкуренцијата: брза информациска размена и усогласување на процедури
- Прилагодување кон најновите дигитални алатки: развој на специјални насоки, аналитички капацитети и интер - агенциска соработка
- Соработка со релевантните национални институции и детектирање на приоритетни сектори:
 - Биро за јавни набавки/Државна комисија за жалби по јавни набавки
 - Министерство за економија
 - Агенција за електронски комуникации
 - Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство

Кривично- правни пристапи на конкурентското право

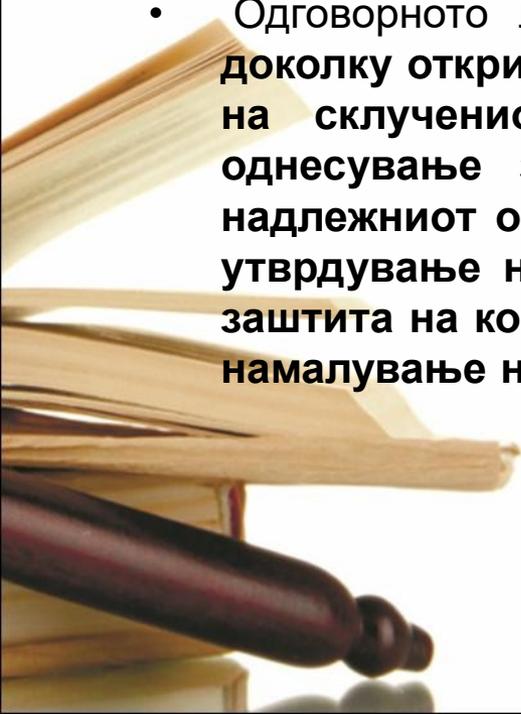
- Картелско однесување е незаконско според Законот за заштита на конкуренцијата, и се третира како прекршок — не како кривично дело при што може да се изрекуваат прекршочни казни – глоби само на компаниите но не и на одговорните лица
- Законот предвидува ослободување / намалување од прекршочни казни *Leniency* за компании кои ќе признаат и ќе соработуваат, но повторно тоа важи само во контекст на прекршочни казни

Член 283 од КЗ

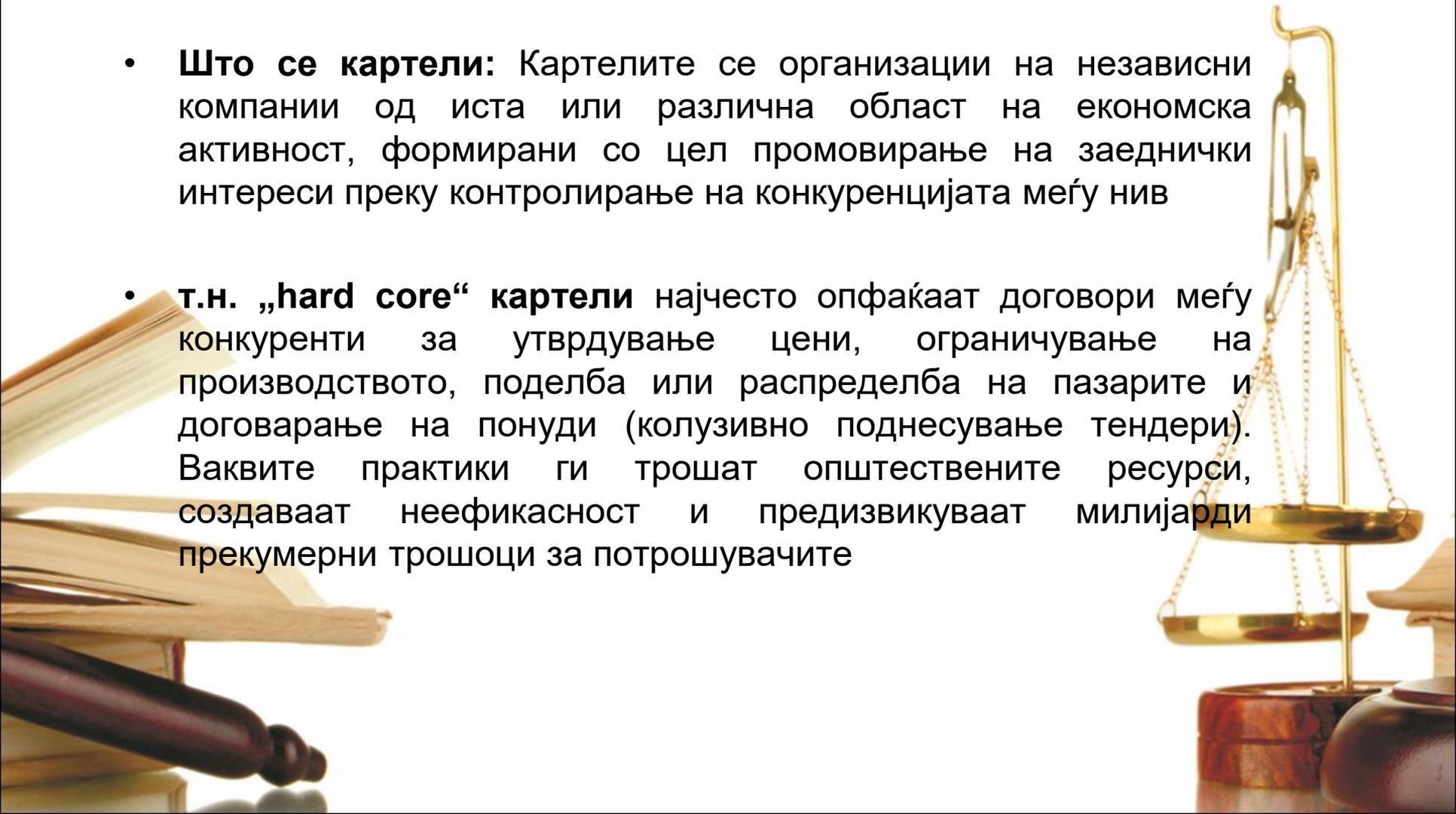
Спречување, ограничување или нарушување на конкуренција

- Согласно член 283 од КЗ: Одговорно лице во правно лице кое ќе склучи договор или ќе учествува во склучување на договор, одлука или усогласено однесување, забранети со закон, кои имаат за цел спречување, ограничување или нарушување на конкуренцијата, па поради тоа правното лице ќе се здобие со имотна корист од големи размери или ќе предизвика штета од големи размери, ќе се казни со затвор од една до десет години
- **Одговорното лице во правното лице ќе се ослободи од казна, доколку открило или дало значителен придонес во откривањето на склучениот договор, донесена одлука или усогласено однесување забранети со закон, што имало за последица надлежниот орган за заштита на конкуренцијата во постапка за утврдување на постоење на картел, согласно со правилата за заштита на конкуренцијата да определи ослободување, односно намалување на глобата на правното лице**

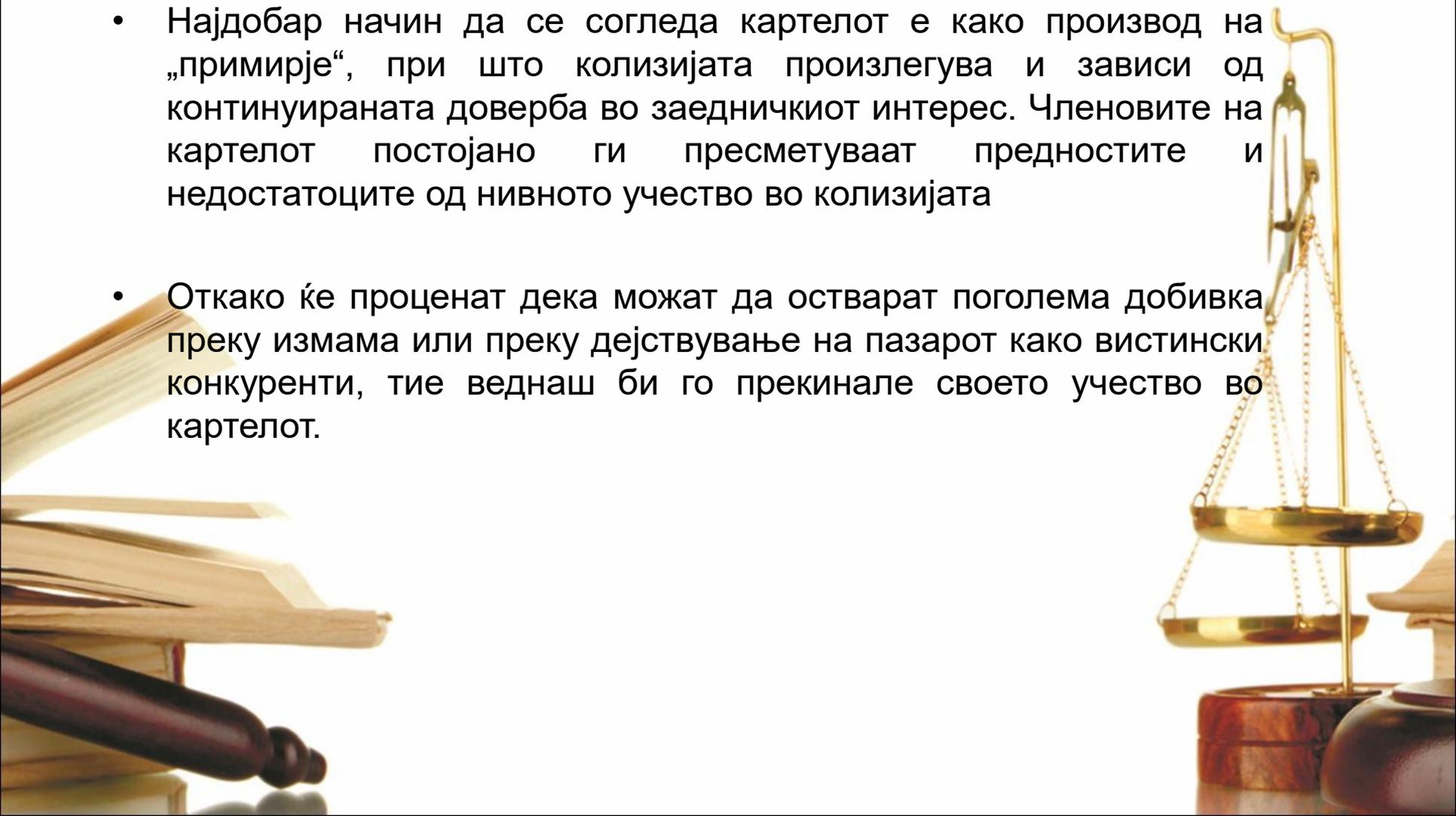
Pro – cons аргументи за кривично гонење

- **Што се картели:** Картелите се организации на независни компании од иста или различна област на економска активност, формирани со цел промовирање на заеднички интереси преку контролирање на конкуренцијата меѓу нив
- **т.н. „hard core“ картели** најчесто опфаќаат договори меѓу конкуренти за утврдување цени, ограничување на производството, поделба или распределба на пазарите и договарање на понуди (колузивно поднесување тендери). Ваквите практики ги трошат општествените ресурси, создаваат неефикасност и предизвикуваат милијарди прекумерни трошоци за потрошувачите

Pro – cons аргументи за кривично гонење

- Најдобар начин да се согледа картелот е како производ на „примирје“, при што колизијата произлегува и зависи од континуираната доверба во заедничкиот интерес. Членовите на картелот постојано ги пресметуваат предностите и недостатоците од нивното учество во колизијата
- Откако ќе проценат дека можат да остварат поголема добивка преку измама или преку дејствување на пазарот како вистински конкуренти, тие веднаш би го прекинале своето учество во картелот.

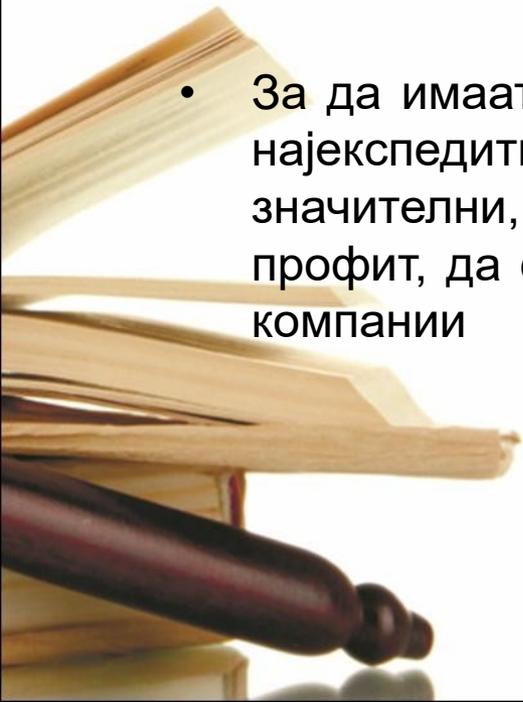

Pro – cons аргументи за кривично гонење

- Зошто е од суштинско значење да се согледа дали картелските активности се резултат на постапувањето на поединци кои дејствуваат во рамки на правно лице и со тоа директно влијаат врз положбата на други поединци, или пак станува збор за незаконско однесување реализирано од корпоративни актери, односно правни лица, кое има ефекти врз функционирањето на пазарите
- Постојат различни теоретски пристапи во однос на природата на картелското однесување — како човечка дејност што подлежи на правна контрола или како економско пазарно однесување
- Двете теории водат кон заклучок дека **leniency механизмите** претставуваат клучна алатка за нивно откривање. Сепак, одлуката на учесниците во картелот да соработуваат со надлежните органи зависи пред сè од веројатноста за откривање и од тежината на санкциите што следуваат по откривањето

Оптимални казни

- Казните против картелите го одвратуваат нелегалното однесување и ја елиминираат финансиската добивка од картелите.
- Ефективните санкции ги одвраќаат учесниците во картелите и ги поттикнуваат да соработуваат со националните власти
- За да имаат ефект, казните за картелите мора да изречат во најекспедитивно завршена постапка без одлагања, да бидат значителни, пропорционални, да го отстрануваат очекуваниот профит, да спречат повторување и да ги одвратат останатите компании

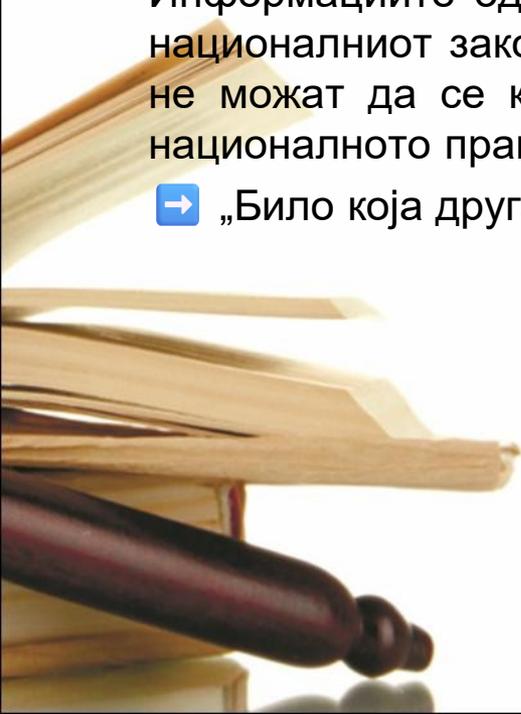
Индивидуални казни наспроти кривична одговорност

- Глоби кон одговорните лица
- Забрана за вршење професија или дејност

Правна основа за воведување на кривична одговорност

- Националните комисии за конкуренција според член 5 од Рег. 1/2003: Можат да изрекуваат парични казни, периодични казни или други казни предвидени во националното право. Ова вклучува и кривични казни - затвор, ако не е спротивно на друга санкција
- Според член 12 (3): Информациите од другите NCA можат да се користат како доказ само ако националниот закон предвидува слични санкции. Разменетите информации не можат да се користат за затворски казни ако тоа не е дозволено во националното право
 - ➔ „Било која друга казна“ може да вклучува затвор за физички лица“

Non bis in idem – проблеми и решенија

- Не може да се казни два пати за исто дело
- ЕСЈ: европско право има примат, но националното право не се исклучува
- Различен фокус: национално = домашен пазар; европско = трговија меѓу држави
- Паралелни административни и кривични санкции се оправдани ако обезбедуваат оптимален одвратен ефект
- Дозволено второ гонење ако првата казна не е доволна (важно за leniency политики и хармонизација)

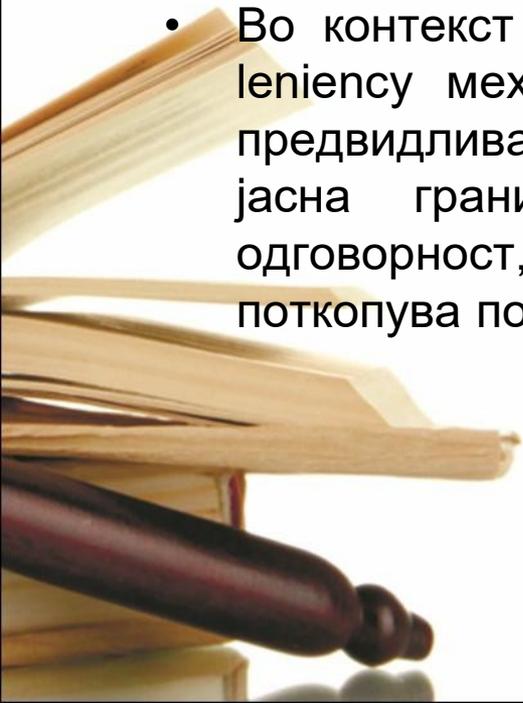
Паралелни постапки и екстериторијални предизвици

- Криминализацијата на националните закони за конкуренција создава паралелен систем: административен (за компании) и кривичен (за индивидуи)
- Националните агенции (NCA) често применуваат и европско и национално право, што создава ризик од конфликти и поткопување на ефективността
- Решение: функционална поделба на административните органи и обвинителските функции, за да се фокусираат на сериозни случаи и да се развие експертиза
- Екстериторијални проблеми: тешко е да се обезбедат докази за картели со глобален опсег, бидејќи кривичното гонење бара дејството да се извршено во националната територија
- Поради овие ограничувања, криминалното гонење е ефективно само за национални картели

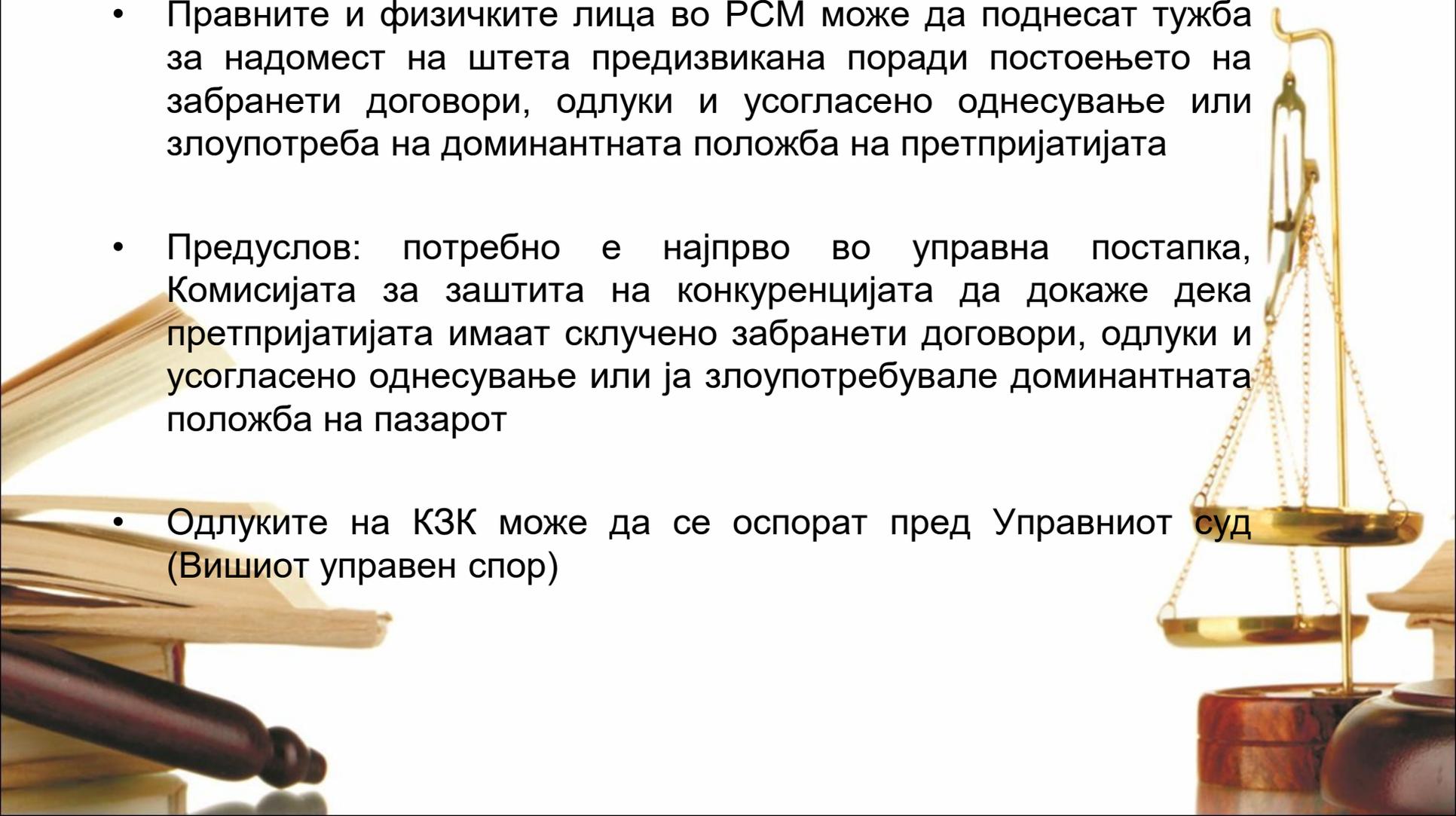
Leniency и моменталната состојба во Северна Македонија

- Leniency Notice 2006 јасно покажува дека зголемувањето на правната сигурност, формализирањето на постапката и јакнењето на стимулите за пријавување се клучни за ефективно откривање на картели
- Во контекст на Северна Македонија, потребно е постојниот leniency механизам да се унапреди, односно да обезбеди предвидлива и целосна заштита за првиот пријавител. Без јасна граница помеѓу административната и кривична одговорност, се зголемува правната несигурност и го поткопува постоечкиот систем на откривање на картели

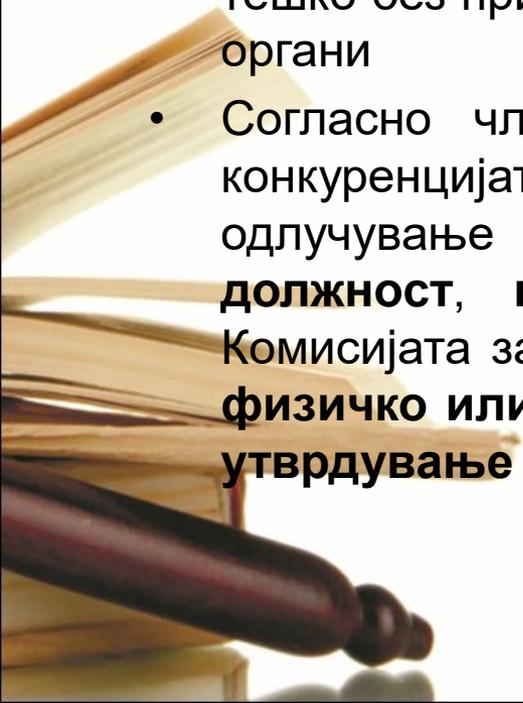
Постапки за поднесување барања за приватна оштета

- Правните и физичките лица во РСМ може да поднесат тужба за надомест на штета предизвикана поради постоењето на забранети договори, одлуки и усогласено однесување или злоупотреба на доминантната положба на претпријатијата
- Предуслов: потребно е најпрво во управна постапка, Комисијата за заштита на конкуренцијата да докаже дека претпријатијата имаат склучено забранети договори, одлуки и усогласено однесување или ја злоупотребувале доминантната положба на пазарот
- Одлуките на КЗК може да се оспорат пред Управниот суд (Вишиот управен спор)

Детектирани пречки за ефективна судска заштита

- Докажување на повреда на конкуренцијата = најголемата бариера е да се докаже дека постоел картел и дека токму тој ја предизвикал
- Доколку нема одлука од Комисијата за заштита на конкуренцијата (КЗК) за таа повреда, тужителите често мора сами да го состават доказниот материјал — што е многу тешко без пристап до информации од компании или државни органи
- Согласно член 32 став 1 од Законот за заштита на конкуренцијата: Прекршочна постапка пред Комисијата за одлучување по прекршок се поведува по **службена должност, по барање на генералниот секретар на Комисијата за заштита на конкуренцијата или по барање на физичко или правно лице кое има легитимен интерес за утврдување на постоење на прекршок.**

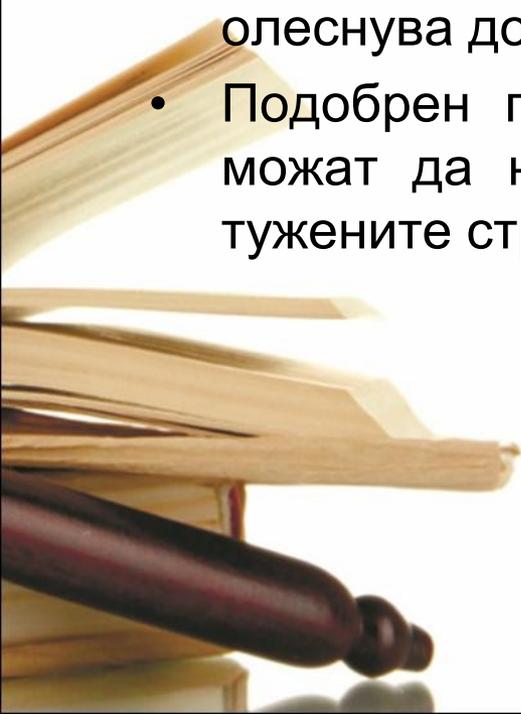
Детектирани пречки за ефективна судска заштита

- Долги управни и управно-судски постапки
- Рокот за застареност на оштетните побарувања е пократок од рокот на апсолутниот рок на застареност за утврдување
- Дури и да се поднесе тужба за надомест на штета, тужителот мора сам да докаже дека вистински претрпел штета

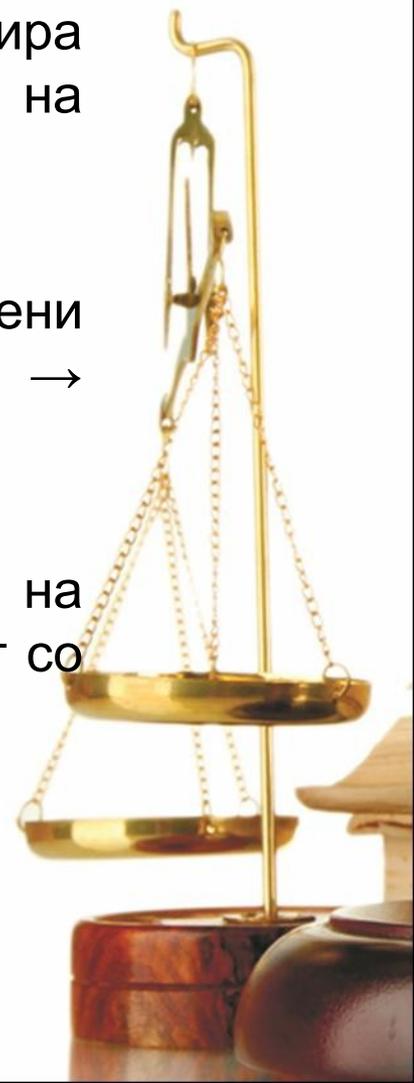
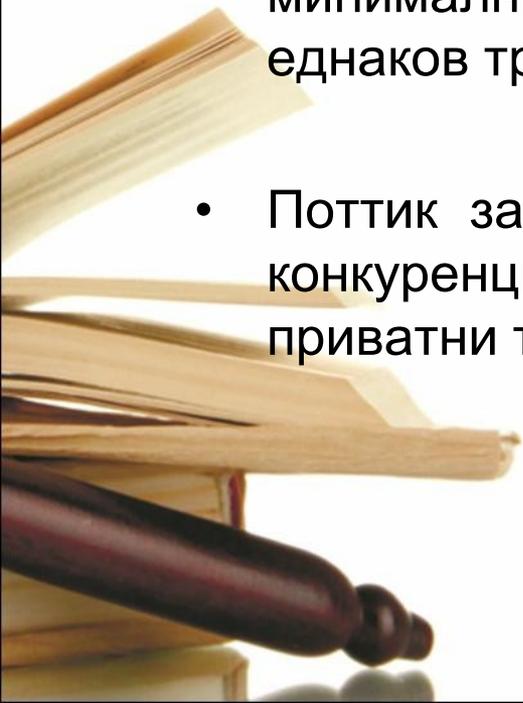
Усогласување на националното законодавство со EU acquis – DAMAGE DIRECTIVE 2014/104/EU

- Ефективно право на надомест на штета - жртвите на картели имаат загарантирано право на целосна компензација (реална штета + изгубен профит)
- Презумпција дека картелот предизвикува штета - се олеснува доказниот товар за оштетените страни
- Подобрен пристап до докази - националните судови можат да наложат откривање релевантни докази од тужените страни

Усогласување на националното законодавство со EU acquis – DAMAGE DIRECTIVE 2014/104/EU

- Заштита на leniency програмите - се балансира правото на надомест со зачувување на ефективностa на програмите за олеснување
- Правна сигурност и усогласеност во ЕУ - усогласени минимални правила за сите држави членки → еднаков третман на оштетените
- Поттик за приватно спроведување на правото на конкуренција - јавните санкции се надополнуваат со приватни тужби → посилна превенција

Ви благодарам за вниманието!

Судија

м-р Ѓоко Живковски

е-маил: ??????

Кофинансирано од Европската Унија

ПРИВАТНО СПРОВЕДУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА КОНКУРЕНЦИЈА: ОСИГУРУВАЊЕ НА ЕФЕКТИВНА ОБЕШТЕТЕЛНА ЗАШТИТА

Љиљана Павлиќ

Главен економски советник, Хрватска агенција за
конкуренција

Обука за судии од Северна Македонија
Скопје, 06. 02. 2026.

Нацрт на презентацијата

Основни принципи – јавна и приватна примена

Еволуција на приватната примена

Директива за штети

Приватно спроведување во пракса

Улогата на националните судови

Пристап до докази

Следни постапки

Квантификација на штета

Што треба да прават судиите

Колктивни тужби

Рокови за застарување

Основни принципи и разлики

- Правото на конкуренција е двојна гранка на правото:
 - Јавно, кога јавните административни тела, како што е националниот орган за конкуренција, ги спроведуваат прописите за конкуренција во јавен интерес;
 - Јавно спроведување:
 - од страна на ЕК, релевантни судови – Општ суд, СЕП на ЕУ
 - од националните органи за конкуренција, судска ревизија од страна на националните судови
- Приватно, кога оштетените страни се обраќаат на судовите за да побараат отштета за можна штета поврзана со прекршувања на правото на конкуренција

Основни принципи

- Јавната и приватната примена треба да се гледаат како комплементарни алатки, бидејќи и двете служат на истата крајна цел – обезбедување оптимално почитување на правилата за конкуренција
- Јавната примена на санкции може да биде казнена, во зависност од системот, но во секој случај е наменета првенствено за постигнување одвраќање – важно е одлуките за спроведување да бидат јавно достапни
- Приватната примена има специфична цел на казнување или корективна правда и во зависност од системот може да има и превентивни и казнени ефекти

Основни принципи

- Основната цел на приватната примена е да се обезбеди обештетување за жртвите
- Ова бара законодавците да донесуваат закони првенствено за да ги отстранат практичните пречки при поднесувањето тужби за штета пред националните судови
- Во ЕУ, овој развој беше олеснет со усвојувањето на Директивата на ЕУ за штети
- За да се постигне правилна рамнотежа помеѓу јавното и приватното спроведување, применливиот закон вклучува специфични правила и заштитни мерки кои обезбедуваат дека конкурентските агенции можат да продолжат ефикасно да ги спроведуваат правилата за конкуренција, додека жртвите на антимонополски прекршоци можат да побараат компензација

Еволуција на приватното спроведување

Случај **Van Gend & Loos**, CEC, 1963, 26/62

- Судот призна дека одредбите на Договорот можат да произведат директно дејство и да им доделат права на поединците, кои националните судови мора да ги заштитат

Courage против Crehan, случај C-453/99

- Судот го признава правото на добивање отштета за прекршувања на правото на конкуренција на ЕУ

"Постоењето на такво право го зајакнува функционирањето на правилата за конкуренција на ЕУ и ги одвраќа договорите или практиките, кои често се тајни, а кои можат да ја ограничат или искриват конкуренцијата.

Затоа не треба да постои апсолутна пречка за поднесување на таква тужба од страна на договорна страна која би се сметала за повреда на правилата за конкуренција.

Тужбите за отштета пред националните судови можат да дадат значаен придонес за одржување на ефективна конкуренција во Заедницата"

Случај **Манфреди** 2006

- СЕС го дефинира принципот на "целосна отштета", вклучувајќи ја фактичката штета и

Еволуција на приватното спроведување

Случај **Pfeiderer** C-360/09 2011

- Право на пристап до јавна постапка за спроведување на НСА, потреба од пропорционалност

Одредбите на правото на Европската унија за картели, а особено Регулативата на Советот 1/2003, треба да се толкуваат така што не го спречуваат лицето кое било негативно погодено од повреда на правото на конкуренција на Европската унија и кое бара да оствари отштета да му биде одобрен пристап до документи поврзани со постапка за помирливост во која е вклучен сторителот на таа повреда

На судовите и трибуналите на државите членки, врз основа на нивното национално законодавство, им е оставено да ги утврдат условите под кои таков пристап мора да се дозволи или одбие преку усогласување на интересите заштитени со правото на Европската Унија – тест на усогласување

Директива за штети 2014/104/EУ

- Европскиот законодавец ги усогласува клучните процесни правила во сите земји-членки за да ги олесни тужбите за отштета
- Стапи во сила во декември 2014 година
- Транспозиција во националното законодавство на ДМ до декември 2016 година

Директива за штети

Дизајнирана да овозможи поефикасно спроведување на антимонополските правила на ЕУ

- Директивата воведува две опровергливи презумпции кои го олеснуваат докажувањето на барањето за отштета:
 - Картелските прекршувања предизвикуваат штета
 - Прекумерните наплати на картелот барем делумно се пренесуваат на индиректните купувачи
- Право на целосна отштета: Жртвите можат да побараат отштета за фактичка штета и загуба на профит, плус камата од моментот кога штетата настанала
- Полесен пристап до докази: Директивата воведува правила за откривање на докази што ги поседуваат спротивните страни или трети страни, надминувајќи ја информациската асиметрија
- Рокови за застарување: Потребен е минимален петгодишен рок за застарување за поднесување тужби, кој се суспендира за време на истраги на јавните власти

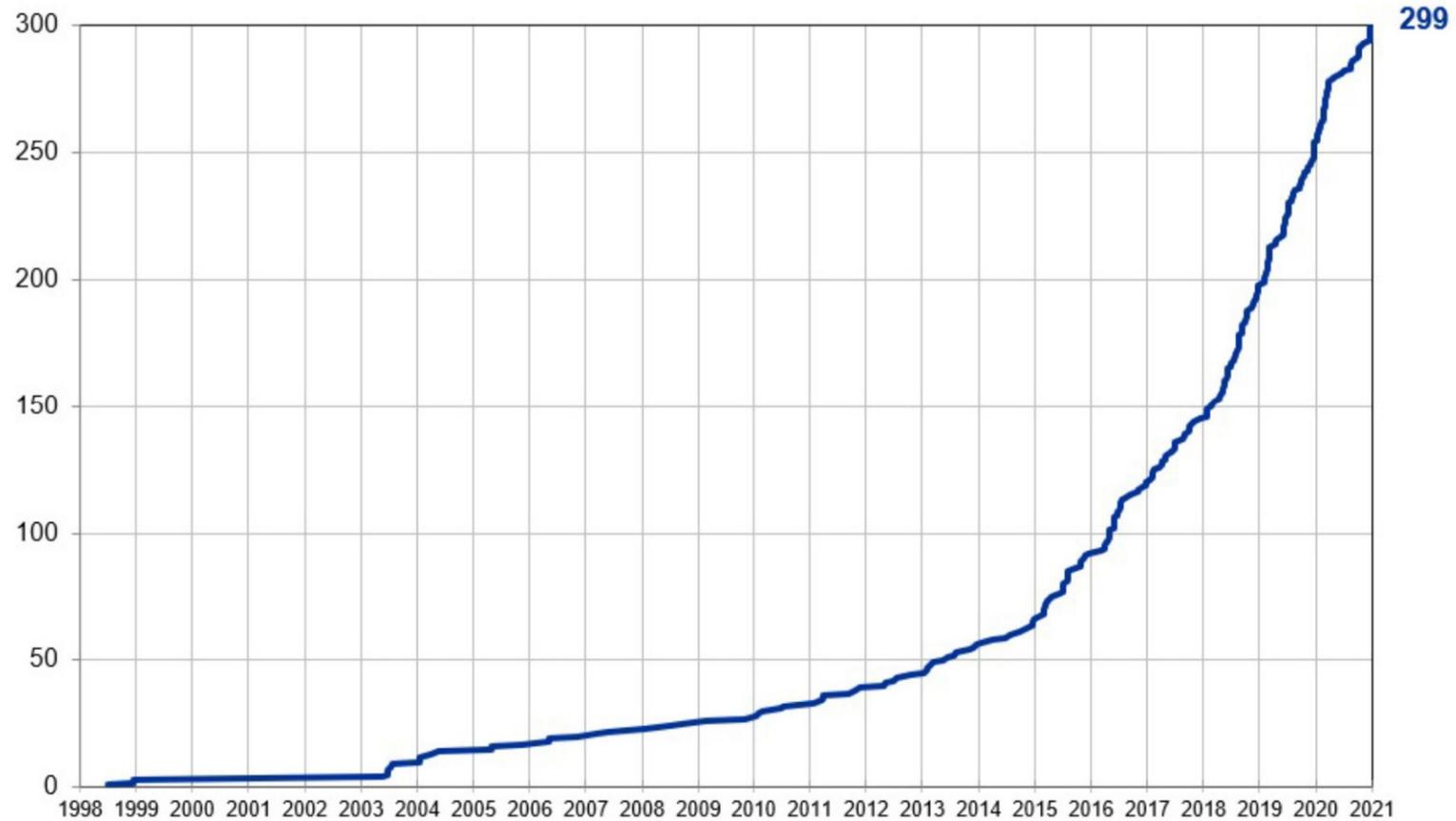
Приватно спроведување во пракса

- Видови дејства/тужби:
 - Прогласување на договор или договорни клаузули за ништавни
 - Штета (последична, самостојна)
 - Наредби за откривање
 - Забрана за прекин на повредата...

Приватно спроведување во пракса

- Барања за отштета:
 - Последичен
 - Самостојно – речиси не постои за картели, обично за злоупотреба на доминантна положба
 - Мешани
- Хрватска – Трговски суд во Загреб 2001-2019 – 6 случаи, 5 последователни случаи, во сите тужителите беа неуспешни
- Португалија 1988-2018 - 93% од случаите беа самостојни

Број на тужби за штета од картели во европските земји

Извор: Лаборде, www.concurrences.com

Улогата на националните судови

- Националните судови се клучни за приватното право на штета според конкурентското право, обезбедувајќи го правниот форум за жртвите да побараат отштета за штета предизвикана од прекршувања на антимонополските закони
- Примена на законите за конкуренција на ЕУ и на национално ниво
- Спроведување на правото од Директивата за штети на целосна отштета
- Управување со откривањето на докази, често во соработка со националните конкурентски власти

Пристап до докази

- Пристапот до докази е предуслов за правото на обештетување на жртвите на прекршувања на забраните за антиконкурентно однесување, а ефективноста на тоа право може да биде загрознена ако потенцијалните тужители бидат лишени од соодветни средства за пристап до докази за поддршка на нивните тужби
- Доказите за прекршувањата и нивните ефекти можеби нема да бидат лесно достапни
- Во последователни постапки, одлуката на НКА може да биде обврзувачка пред судот и тоа го олеснува товарот на докажување за тужителите
- Сепак, тужителот сè уште треба да обезбеди докази во прилог на бараните правни лекови – во постапките за надомест на штета, во кои тужителот го има товарот да ја докаже претрпената штета, нејзината причинска врска со повредата и висината на пренадоместокот
- Доказите се важен елемент за поднесување тужби за штета поради повреда на правото на конкуренција на Унијата или на национално ниво. Сепак, бидејќи судските спорови во областа на конкуренцијата се карактеризираат со асиметрија на информации, соодветно е да се обезбеди тужителите да имаат право да побараат откривање на докази релевантни за нивната тужба, без да биде потребно

Пристап до докази – шема за откривање

- Директивата за штети вклучуваше нова "шема за откривање", наменета да го олесни пристапот на тужителите до докази во спротивставениот процес, принудувајќи го обвинетиот или трети страни да откријат докази потребни за докажување и поддршка на нивниот барање за отштета
- Откривањето на докази според новата "шема за откривање" може да биде наложено од судот на која било страна во процесот, како и на трети страни, вклучувајќи ги јавните власти и особено националните надлежни органи (NSA).

Пристап до докази – шема за откривање

- Црна листа
 - За да се создадат стимулации за компаниите да соработуваат со властите, апсолутна заштита на откривањето, на пример, е обезбедена за изјави за помирност и изјави за спогодба

Програмите за помирност и процедурите за спогодба се важни алатки за јавната примена на законот, бидејќи придонесуваат за откривање и ефикасно гонење, како и за изрекување казни за најсериозните прекршувања на законот за конкуренција

Бидејќи многу одлуки на конкурентските власти во случаи на картели се засноваат на барање за помирливост, а тужбите за штета во случаи на картели генерално произлегуваат од тие одлуки, програмите за помирливост се исто така важни и за тужбите за штета во случаи на картели

Претпријатијата би можеле да бидат одвратени од соработка со конкурентските власти во рамките на програмите за помирност и процедурите за спогодба доколку самообвинителните изјави, како што се изјавите за помирност и поднесоците за спогодба, кои се составени со единствена цел да се соработува со конкурентските власти, би биле откриени. Таквото откривање би претставувало ризик од изложување на претпријатијата што соработуваат или на нивниот раководен кадар на граѓанска или кривична одговорност под услови полоши од оние на сопрестапниците кои не соработуваат со конкурентските власти. За да се обезбеди континуирана подготвеност на правните субјекти доброволно да им се обратат на органите за конкуренција со изјави за

Пристап до докази – шема за откривање

- Сива листа
 - Националните судови можат да наложат откривање на следните категории на докази само откако орган за конкуренција, со донесување на одлука или на друг начин, ќе ги затвори своите постапки: информации што биле подготвени од физичко или правно лице специјално за постапките на орган за конкуренција, информации што органот за конкуренција ги составил и ги испратил до странките во текот на своите постапки и предлози за спогодба што се повлечени
- Бела листа
 - Сите други докази спаѓаат во белата листа
 - Не постои автоматичка привилегија за нив – судот проценува дали е неопходно и соодветно да се достават доказите; нема "лов на информации" од страна на тужителите
 - Нивното откривање може да подлежи на пропорционалност

Truckmakers fined by Brussels for price collusion

MAN, Volvo/Renault, Daimler, Iveco, and DAF responsible for breaking EU antitrust rules

BBC

Explore the world's stories.

Download the BBC app

Truck firms hit with record €3bn EU fine for price fixing

'Hundreds' of construction firms join fresh truck cartel claim

The RHA estimates that 600,000 trucks in the UK were affected by the trucking cartel.

Spain: Suit filed against European cartel of truck makers

BY **CPI** | FEBRUARY 5, 2019

Some 4,500 claimants affected by a scam committed by a truck cartel have filed a claim for over €700 million (US\$800.3 million) for the premium they paid at the time of purchasing their vehicles. In total there are around 7,300 claims involving more than 34,000 trucks.

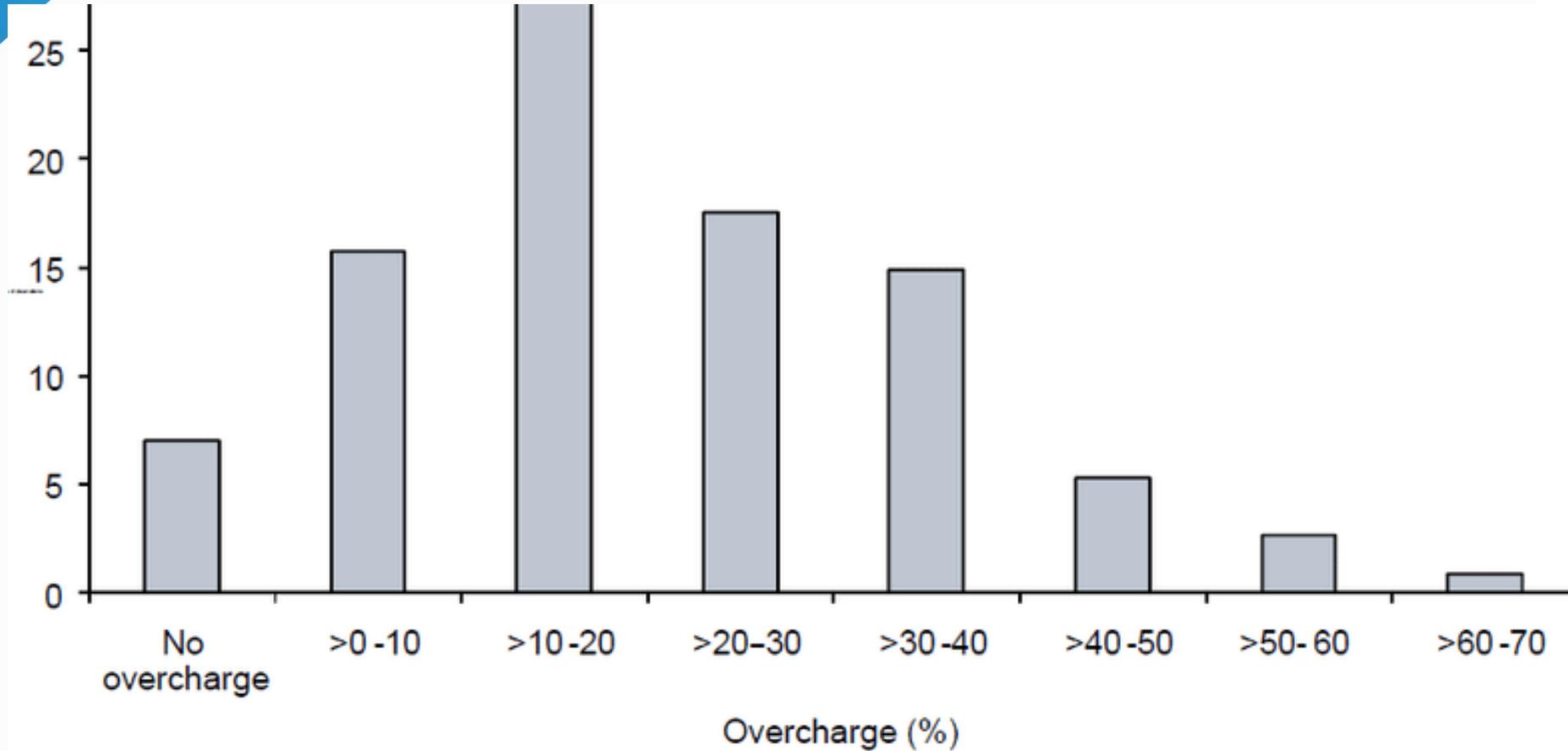
Клучни прашања во следствените постапки

- На едната страна се повредителите, а на другата страна е приватната примена на правото со приватни страни кои тужат за отштета
- Власт (ЕК или НКА) веќе донела одлука по случајот
- Одлуките на ЕК/НКС се обврзувачки за националните судови во однос на повредата (Член 9 од Директивата за штета)
 - Нема потреба од судска расправа за тоа дали имало повреда или не
- Некои прашања се разјаснети од страна на СЕС
 - Кој има право да поднесе тужба?
 - Кој е одговорен?

Клучни прашања во последователните активности

- Следни дејства главно се фокусираат на:
 - Причинетост
 - Дали картелот предизвика штета, дали постои пренос на штета?
 - Која е висината на штетата?
- Треба да се претпостави дека картелот им нанесува штета на потрошувачите
- На повредителот треба да му се даде право да ја оспори таа презумпција (Член 17(2) од Директивата за штети)
- Најважна штета: прекумерна наплата од картел – цена наплатена над конкурентската цена

Штета за потрошувачите

Дистрибуција на картелните прекумерни наплати во емпириски студии за минати картели: индикативни резултати од нов примерок избран од Охера, врз основа на Connor и Lande (2008)

Колку штета предизвикува Картел - Квантум

- Комплексна задача
- Судовите се борат да ја добијат "правилната" бројка
- Пренаплата: Конечниот потрошувач плаќа повеќе за секоја единица на влез што ја купува
- Едноставна проценка на штета: Пренаплата по единица x број на купени единици
- Повеќето земји немаат презумпција за пренаплата (%)
- Некои земји воведоа опровергалива презумпција за прекумерно наплатување, овозможувајќи им на обвинетите да докажат дека е настаната помала или никаква фактичка штета
 - Унгарија, Латвија 10%
 - Романија 20%
- Презумпцијата за прекумерна наплата може да го поедностави товарот на докажување за тужителите, кои често немаат пристап до докази потребни за пресметување на точните, често сложени, штети од картел; полесно е за судиите ако веќе имаат некоја почетна точка

Квантификација на штетите

Фактори релевантни за пресметка на штета

- Пренаплата
- Пренос
- Ефектот на исходот

Проценка на прекумерната наплата

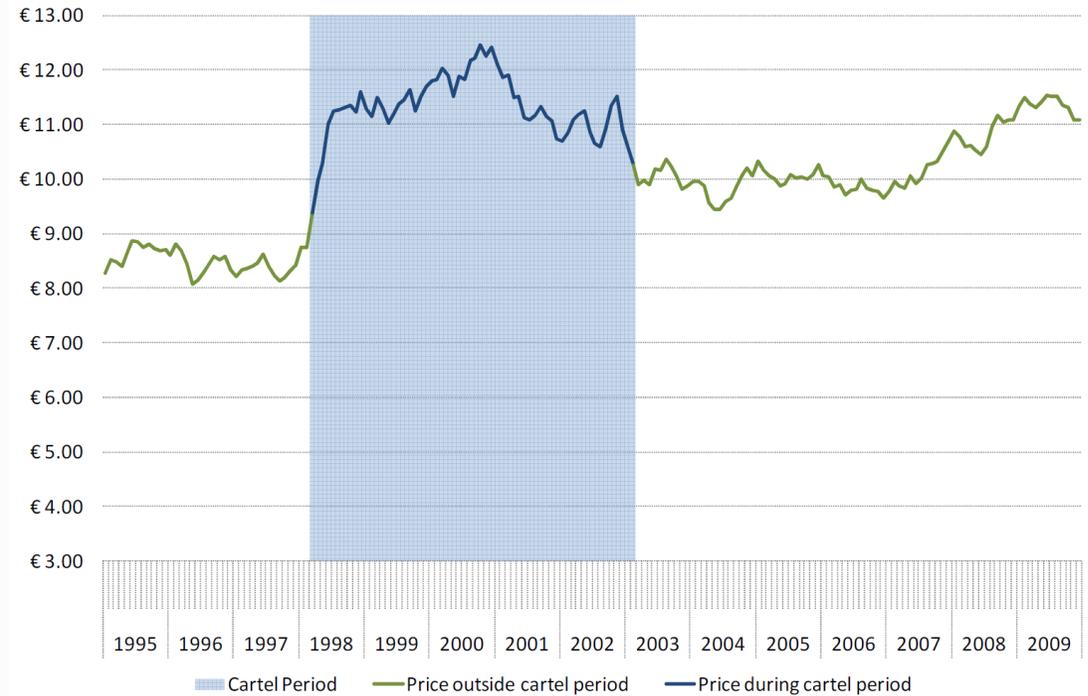
Проценка на преносот и ефектот на излезот

Комплексна задача за проценка на пренаплата

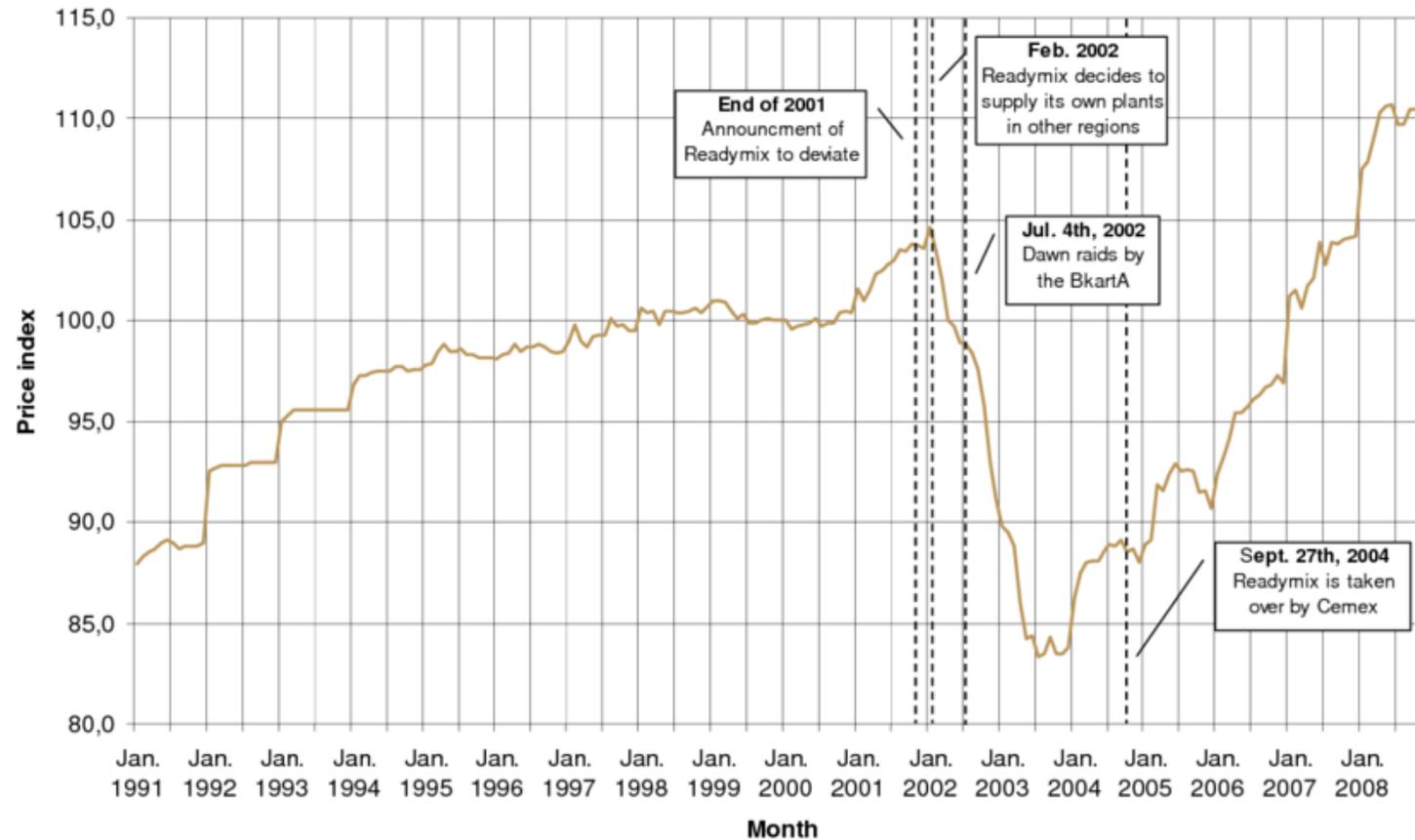
- Оценувањето се заснова на хипотетичко сценарио
- Штетата се проценува во однос на хипотетичка ситуација во која немало повреда
- Која би била цената без повреда, како би се развивала цената со текот на времето?
- Хипотетичкиот не може да се пресмета со прецизност
- Проценката е неизбежна
 - Но, како се прави тоа?

Прекумерна наплата на картелот – економски проценки

- Споредба на цените за време на картелскиот период со оние пред/после
- Разликата помеѓу двете цени е картелната надплата
- Во зависност од достапноста на податоците, треба да се контролира влијанието на промените во условите на понуда и побарувачка врз нивото на цените
- Проблем: постари податоци не се достапни, цените по картелот може да ги искриват пресметките – да ги преценат ако има ценовна војна, да ги потценат ако картелистот е свесен за можни тужби за штета и намерно не сака да ја намали цената откако картелот е разоткриен

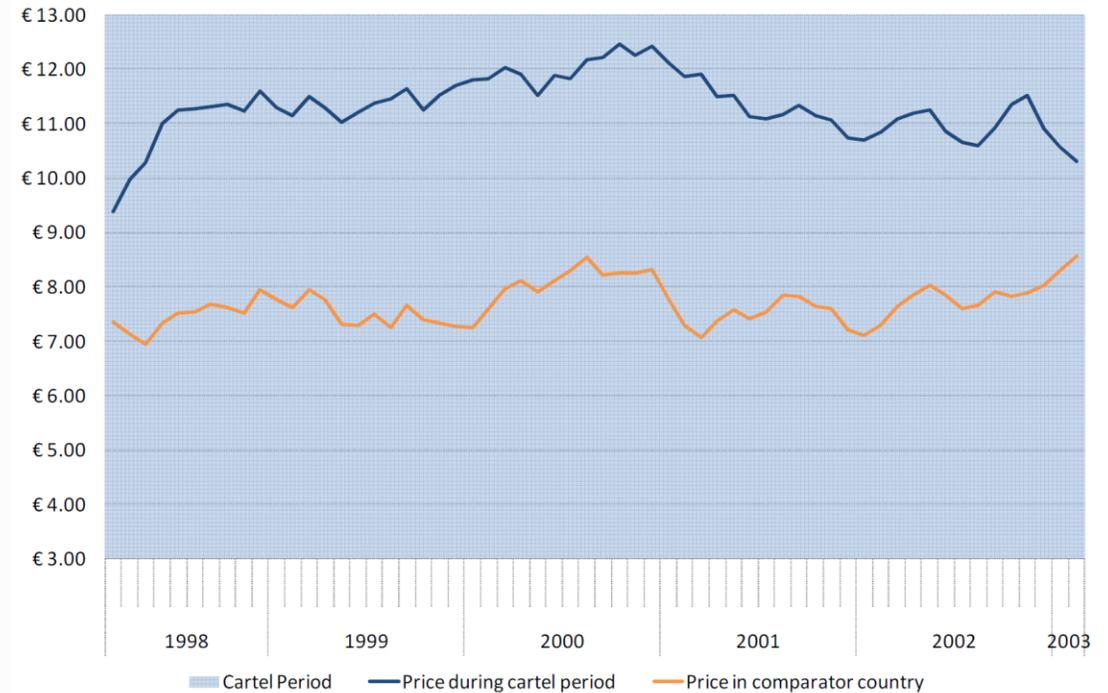

Влијанието на германскиот цементски картел врз цената

Картелска пренаплата

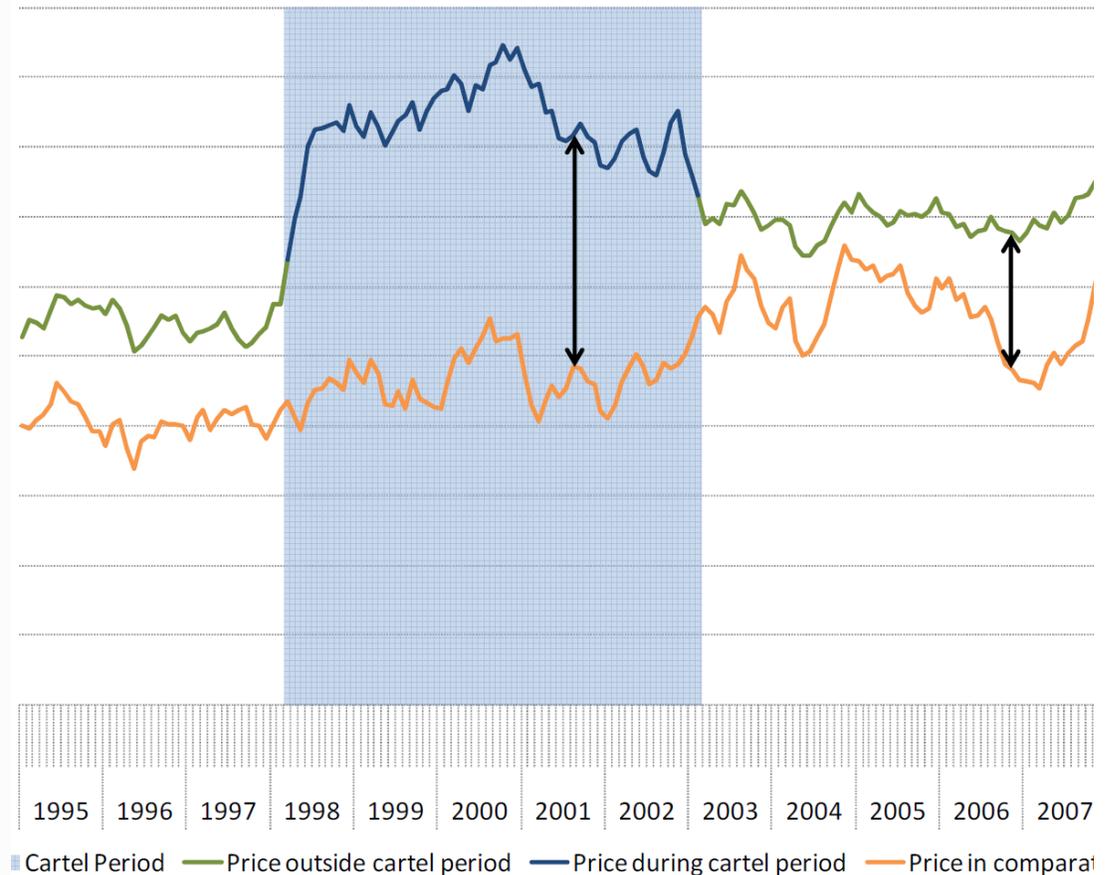
- Споредување на цената на погодените пазари (на пр. ЕЕП) со цената на непогодените пазари (на пр. Северна Америка)
- Разликата помеѓу двете цени е картелната надплата

Прекумерна наплата на картелот – економски проценки

Модел "разлика во разлика"

- Комбинира споредба заснована на време и споредба заснована на пазарот
- Го испитува развојот на цената на засегнатиот пазар во даден период, пред, за време на и по прекршувањето, и го споредува со развојот на цената во истиот период на споредлив (географски или пазар на производи) пазар кој не е погоден од прекршувањето
- Проблем: тешко е да се најде споредлив пазар или нема доволно достапни податоци

Пренесувањето на прекумерните трошоци

- Пренесувањето на прекумерните трошоци може да се случи на различни нивоа од синџирот на снабдување
- Се јавува кога оштетената компанија го пренесува делумно или целосно прекумерниот трошок на своите директни купувачи
- Тоа е затоа што зголемувањето на влезниот трошок ги намалува маржите, што ги прави негативните ефекти
на секое губење на обем да биде помалку сериозно и им дава на фирмите поттик да ги зголемат цените
- Го ублажува влијанието на картелот врз непосредниот клиент (но не и вкупно)
- Следствено, компанијата која првично претрпе штета од зголемените цени, со пренесувањето на таа штета, ќе ја види намалена или дури и елиминирана
- Непосредните купувачи лоцирани на различни точки во синџирот на снабдување имаат право да побараат отштета

Преносот на преплатите

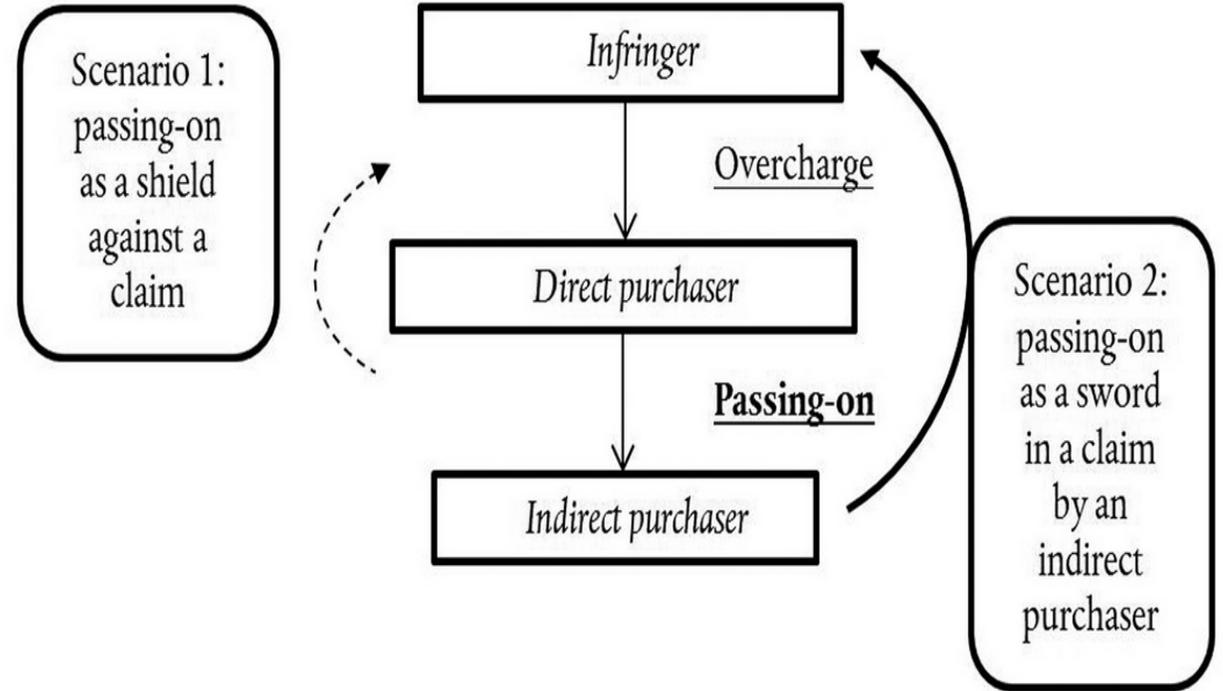
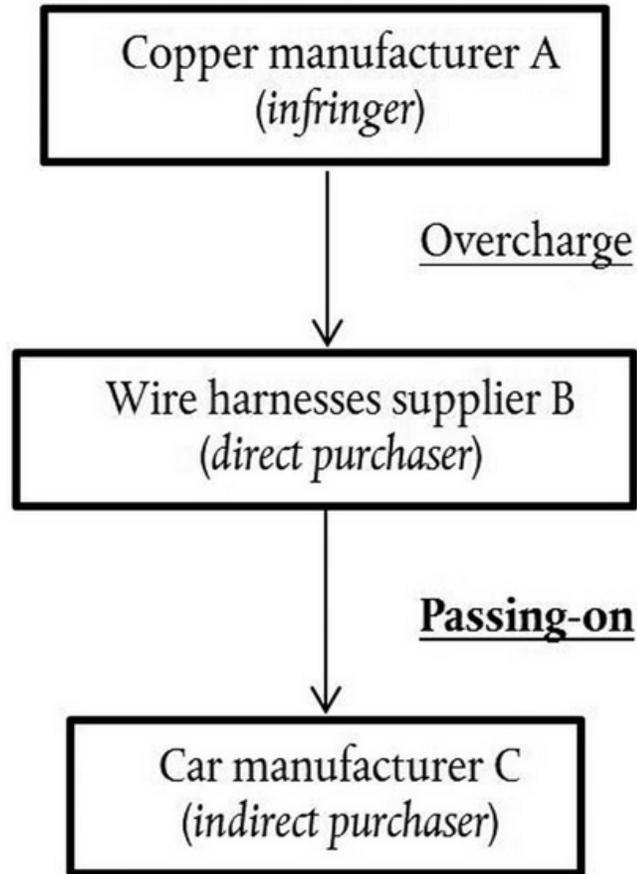
Пренесувањето како штит

- Нарушител може да се повика на пренесување на прекумерните трошоци во својата одбрана од тужби за штета, односно да тврди дека директниот или индиректниот купувач ги пренел прекумерните трошоци, целосно или делумно, на своите купувачи

Пренесувањето како меч

- Непосредните купувачи можат да ги засноваат своите тужби за штета на аргументот дека директните купувачи на повредителите им ги пренеле (деловите од) пренадоместокот и дека тие затоа претрпеле штета
- Во овие случаи, квантификацијата на штетата (а со тоа и износот на надоместокот) мора да се прилагоди и според степенот на пренесување
- Ревидирана проценка на непосредна штета: Пренатрупање – пренесување

Преносот на пренадоместоците

Преносот и ефектот на производството

- Преносот предизвикува повисоки цени во пониските фази, пониска продажба
- Без пренаплата од самиот почеток: пониските цени би донеле зголемена продажба и профит
- Теоретските модели сугерираат дека фирмите често ќе изберат да апсорбираат дел од зголемувањето на трошоците
- Сепак, вистинска проценка на големината на преносот може да се добие само врз основа на детална емпириска анализа
- За да се проценат преносот и ефектот врз производството, потребно е да се проценат
 1. однос помеѓу цените што ги наплаќаат фирмите во пониско-продажната фаза и нивните влезни трошоци
 - бара, на пример, споредба на просечните маржи за време на и по картелот
 2. влијание на повисоката цена во понатамошните фази врз обемот на продажба на понатамошните фирми
 - бара проценка на еластичноста на побарувачката
 3. пропуштената маржа на секој изгубен обем
- Ревидирана проценка на штетата:

Што треба да прават судиите

- Мета-студиите сугерираат:
 - Пренаплата е 10-20%
 - Ниска веројатност за случаи "без прекумерна наплата" – 7%
- Каде што е доволно веројатно, врз основа на фактите за повредата и пазарните услови, дека тужителот претрпел штета, судовите низ Европа сè повеќе го прифаќаат поимот за "**минимален износ**"
- За да се надминат недостатоците на економските анализи на штета и да се обезбеди ефикасноста на правото на ЕУ за конкуренција, тие судови едногласно претпоставуваат најмалку "**5% прекумерна наплата**" на картелизирани стоки или услуги.

Што треба да прават судиите

- Појавата на референтната стапка од 5% може првенствено да се проследи до камионскиот картел, кој значително го обликува развојот на приватната примена на антимонополското законодавство низ Европа
- Велика Британија - По одлуката за прекршување на Европската комисија од 2016 година, со која беше утврдено дека неколку производители на камиони 14 години се договарале за утврдување на бруто-листа-цени, Трибуналот за жалби за конкуренција во Лондон (CAT) ја донесе својата пресуда на 7 февруари 2023 година во случајот Royal Mail & BT против DAF
- Судот додели 38,5 милиони фунти стерлинзи за отштета и камата на Ројал Меил и БТ против ДАФ
- По обемните сослушувања, ниту експертите на едната, ниту на другата страна, ниту нивните регресивни модели не го убедија трибуналот
- Според АТТ, "ниту еден регресиски модел" нема да даде дефинитивно решение поради несовршеноста на податоците и сложеноста на задачата
- решението на ТАТ, кое е "**фер и разумно**", беше Соломоново: тоа претпостави **5% пренаплата** врз вредноста на трговијата (VoC) и за Ројал Меил и за БТ за целиот релевантен период – приближно половина од она што го тврдеа тужителите, додека ДАФ негираше каква било штета.

Што треба да прават судиите

- Шпанскиот Врховен суд пресуди дека карактеристиките на камионскиот картел – неговата предметна област, учесниците, покриеноста на пазарот, времетраењето и географскиот опсег – беа доволни за да се претпостави значителна штета
- Сепак, судот сметаше дека *точна* квантификација на таа штета е невозможна
- Повикувајќи се на образложението на ОЖС во случајот "*Ројал Меил*" и на ограничувањата на обемните и скапи стручни сослушувања спроведени таму, како и на ефикасноста на членот 101 од ДФЕУ, ШПС така процени "**минимален процент од 5 %**" од трошоците на засегнатите камиони како износ на штетата
- "Сè додека не се докаже дека износот на штетата е повисок од минималниот процент од 5%, тужителот не може да побара отштета над тој процент."
- Во 2025 година, SSC прифати **повисока пренаплата** во друг случај за камионски картел
- ССС потврди дека вештачкото мислење на тужителот во тој случај убедливо покажа пренаплата од 16,35%, додека вештачкото мислење на тужениот, кое претпоставуваше "нула штета", не беше веродостојно со оглед на фактите утврдени од страна на ЕК
- Апелациониот суд примени само намалување од една третина за да ги земе предвид неизвесностите во извештајот на тужителот, со што се дојде до конечна пренаплата од нешто над **10%**.

Што треба да прават судиите

- Норвешка – 2025
- Норвешкиот апелационен суд утврди дека камионскиот картел предизвикал пренаплата од **10%** од вредноста на шасијата за камионите купени од Posten Bring, државна поштенска и логистичка групација, во Норвешка
- За камионите купени од подружници во Шведска и Словачка, судот ја утврди пренаплатата на **5%**, забележувајќи дека Posten доставил помалку докази во врска со тие пазари
- Во текот на 34 рочишта, судот ги испита сведочењата од 18 економски експерти
- Резултатите од различните регресивни модели се разликуваа значително и ниту еден не даде сигурен заклучок, што нагласува дека економетриската прецизност не може да се бара кога вродените ограничувања на податоците ги прават таквите модели нестабилни или заблудувачки
- Судот затоа се усогласи со претпазливоста на CAT против "лажна точност" во случајот *Royal Mail*
- Наместо тоа, судот ги оцени сите достапни докази – вклучувајќи ја одлуката за прекршок на Комисијата, економската теорија и мета-студии за картели – и му додели на Posten околу 117 милиони норвешки круни (околу 10 милиони евра) плус камата за штета

Колективни постапки

- Директивата не ги усогласува правилата за колективно обесштетување

Хрватска

- Според општите правила на граѓанската постапка, изменети во 2011 година за да се воведо механизмот на колективна тужба, колективната заштита треба да биде достапна и во случаи на конкуренција (член 502а-502h од Законот за граѓанска постапка, Службен весник 57/11)
- Сепак, не постои механизам прилагоден на случаи од областа на конкурентското право, и досега не е пријавен ниту еден колективен тужбен случај во областа на конкуренцијата
- Воспоставениот систем не е особено поволен за тужителите, бидејќи дозволува само "*апстрактна заштита на потрошувачите*", што значи дека обесштетувањето мора да се побара во посебен предмет, под услов судот да утврди повреда на колективните интереси и права во првичниот предмет
- Нејаснотијата, оптовареноста и должината на граѓанските постапки, во комбинација со незаинтересираноста на невладините организации за заштита на потрошувачите да водат случаи поврзани со конкуренција, придонесоа за намалување на ефикасноста на хрватскиот систем за колективно обесштетување

Колективни постапки C-253/23, "ASG 2 Ausgleichsgesellschaft für die Sägeindustrie Nordrhein-Westfalen GmbH против Земјата Северна Рајн-Вестфалија

- Во март 2020 година, група пилани ширум Германија, Белгија и Луксембург ги пренесоа своите права да побараат отштета за штета нанесена како резултат на антиконкурентно однесување против Земјата Северна Рајна-Вестфалија ("Земјата") на ASG 2 ("ASG")
- Пиланите сметаа дека платиле пренапумпани цени за необработеното иглено дрво што го купиле од Земјата и се обидоа да покренат приватна спроведувачка постапка пред Регионалниот суд во Дортмунд.
- Наместо да ги поведат овие постапки поединечно, 32 пилани го отстапија своето право на обештетување на ASG. ASG е класифицирана како давател на правни услуги според германското право и таа покрена една постапка во име на пиланите, во свое име и на свој трошок
- Според мислењето на Ланд, ASG немала никаква правна легитимација
- Регионалниот суд ја праша Европскиот суд на правдата дали член 101, став 1 од Договорот за функционирање на Европската унија, во контекст на принципот на ефективност, Директивата за штети и член 47 од Повелбата за основните права, спречува толкување на националното законодавство кое има за последица спречување на жртвите оштетени од наводни прекршувања на конкурентското право да ги пренесат своите права на обештетување на давател на правни услуги, за да може давателот да ги оствари тие права во нивно име.

Колективни постапки C-253/23, "ASG 2 Ausgleichsgesellschaft für die Sägeindustrie Nordrhein-Westfalen GmbH против Земја Северна Рајн-Вестфалија

- Суд на правдата на ЕУ забележа дека Директивата за штети, која имаше за цел усогласување на правилата за приватна спроведувачка постапка во државите членки, предвидува можност за колективни тужби
- Судскиот суд на Европската унија се повика на член 2, став 4 од Директивата за штети, кој го дефинира барањето за отштета како постапка според националното право со која барање за отштета поднесува или повредена страна, или некој што дејствува во име на една или повеќе наводно повредени страни.
- Сепак, Европскиот суд на правдата исто така забележа дека Директивата за штети не ги обврзува државите-членки да обезбедат можност за групни тужби според нивното национално законодавство, ниту пак утврдува правила кои ги регулираат групните тужби или услови кои тие треба да ги исполнат за преносот на побарувањата да биде валиден.
- Националните домашни правила за постапките што го регулираат надоместокот за штета не смеат да бидат утврдени на начин што ја загрозува ефикасноста на примената на членот 101 од ДФЕУ.
- Суд на правдата на Европската унија потврди дека жртвите на прекршувања на конкурентското право можат да го пренесат своето право да бараат отштета, ако тоа е единствениот начин на кој нивното право да бараат отштета може ефикасно да се оствари.

Ограничувања во приватната примена

- На 15 септември 2015 година, CNMC објави одлука со која утврди дека неколку производители на автомобили, вклучувајќи ја и Nissan Iberia, го прекршиле членот 101 од ДФЕУ и неговиот шпански еквивалент
- Одлуката беше оспорена од страна на адресатите, но потврдена од Шпанскиот Врховен суд во 2021 година
- Во март 2023 година, СР, како физичко лице, поднесе тужба за надомест на штета против Nissan Iberia, барајќи отштета за да ја надомести штетата предизвикана од картелот
- Тужената страна тврдеше дека е истечен рокот за застарување, бидејќи рокот почнал да тече од датумот на објавување на одлуката на CNMC во 2015 година
- На 4 септември 2025 година, Судот на правдата на Европската Унија пресуди дека рокот за застарување што се применува на приватна извршна постапка, произлезена од одлука на шпанскиот СА, не почна да тече сè додека не беше завршен процесот на судска ревизија.
- Судството на ЕУ утврди дека, кога одлука на националниот надзорен орган сè уште е во процес на оспорување и нејзините наоди не се обврзувачки за националниот суд пред кој се бара отштета, не може да започне текот на застарувањето.
- Следствено, СЕСЈП пресуди дека рокот за застарување почна да тече дури од датумот на официјалното објавување на пресудата на Шпанскиот Врховен суд со која се потврдува одлуката на CNMC, наведувајќи дека официјалното објавување бара пресудата да биде слободно достапна за пошироката јавност, со јасно наведена дата на објавување.

Ви благодарам

Савска cesta 41/XIV, Загреб www.aztn.hr
agencija.ztn@aztn.gov.hr